

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ

БІЛА КНИГА 2011

ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ

Видання “Біла книга – 2011. Збройні Сили України” підготовлене авторським колективом працівників Міністерства оборони та Генерального штабу Збройних Сил України.

Голова робочої групи:

Володимир МОЖАРОВСЬКИЙ

Робоча група:

Олександр ЗАТИНАЙКО, Олександр КЛУБАНЬ, Ігор КУШНІР, Володимир ОМЕЛЬЯНЧУК,
Григорій ПЕДЧЕНКО, Генадій ШКУРКО

Секретар робочої групи:

Віктор КРАВЧУК

Щорічник “Біла книга” видається відповідно до Закону України “Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави” з метою систематичного інформування громадськості про діяльність Збройних Сил України, а також про оборонну політику держави, проблеми, що виникають у цій сфері, та шляхи їх розв’язання.

Сьоме видання щорічника – “Біла книга – 2011. Збройні Сили України” присвячене питанням реформування та розвитку Збройних Сил України. У виданні висвітлюються поточний стан Збройних Сил та головні напрями подальшого військового будівництва.

Матеріали щорічника призначені для цивільних і військових фахівців у галузі військового будівництва, оборонної політики та політики безпеки, журналістів, викладачів і студентів профільних вузів та факультетів, а також для всіх, хто цікавиться станом і напрямками розвитку Збройних Сил України.

ВСТУПНЕ СЛОВО МІНІСТРА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Підтверджуючи відданість принципам демократії, цивільного контролю над Збройними Силами України та високо оцінюючи дієвість такого механізму інформування громадськості, Міністерство оборони України оприлюднює сьоме видання “Білої книги – 2011. Збройні Сили України”.

Українському війську виповнилося 20 років. Пройдено непростий шлях становлення і розвитку, завдяки розумінню та підтримці керівництва держави вдалося створити Збройні Сили, спроможні забезпечити територіальну цілісність та недоторканність України. Армія і флот повсякденно вдосконалюють свої професійні якості, підтримують кращі військові традиції, виявляють високі патріотичні почуття, демонструють самовідданість справі служіння Батьківщині.

У 2011 році завершено виконання другої Державної програми, яка регламентувала розвиток Збройних Сил України впродовж останніх шести років. На заключному етапі її реалізації остаточно закріплено позитивні тенденції 2010 року у вирішенні проблемних питань діяльності військ (сил).

Забезпечено сталу динаміку росту навченості військових частин (кораблів) та підрозділів. За підтримки Уряду закладено програмні основи розробки найбільш важливих для обороноздатності України зразків озброєння та військової техніки, у тому числі багатофункціонального ракетного комплексу, корабля класу “корвет”, військово-транспортного літака Ан-70. Вжитими заходами підвищено рівень справності озброєння та військової техніки, розпочато переозброєння армії зразками, модернізованими на вітчизняних підприємствах.

Збройні Сили України звільнялися від непритаманних функцій. Нарощувалися обсяги утилізації компонентів ракетного палива, ракет і боєприпасів. Державні підприємства Міністерства оборони України та інші структури, не задіяні в підготовці армії до виконання завдань оборони, передаються до сфери управління профільних центральних органів виконавчої влади.

Виважена кадрова політика, спрямована на збереження кваліфікованих і високопрофесійних кадрів, вирішення соціальних питань і досягнення належного рівня соціальних стандартів для військовослужбовців, членів їх родин і військових пенсіонерів є і залишатиметься нашими пріоритетом.

Водночас нові підходи та рішення керівництва держави у сфері національної безпеки та оборони, що визначаються позаблоковим статусом України, вимагають подальшої оптимізації структури Збройних Сил України, підвищення рівня їх готовності до виконання завдань за призначенням.

Міністерством оборони України розроблено низку фундаментальних нормативно-правових актів, які визначають сучасну стратегію розвитку Сектору безпеки і оборони держави та перспективну модель Збройних Сил України.

Є всі підстави для опрацювання ефективної Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних Сил України на 2012-2017 роки. За умови її належного ресурсного забезпечення та виконання українська армія стане сучасним, потужним і професійним військом.

Міністр оборони України
Дмитро САЛАМАТИН

РОЗДІЛ 1

ПІДСУМКИ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У 2006-2011 рр.

ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ
РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ

ФІНАНСУВАННЯ ПОТРЕБ
ЗБРОЙНИХ СИЛ

ПІДСУМКИ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У 2006-2011 рр.

У 2011 р. діяльність Збройних Сил була спрямована на підвищення рівня бойової готовності військ (сил) шляхом відновлення технічної справності озброєння та військової техніки, нарощення темпів його модернізації, забезпечення прав і соціальних гарантій військовослужбовців і членів їх сімей.

Діяльність Міністерства оборони та Генерального штабу зосереджувалася на заходах подальшої оптимізації структури та чисельності органів військового управління, підготовці законодавчого і ресурсного підґрунтя модернізації Збройних Сил.

ПІДСУМКИ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ

У 2011 р. завершено виконання Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 роки (Державна програма). Заходи з розвитку Збройних Сил у рамках Державної програми профінансовано в сумі 55,5 млрд. грн. (75,6 % від планових показників), що не дало можливості виконати їх у повному обсязі (схема 1.1).

Загалом протягом 2006-2011 рр. удосконалено структуру та скорочено чисельність Збройних Сил, сформовано корпус швидкого реагування Сухопутних військ, реформовано систему військової освіти, кадрового і медичного забезпечення, розширено сферу діяльності міжнародного військового співробітництва. Результати виконання Державної програми наведено в таблиці 1.1.

Схема 1.1. Стан фінансування Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 роки, млрд. грн.

Практика реалізації Державної програми засвідчила, що темпи набуття нових якісних показників Збройних Сил з кожним роком її виконання все більше відставали від змін у сфері оборони, обумовлених розвитком європейської та регіональних систем колективної безпеки, сучасних інформаційних технологій, впливом економічної ситуації в країні.

У зв'язку з цим, а також враховуючи обраний Україною курс на позаблоковий статус, здійснено корегування передбачених Державною програмою заходів, обумовлених інтеграцією нашої держави в систему колективного захисту, зокрема:

- призупинено переформування командувань видів у штаби видів Збройних Сил, Командування сил підтримки в Об'єднання сил забезпечення та розформування управлінь оперативних командувань;
- розформовано Об'єднане оперативне командування, оскільки позаблоковий статус держави вимагає зосередження зусиль на обороні національної території власними силами. Натомість передбачається створення двох оперативних командувань ("Південь" і "Захід") як міжвидових органів військового управління.

Таблиця 1.1. Результати виконання Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 рр.

Напрями	Здійснені заходи
Система управління	
Реформування системи органів військового управління	Сформовано корпус швидкого реагування Сухопутних військ. Армійські корпуси підпорядковано Командуванню Сухопутних військ. Функції з оперативного управління військами (силами) передано Командуванню Сухопутних військ. Управління ескадри різнорідних сил Військово-Морських Сил переформовано в Центр морських операцій
Удосконалення системи матеріально-технічного забезпечення	Сформовано управлінські вертикалі матеріально-технічного забезпечення новими органами управління – Озброєнням і Тилом Збройних Сил
Структура та чисельність Збройних Сил	
Скорочення чисельності особового складу	Чисельність Збройних Сил зменшено з 245 тис. до 192 тис. осіб. Усього скорочено 53 тис. осіб, у тому числі 36 тис. військовослужбовців
Упорядкування складу функціональних структур Збройних Сил	Питому вагу бойових частин, з'єднань і військових частин доведено до 47 %, підрозділів забезпечення (логістики), військових навчальних закладів, установ та організацій – до 53 %. Уточнено розподіл бойового складу Збройних Сил за функціональними структурами
Формування багатфункціональних мобільних з'єднань і військових частин	Удосконалено організаційно-штатну структуру окремих механізованих і танкових бригад. Організаційно-штатна структура всіх бойових бригад передбачає варіанти створення бойових тактичних груп модульного батальйонного та бригадного типу
Підготовка, розміщення та обіймання посад особовим складом	
Реформування системи військової освіти	Кількість вищих військових навчальних закладів і військових навчальних підрозділів вищих навчальних закладів зменшено з 60 до 31
Удосконалення системи атестування осіб офіцерського складу, впровадження механізму цілеспрямованого просування по службі	Реалізовано Концепцію кадрової політики в Збройних Силах. Упроваджено вдосконалену систему атестування службової діяльності військовослужбовців з урахуванням результатів їх особистої підготовки та підготовки підпорядкованих підрозділів. Створено Кадровий центр ЗС України та кадрові центри видів ЗС України. Запроваджено ротаційні схеми формування кадрового резерву. З метою забезпечення прозорості та об'єктивності при відборі і призначенні військовослужбовців на відповідні посади введено паспорти військових посад
Реорганізація структури місцевих органів військового управління (військових комісаріатів) і створення системи територіальних центрів комплектування та їх філіалів	Створено та функціонує 25 територіальних центрів комплектування військовослужбовцями служби за контрактом. З метою оптимізації їх роботи та спрощення порядку відбору кандидатів на військову службу за контрактом запроваджено нову систему комплектування Збройних Сил за схемою: територіальний центр комплектування – навчальна військова частина (центр) – військова частина. Військові комісаріати районного рівня, військовий комісаріат Автономної Республіки Крим, обласні та Київський міський військові комісаріати переведено на нові штати відповідно до завдань, що виконуються
Підготовка військ (сил)	
Підвищення інтенсивності та забезпечення плановості підготовки військ (сил)	Плани та програми бойової підготовки Збройних Сил за період з 2006 до 2011 навчального року (за основними предметами навчання) в середньому виконано на 83 %. Зріс масштаб навчань з органами військового управління, військами (силами). Проведено сім основних широкомасштабних навчань (тренувань): "Чисте небо – 2006", "Артерія – 2007", "Морський вузол – 2008", "Рішуча дія", "Взаємодія – 2010", "Сприяння – 2011" та "Адекватне реагування – 2011". Кількість особового складу, задіяного в активній фазі навчань, досягла 10 % від загальної кількості військовослужбовців Збройних Сил
Упровадження служби у військовому резерві	Нормативно врегульовано проходження служби у військовому резерві. Загалом 36 військових організаційних структур Збройних Сил мають у своєму складі приблизно 1700 резервістів, що становить 21 % від загальної кількості осіб, передбачених Державною програмою
Проведення зборів з підготовки військовозобов'язаних	Поновлено підготовку військовозобов'язаних на навчальних (перевірочних) зборах та підготовлено понад 16 тис. військовозобов'язаних із залученням 245 військових організаційних структур
Досягнення сумісності з підрозділами збройних сил держав НАТО	У Збройних Силах продовжено виконання заходів щодо участі в Процесі планування та оцінки сил у рамках програми "Партнерство заради миру" і реалізацію положень Концепції оперативних можливостей НАТО. З метою досягнення оперативної сумісності зі збройними силами іноземних держав розпочато цикл оцінок другого рівня за Програмою перевірки та зворотного зв'язку. Проведено: самооцінки та оцінки НАТО першого рівня - 10 підрозділів (СВ - 3, ПС - 3, ВМС - 4); самооцінки другого рівня - 7 підрозділів (СВ - 2, ПС - 3, ВМС - 2); оцінки НАТО другого рівня - 4 підрозділи (СВ - 2, ПС - 2)
Оснащення озброєнням та військовою технікою, матеріально-технічне забезпечення	
Оснащення військ (сил) новими зразками озброєння та військової техніки	Прийнято на озброєння 112 нових і модернізованих зразків озброєння та військової техніки. Закуплено понад 1300 нових і модернізованих основних зразків ОВТ та більше 7 тисяч одиниць іншого військового майна
Проведення комплексної утилізації ракет, боєприпасів, рідких компонентів ракетного палива	З арсеналів, баз та складів Збройних Сил вилучено та утилізовано: боєприпасів – 161,3 тис. тонн, компонентів ракетного палива – 6,6 тис. тонн
Вивільнення ЗС України від невластивих функцій	Переведено на нову систему харчування (через структури підприємницької діяльності) 100% військових частин (установ) Збройних Сил

Таблиця 1.1. Результати виконання Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 рр. (продовження)

Напрями	Здійснені заходи
Забезпечення житлом	
Забезпечення житлом військовослужбовців, які перебувають на квартирному обліку	У 2006-2011 рр. збудовано (придбано) 12,5 тис. квартир
Капітальний ремонт будівель під службове житло для військовослужбовців за контрактом	У 2006-2011 рр. введено в експлуатацію 17 будівель загальною ємністю 2,6 тис. ліжко-місць
Міжнародне військове співробітництво та миротворча діяльність	
Імплементация заходів, передбачених військовим співробітництвом	Проведено 4,3 тис. заходів міжнародного військового співробітництва. Понад 23 тис. військовослужбовців взяло участь у 95 міжнародних навчаннях (52 – за межами України, 43 – в Україні)
Участь ЗС України в миротворчих місіях	Позитивна динаміка участі ЗС України в реалізації Концепції оперативних можливостей дозволила розширити формат участі українських військовослужбовців у спільних міжнародних заходах з підтримання миру. Майже 6 тис. військовослужбовців виконували миротворчі завдання у складі 13 миротворчих місій в 11 країнах світу

ФІНАНСУВАННЯ ПОТРЕБ ЗБРОЙНИХ СИЛ

У Державному бюджеті України на 2011 р. Міністерству оборони були передбачені асигнування в сумі 13 804,4 млн. грн., що становило 1,07 % від валового внутрішнього продукту. З них загальний фонд становив 11 594,8 млн. грн. (84 % видатків), спеціальний фонд – 2 209,6 млн. грн. (16 %).

Схема 1.2. Стан фінансування потреб Збройних Сил у 2006-2011 рр., млрд. грн.

Фактично надійшло 12 709,1 млн. грн. (0,98 % від ВВП) або 92 % річних призначень. З них із загального фонду – 11 594,8 млн. грн. (100 % надходжень), зі спеціального – 1 114,3 млн. грн. (50,4 %) (Додаток 1).

У 2011 р. відновлено позитивну тенденцію зменшення частки спеціального фонду в загальному обсязі видатків Міністерства оборони, а з урахуванням найнижчого за останні шість років індексу інфляції (4,6 %) фінансування Збройних Сил фактично зросло (схема 1.2).

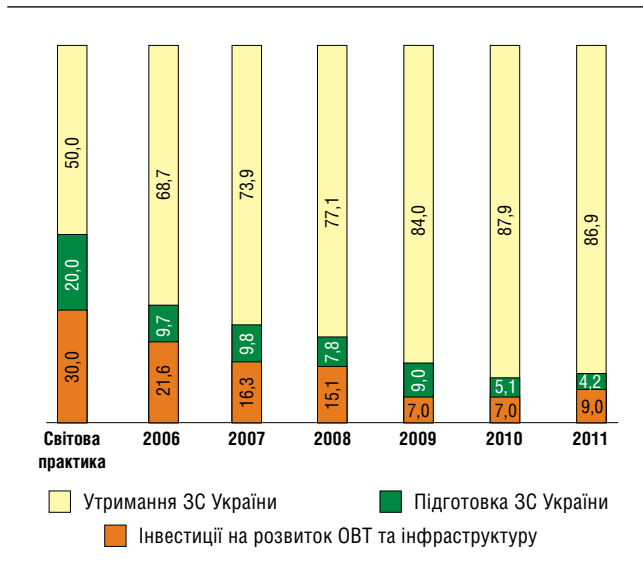
Фінансовий ресурс у порівнянні з 2010 р. збільшено на 2,2 млрд. грн. (20 %), що дало можливість покращити фінансування за такими напрямками:

- грошове забезпечення військовослужбовцям та заробітна плата працівникам;
- закупівля і модернізація озброєння та військової техніки (збільшення більше як у 2 рази);
- відновлення боєздатності та ремонт озброєння та військової техніки (збільшення майже в 4 рази);
- забезпечення Збройних Сил засобами зв'язку (збільшення більше як у 10 разів);
- утилізація звичайних видів боєприпасів та рідинних компонентів ракетного палива (збільшення майже в 6 разів).

Водночас структура видатків Міністерства оборони у 2011 р. засвідчила критичність ситуації з фінансуванням Збройних Сил (схема 1.3). Попри збільшення частки витрат на розвиток озброєнь, військової техніки та інфраструктури вона становила менше третини від загально прийнятих світо-

Схема 1.3. Структура видатків Міністерства оборони у 2006-2011 рр., %

вих показників, а частка витрат, спрямованих на підготовку Збройних Сил, була менше чверті.

Таким чином, видатки Міністерства оборони у 2011 р. не дозволили в повному обсязі забезпечити ресурсні потреби Збройних Сил і в основному були спрямовані на утримання особового складу та виконання невідкладних заходів з відновлення технічної готовності озброєння і військової техніки.

Середній показник щорічних обсягів фінансування потреб оборони у 2006-2011 рр. становив 1,0 % ВВП, що вимагало переважну більшість призначених коштів (майже 80 %) спрямовувати на утримання військ (сил). За таких умов бюджет Міністерства оборони був "бюджетом проїдання", оскільки він не залишав ресурсів на відновлення боєздатності та розвиток Збройних Сил.

Разом з тим набутий досвід реалізації засад оборонної політики у 2006-2011 рр. враховано в

Державній комплексній програмі реформування і розвитку Збройних Сил України на 2012 – 2017 роки, яка розробляється. Програмою передбачається проведення рішучих кардинальних реформ, які будуть підтримані реальним ресурсним забезпеченням та приведуть до створення якісно нових Збройних Сил.

The background image shows two soldiers in full combat gear, including helmets and jackets, standing on the turret of a tank. The tank is a modern main battle tank, likely a Leopard 2, with its turret and various sensors and antennas visible. The scene is set outdoors under a clear sky.

РОЗДІЛ 2

РІК ТЕХНІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЖАНТСЬКОГО СКЛАДУ

ТЕХНІЧНА ГОТОВНІСТЬ ОЗБРОЄННЯ
І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ –
ОСНОВА БОЄЗДАТНОСТІ ВІЙСЬК (СИЛ)

ПРОФЕСІЙНИЙ СЕРЖАНТ –
ГОЛОВНА ОЗНАКА СУЧАСНОЇ АРМІЇ

РІК ТЕХНІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ ОЗБРОЄННЯ І ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ТА ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЖАНТСЬКОГО СКЛАДУ

Визначальними чинниками боєздатності Збройних Сил є технічна готовність озброєння та військової техніки, планове оснащення військ (сил) новими і модернізованими зразками, розвинена система технічного забезпечення та професійний особовий склад.

З огляду на актуальність цих питань для Збройних Сил 2011 рік було оголошено Роком технічної готовності озброєння і військової техніки та підготовки професійного сержантського складу.

ТЕХНІЧНА
ГОТОВНІСТЬ
ОЗБРОЄННЯ
І ВІЙСЬКОВОЇ
ТЕХНІКИ –
ОСНОВА
БОЄЗДАТНОСТІ
ВІЙСЬК (СИЛ)

Проблеми забезпечення технічної готовності озброєння і військової техніки, які накопичувалися роками, не можна розв'язати фрагментарно шляхом вирішення поточних проблем, тому вдосконалення військово-технічної політики було розпочато з формування основних програмних документів.

Оснащення озброєнням та військовою технікою

Урядом розглянуто концептуальні документи розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил на перспективу, прийнято програми створення багатофункціонального ракетного комплексу, будівництва корабля класу «корвет» для Військово-Морських Сил¹. За участю Президента України 17 травня 2011 р. проведено урочисту церемонію закладення першого корабля «Володимир Великий».

Упродовж року запроваджено низку рішень, спрямованих на вдосконалення механізмів забезпечення ОВТ, зокрема:

- розмежовано повноваження між Міністерством оборони та Генеральним штабом з питань розроблення і поставлення на виробництво озброєння та військової техніки;
- удосконалено порядок контролю якості продукції оборонного призначення, що виконується за оборонним замовленням²;
- розширено повноваження генерального конструктора зі створення техніки для потреб оборони та безпеки держави³;
- визначено загальний порядок організації робіт з розроблення (модернізації) озброєння та військової техніки і прийняття нового озброєння та військової техніки на озброєння (постачання, експлуатацію) Збройних Сил, а також визначено функції і повноваження основних учасників процесу розроблення (модернізації) цієї техніки.

¹ Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової оборонної програми будівництва кораблів класу «корвет» за проектом 58250» № 1150 від 9 листопада 2011 р.

² Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2009 р. № 1107» № 136 від 23 лютого 2011 р.

³ Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Положення про генерального конструктора із створення техніки для потреб оборони та безпеки держави» № 1010 від 31 серпня 2011 р.

Для виконання заходів розвитку озброєння і військової техніки у 2011 р. було виділено фінансовий ресурс, який у 2,2 рази перевищує показники 2010 р. на закупівлю і модернізацію озброєння та військової техніки та у 3,4 рази – на відновлення боєздатності і ремонт озброєння та військової техніки.

З метою ефективного використання коштів були визначені пріоритетні напрями фінансування, зокрема:

- відновлення справності та підтримання технічної придатності авіації, керованих авіаційних та зенітних ракет;
- завершення розпочатих дослідно-конструкторських робіт з розробки та модернізації ОВТ, проведення державних випробувань і прийняття на озброєння нових (модернізованих) зразків ОВТ;
- закупівля окремих зразків ОВТ іноземного виробництва, виготовлення якого в Україні є економічно неефективним.

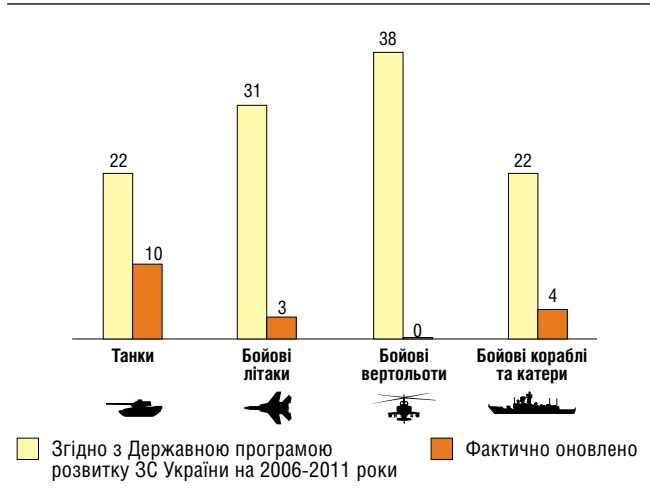
Протягом року на озброєння прийнято 15 нових зразків ОВТ.

Тривала активна робота з розширення номенклатури навчальної матеріально-технічної бази підготовки Збройних Сил. Прийнято на озброєння комплексний тренажер пілота літака ЛЗ9 “ТДК-ЛЗ9”, який дозволить підтримувати навички пілотування льотчиків як самостійно, так і в складі пари, та комплект тренажерно-контрольний КТК1 для відпрацювання професійних навичок навідника для стрільби керованими ракетами з лазерним каналом наведення.

Модернізовано та поставлено за державними контрактами у війська 10 танків БМ “Булат”, 2 літаки Л-39, 2 – Су-25М1, 1 – МіГ-29. На стадії завершення випробовування модернізованого вертольота Мі-24.

Головні заходи з оснащення Збройних Сил ОВТ наведено в Додатку 2.

Схема 2.1. Стан оновлення озброєння і військової техніки у 2006-2011 рр., %

Загалом у 2006-2011 рр. вдалося здійснити часткове переоснащення Збройних Сил новим та модернізованим ОВТ (схема 2.1). Водночас завдяки вжитим заходам війська (сили) не втратили необхідний рівень бойового потенціалу, а оборонно-промисловий комплекс держави запобіг руйнування.

Відновлення технічної готовності озброєння та військової техніки

Головні зусилля протягом року були направлені на відновлення справності та підтримання технічної придатності основних зразків озброєння та військової техніки, у першу чергу авіаційної техніки і озброєння, озброєння протиповітряної оборони, корабельного складу, техніки розвідки, радіоелектронної боротьби, зв'язку та автоматизації, ракет і боєприпасів, у тому числі керованих засобів ураження, військових частин Об'єднаних сил швидкого

реагування та тих, що залучаються для участі в миротворчих операціях.

З цією метою уточнено функції Міністерства оборони щодо забезпечення справності, технічної придатності і модернізації озброєння та військової техніки іноземного виробництва, які знаходяться на озброєнні Збройних Сил.

Підвищено організацію проведення технічного обслуговування, зокрема запроваджено у військах (силах) “парковий тиждень” та відпрацьовано нормативи з виконання практичних робіт з обслуговування та відновлення техніки під час проведення цих тижнів⁴.

⁴ Наказ начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України “Про введення в дію Інструкції з організації та проведення у Збройних Силах України щоквартально паркового тижня” № 110 від 15 липня 2010 р.

У 2011 р. було припинено падіння рівня технічної готовності ОВТ.

Протягом року відновлено понад **8 100** одиниць ОВТ, зокрема:

- забезпечено технічну готовність п'яти кораблів (врзк “Славутич”, ркрв “Придніпров'я”, пчкрв “Тернопіль”, сдк “Кіровоград”, рбс “Кременець”);
- відновлено справність **62** літаків та **10** вертольотів;
- проведено ремонт **331** зразка ОВТ радіотехнічних військ, **34** зразки ОВТ зенітних ракетних військ, **20** одиниць бронетанкової техніки.

Водночас розпочато роботи з подовження термінів технічної придатності тактичних та зенітних керованих ракет Сухопутних військ. Тривав ремонт підводного човна “Запоріжжя”.

Утилізація ракет, боєприпасів та компонентів ракетного палива

Утилізація надлишкових і не придатних для використання запасів ОВТ, боєприпасів, військово-технічного майна та матеріалів є важливою складовою процесу забезпечення безпечної експлуатації та технічного обслуговування озброєння, дотримання правил охорони довкілля.

У 2011 р. у рамках виконання першого етапу Державної цільової оборонної програми утилізації звичайних боєприпасів, не придатних для подальшого використання і зберігання, на 2008-2017 роки (Державна програма утилізації) майже удвічі нарощено обсяги утилізації ракет і боєприпасів, не придатних для подальшого використання та зберігання. Водночас планових показників досягти не вдалося.

Фактично на виконання Державної програми утилізації отримано 119,4 млн грн. (20 % від потреби), у тому числі за загальним фондом – 96,4 млн грн., за спеціальним – 23,0 млн грн.

Протягом року з військових частин Збройних Сил вилучено на утилізацію 45,8 тис. тонн, у тому числі утилізовано 44,5 тис. тонн боєприпасів, що складає 54,2 % від планових показників на 2011 р. (82,1 тис. тонн) (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1. Результати утилізації боєприпасів у 2006-2011 рр., тис. тонн

За напрямками:	Утилізовано, тис. тонн					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
МОУ, у т.ч.:	26,0	15,6	8,6	8,4	21,3	44,5
за бюджетні кошти	26,0	15,6	3,4	0,5	4,1	23,3
за кошти виконавців робіт	-	-	5,2	1,2	9,9	16,2
силами ЗСУ	-	-	-	1,2	-	1,2
міжнародна допомога	-	-	-	5,5	7,3	3,8
Агентство держмайна (Мінпромполітики)	-	8,7	7,3	14,2	2,4	-
ДКАУ	-	3,3	3,1	0,5	-	-
УСЬОГО:	26,0	27,6	19,0	20,5	23,7	44,5

Підсумки виконання Державної програми утилізації у 2008-2011 рр. свідчать про незадовільне ресурсне забезпечення заходів з утилізації боєприпасів. Загальне недофінансування Програми становить понад 700 млн грн. Наслідком такого стану є зменшення удвічі запланованих темпів утилізації боєприпасів.

У 2011 р. тривала реалізація Державної цільової програми утилізації компонентів рідкого ракетного палива на 2010-2014 роки, якою передбачено утилізувати

16,7 тис. тонн надлишкових компонентів ракетного палива (меланжу) та виконати роботи з рекультивациі земель на шести об'єктах Збройних Сил.

Протягом року у рамках реалізації міжнародного Контракту щодо надання послуг, пов'язаних з утилізацією окислювача ракетного палива (меланжу), між Міністерством оборони, Секретаріатом ОБСЄ та російськими компаніями "Техноазот", "Завод імені Я.М. Свердлова", "Бійський олеумний завод" вилучено 3 186 тонн меланжу (таблиця 2.2). Від надлишкових запасів компонентів ракетного палива вивільнено 2 склади ракетного палива (м. Радехів та м. Біла Церква). Усього у 2009-2011 рр. утилізовано 6 569 тонн меланжу. У червні 2011 р. міжнародний Контракт продовжено на 2012 р.⁵

Таблиця 2.2. Результати утилізації меланжу у 2008-2011 рр.

За напрямками:	Утилізовано, ТОНН			
	2008	2009	2010	2011
За міжнародними договорами	215	470	2 698	3 186

Комплексна реалізація заходів, спрямованих на модернізацію ОВТ, відновлення справності зразків та підтримання їх в постійній бойовій готовності, утилізацію надлишкових і не придатних для використання ракет, боєприпасів і компонентів ракетного палива забезпечила підвищення рівня справності ОВТ та оперативної спроможності Збройних Сил.

ПРОФЕСІЙНИЙ
СЕРЖАНТ –
ГОЛОВНА ОЗНАКА
СУЧАСНОЇ АРМІЇ

2011 р. став роком реалізації Концепції розвитку професійного сержантського складу і старшинського складу у Збройних Силах⁶ (Концепція розвитку сержантського складу), метою якої було формування професійного сержантського і старшинського складу, спроможного взяти на себе основне навантаження щодо виховання та навчання підлеглого особового складу і стати основою професійних Збройних Сил.

Створення та розвиток професійного сержантського складу

На виконання другого етапу Концепції розвитку сержантського складу було вжито такі заходи:

- проведено перші всеармійські збори сержантського та старшинського складу, в ході яких опрацьовано резолюцію і звернення до сержантського та старшинського складу Збройних Сил і схвалено Кодекс сержанта Збройних Сил⁷ (Додаток 3);
- розмежовано функціональні обов'язки командирів тактичної ланки та сержантського (старшинського) складу з питань керівництва особовим складом, його навчання та виховання, організації бойової підготовки (Додаток 3);
- введено в дію Типовий алгоритм управління кар'єрою рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил, яким визначено порядок просування по службі та навчання військовослужбовців служби за контрактом, терміни присвоєння чергових військових звань, укладання контрактів та проходження підготовки (перепідготовки) (Додаток 3)⁸;
- введено в органах військового управління посади головних старшин армійських корпусів (ім рівних і вище) та укомплектовано їх підготовленим особовим складом;
- оптимізовано співвідношення чисельності сержантського і старшинського складу до загальної чисельності війська. Введено перелік спеціальностей, штатних категорій і розрядів⁹. Загалом за таким показником Збройні Сили України наблизилися до стандартів провідних армій світу, укомплектованих на професійній основі (схема 2.2);

⁵ У травні 2011 р. підписано доповнення № 3 до Контракту № CPA 92602 щодо утилізації 9,4 тис. тонн протягом 2011-2012 рр.

⁶ Затверджено наказом Міністра оборони України № 567 від 18 листопада 2008 р.

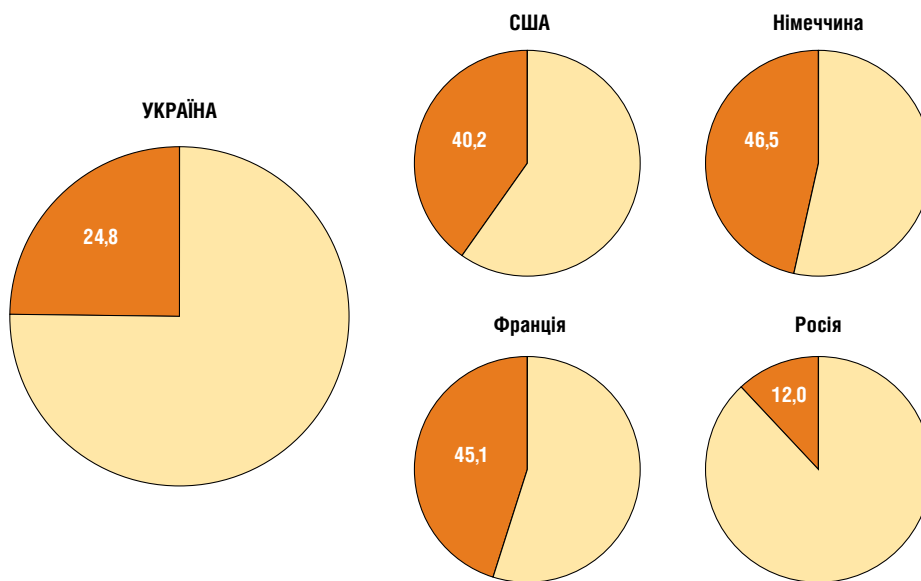
⁷ Затверджено наказом начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України № 40 від 3 березня 2011 р.

⁸ Наказ начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України "Про стан організації роботи з сержантським (старшинським) складом Збройних Сил України та шляхи її вдосконалення" № 193 від 29 листопада 2010 р.

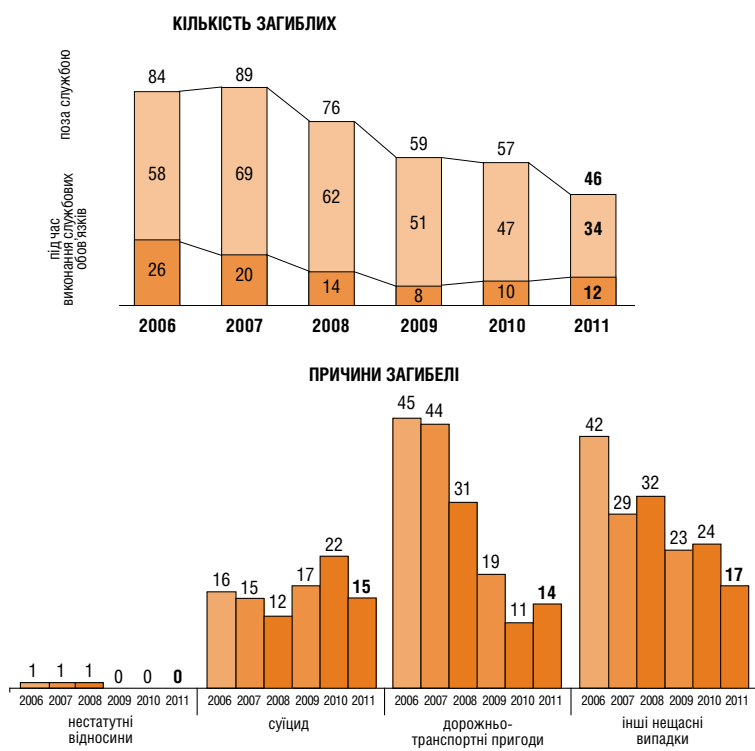
⁹ Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Змін до наказу Міністра оборони України № 600 від 2 грудня 2008 р." № 346 від 11 серпня 2011 р.

Схема 2.2. Співвідношення чисельності сержантського складу до загальної чисельності армій провідних країн світу та суміжних держав, %

Схема 2.3. Втрати особового складу Збройних Сил, осіб

- проведено Конкурс військово-професійної майстерності “Універсальний солдат”, у рамках якого проведено всеармійський конкурс “Кращий сержант Збройних Сил”;

Результатом цієї роботи стало підвищення ролі та місця сержантського і старшинського складу у загальній системі бойового навчання, вихованні та підготовці підпорядкованого особового складу. Цей чинник також сприяв згуртуванню військових колективів, формуванню в них професіоналізму та персональної відповідальності за виконання покладених завдань, зміцненню військової дисципліни та збереженню життя і здоров'я кожного військовослужбовця (схема 2.3).

Підготовка сержантського і старшинського складу Збройних Сил

Професійний сержантський і старшинський склад формується за системою багаторівневої підготовки, яка у 2011 р. забезпечила необхідний рівень його знань, умінь та навичок.

Разом з тим тривала робота над її удосконаленням, зокрема:

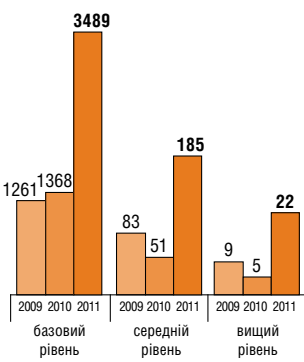
- збільшено віковий ценз для кандидатів для вступу до військових коледжів з 23 до 30 років на навчання середнього рівня з отриманням освітньо-кваліфікаційного рівня “молодший спеціаліст” та проведено у зв'язку з цим додатковий відбір кандидатів (понад 200) з числа військовослужбовців за контрактом та цивільної молоді¹⁰.

¹⁰ Закон України “Про внесення змін до статті 20 Закону України “Про військовий обов'язок і військову службу” № 3409-VI від 19 травня 2011 р.

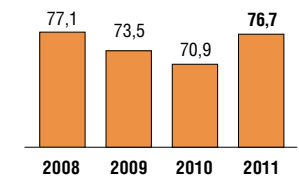
- знижено з двох до одного року термін проходження військової служби за контрактом перед направленням на навчання на базовий рівень підготовки сержантського і старшинського складу¹¹, а також запроваджено навчання на базовому рівні у визначених бригадах (полках) із залученням виїзних груп викладацького складу навчальних військових частин (центрів)¹². Це дозволило підготувати у 2,7 рази більше сержантського і старшинського складу базового рівня підготовки у порівнянні з 2010 р.

Завдяки вжитим заходам система підготовки сержантського складу у Збройних Силах суттєво наблизилася до стандартів армій провідних країн світу. Порівняння термінів підготовки сержантського складу армій провідних країн світу та суміжних держав з термінами підготовки в Збройних Силах України наведено в таблиці 2.4.

Схема 2.5. Результати підготовки у 2009-2011 рр. сержантського і старшинського складу ЗС України, осіб

Схема 2.6. Укомплектованість сержантського і старшинського складу ЗС України протягом 2008-2011 рр., %

Таблиця 2.4. Порівняння термінів підготовки сержантського складу армій провідних країн світу та суміжних держав

Країна	Термін проведення курсу, місяців			
	базовий	проміжний	посилений (середній)	вищий
США	6-7	6	8	9
Велика Британія	8-12	2,75		0,5
Німеччина	10			
Франція	3-8			
Польща	3-12	6	8	
Туреччина	36			24-36
Росія	5,5-10			34
Україна	3		30/6*	3

* – у знаменнику показано термін підготовки військовослужбовців сержантського і старшинського складу, які мають вищу освіту

Загалом протягом року підготовлено майже 3,7 тис. осіб сержантського (старшинського) складу військової служби за контрактом (схема 2.5), що значно перевищило показники минулих років та повністю забезпечило потреби Збройних Сил за переліком спеціальностей підготовки відповідно до показників державного замовлення.

За результатами проведеної роботи подолано негативну тенденцію у створенні та розвитку професійного сержантського складу. Показник їх укомплектованості на кінець 2011 р. зріс і становив майже 77 % (схема 2.6).

У 2011 р. сформовано програмні та науково-технічні напрацювання для створення новітніх, конкурентоспроможних зразків ОВТ. Значно покращено технічний стан авіаційної та автомобільної техніки і закладено фундамент для подальшого підвищення боєздатності Збройних Сил.

Виконані впродовж року заходи забезпечили підвищення ролі, статусу та мотивації в професійному становленні сержантського і старшинського складу, дозволили завершити формування послідовної багаторівневої системи підготовки (перепідготовки) та створити умови для підвищення лідерської ролі сержантів і старшин у військових колективах.

¹¹ Наказ Міністра оборони України "Про затвердження змін до Системи багаторівневої підготовки сержантського і старшинського складу Збройних Сил України" № 489 від 11 серпня 2011р.

¹² Наказ Міністра оборони України "Про введення в дію рішень колегії Міністерства оборони України" № 325 від 10 червня 2011 р.

РОЗДІЛ 3

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ, ЇХ СТРУКТУРА, ЧИСЕЛЬНІСТЬ

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА
ЗБРОЙНИХ СИЛ

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ, ЇХ СТРУКТУРА, ЧИСЕЛЬНІСТЬ

Пріоритетними напрямками розвитку системи управління Збройними Силами у 2011 р. були підвищення її надійності і мобільності та адаптація аналогових і цифрових засобів управління до будь-яких умов функціонування. Головна увага надавалася підвищенню ефективності оперативного управління військами (силами).

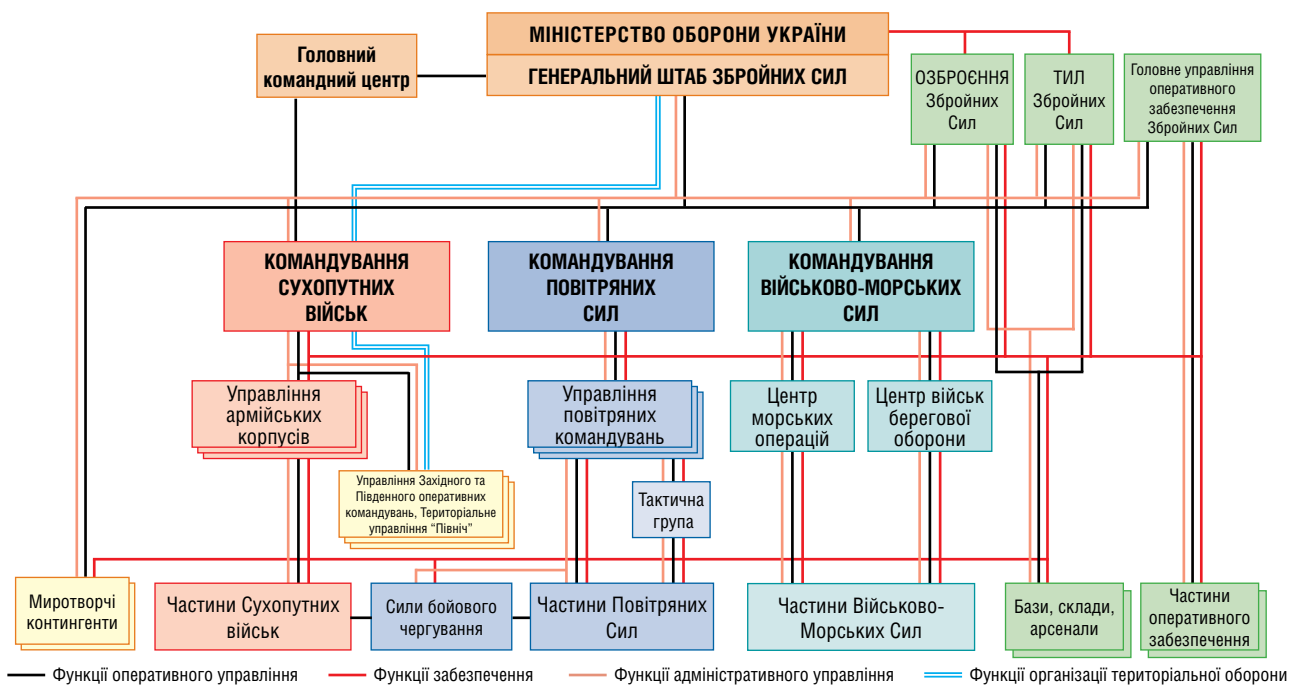
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИМИ СИЛАМИ

Протягом 2011 р. продовжувалася реструктуризація та уточнення функціональних завдань органів управління, перерозподіл інфраструктури системи пунктів управління та впровадження у її склад нових автоматизованих систем (комплексів) управління та комплексів (засобів) системи зв'язку.

На кінець 2011 р. структура органів військового управління Збройних Сил включає (схема 3.1):

- *стратегічний рівень* – Міністерство оборони, Генеральний штаб, Озброєння, Тил, Головне управління оперативного забезпечення;
- *оперативно-стратегічний рівень* – командування видів Збройних Сил;
- *оперативний рівень* – управління армійських корпусів, повітряних командувань, Центр морських операцій, Центр військ берегової оборони, управління оперативних командувань, Територіальне управління “Північ”;
- *тактичний рівень* – Тактична група, управління бригад, полків.

Схема 3.1. Структура органів військового управління Збройних Сил України, на кінець 2011 р.

Система управління Збройними Силами зазнала змін на оперативному рівні, зокрема було розформовано Об'єднане оперативне командування. У зв'язку з цим функції оперативного планування застосування міжвидових угруповань військ (сил), управління ними в ході проведення операцій (бойових дій) та заходів з реагування на кризові ситуації мирного часу було покладено на Генеральний штаб і Командування Сухопутних військ.

У 2011 р. продовжувалося створення Єдиної автоматизованої системи управління Збройними Силами України (ЄАСУ). Для забезпечення загальної координації всіх напрямів досліджень зі створення ЄАСУ повноваження керівника проекту надано начальнику Генерального штабу – Головнокомандувачу ЗС України та розпочато розроблення Державної цільової програми створення ЄАСУ.

Утворено Координаційну раду зі створення ЄАСУ як постійний консультативно-дорадчий орган керівника проекту, на яку покладено функції з визначення основних напрямів розвитку та пріоритетів фінансування створення ЄАСУ.

Протягом року:

- проведено модернізацію інформаційно-аналітичних систем підтримки оборонного планування та планування мобілізаційного розгортання;
- прийнято на озброєння програмно-технічні комплекси автоматизованої системи управління повсякденною діяльністю Збройних Сил “Дніпро”;
- розроблено та розгорнуто дослідний зразок комплексу засобів автоматизації радіотехнічного забезпечення, виготовлено програмно-апаратний фільтр для обміну даними про повітряну обстановку;
- тривали планові заходи зі створення АСУ Військово-Морських Сил, ракетних військ і артилерії та протиповітряної оборони Сухопутних військ;
- розпочато розроблення технічного проекту та виготовлення елементів макета автоматизованої системи управління окремою механізованою бригадою в ланці бригада-батальйон;
- побудовано цифрову прив'язку до Єдиної цифрової інтегрованої мережі зв'язку на 15 інформаційно-телекомунікаційних вузлах зв'язку;
- прокладено 204 км волоконно-оптичного кабелю зв'язку.

Водночас темпи переозброєння Збройних Сил новими комплексами цифрового зв'язку та розгортання телекомунікаційних мереж не задовільняють потреби військ (сил). На кінець 2011 р. більшість технічних засобів зв'язку є аналоговими, а частка цифрових засобів зв'язку становить менше 10 %.

Стратегічна ланка управління

Проведено другий етап адміністративної реформи. При цьому забезпечено належний рівень результативності діяльності Міністерства оборони та Генерального штабу. Установлено чіткий розподіл повноважень і функцій між Міністерством оборони та Генеральним штабом¹.

Загалом граничну чисельність посад працівників і військовослужбовців апарату Міністерства оборони скорочено на 30 % з 1100 до 770².

У *Міністерстві оборони* уточнено структуру апарату, зменшено кількість структурних підрозділів, зокрема:

- ліквідовано урядові органи державного управління³, які створено за рахунок чисельності Міністерства оборони. Функції і завдання Державного департаменту адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, та конверсії колишніх військових об'єктів передано до сфери управління Міністерства соціальної політики України⁴, а в частині відповідальності Міністерства оборони – до департаментів кадрової політики і соціальної та гуманітарної політики. Повноваження Державного департаменту надлишкового майна та земель передано до сфери управління Центру обліку надлишкового та списання військового майна Збройних Сил;
- підвищено рівень ефективності контрольної діяльності за виконавською дисципліною. Повноваження Управління контролю передано до Адміністративного департаменту;
- спрощено управління силами та засобами цивільного захисту Збройних Сил. Розформовано Управління цивільного захисту та екологічної безпеки, а функції та завдання структурного підрозділу перейняло на себе Головне управління оперативного забезпечення;
- реорганізовано структурні підрозділи після уточнення їх повноважень. Управління організаційно-аналітичного забезпечення роботи Міністра оборони (патронатна служба) переформовано в Службу Міністра оборони України (патронатну службу); Департамент стратегії розвитку системи управління Збройних Сил – в Управління інформаційних систем і технологій; Управління розгляду звернень та прийому громадян – у Відділ розгляду звернень та прийому громадян; Управління державного нагляду за охороною праці – у Відділ державного нагляду за охороною праці; Розрахунково-

¹ Указ Президента України "Про Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України" № 406/2011 від 6 квітня 2011 р.

² Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження граничної чисельності працівників апарату центральних органів виконавчої влади" № 937 від 7 вересня 2011 р.

³ Постанови Кабінету Міністрів України "Про ліквідацію урядових органів" № 346 від 28 березня 2011 р., "Про затвердження Порядку здійснення заходів, пов'язаних з утворенням, реорганізацією або ліквідацією міністерств, інших центральних органів виконавчої влади" № 1074 від 20 жовтня 2011 р.

⁴ Указ Президента України "Про Положення про Міністерство соціальної політики України" № 389/2011 від 6 квітня 2011 р.

касове управління – у Розрахунково-касовий відділ; Відділ військово-технічного співробітництва та експортного контролю – в Управління військово-технічного співробітництва та експортного контролю.

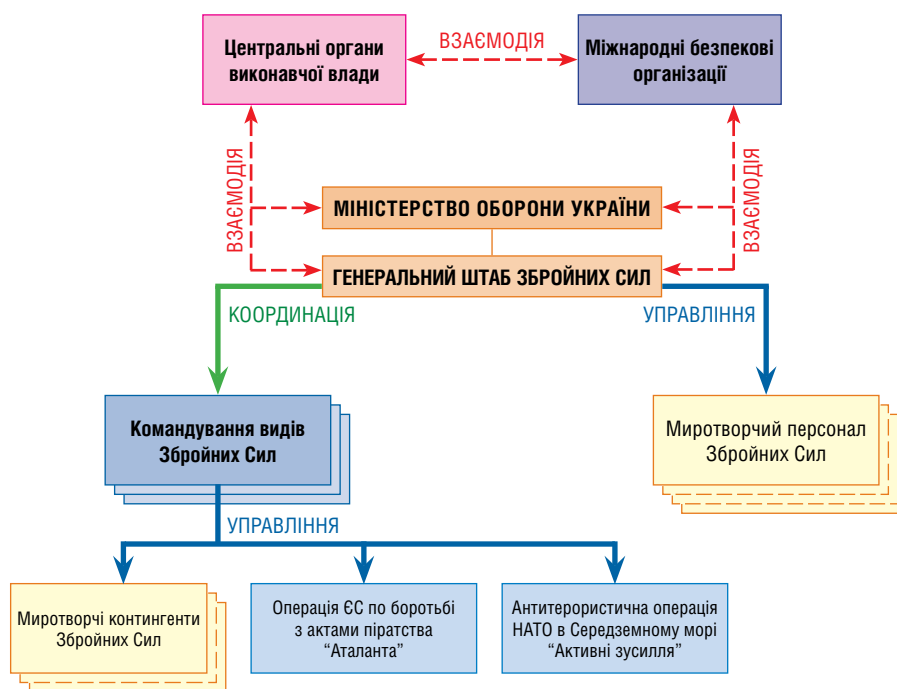
З метою підвищення ефективності функціонування державних підприємств, які провадять господарську діяльність у сфері розроблення, виготовлення, реалізації, ремонту, модернізації та утилізації ОВТ, із сфери управління Міністерства оборони в управління Державного концерну “Укроборонпром” передано 39 державних підприємств⁵.

Тривала робота щодо передачі 16 цілісних майнових комплексів державних підприємств та військових радгоспів до сфери управління Міністерства аграрної політики та продовольства⁶.

У *Генеральному штабі* змінено організаційно-штатну структуру, уточнено повноваження підрозділів та реорганізовано структурні підрозділи, а саме:

- Головне управління оборонного планування переформовано в Головне управління оборонного та мобілізаційного планування;
- Управління організації матеріально-технічного забезпечення військ (сил) – в Центральне управління організації матеріально-технічного забезпечення військ (сил);
- на базі Управління євроатлантичної інтеграції та Центрального управління військового співробітництва Збройних Сил створено Головне управління військового співробітництва та миротворчих операцій, а на базі Управління

Схема 3.2 Організація управління миротворчими контингентами та персоналом

⁵ Постанова Кабінету Міністрів України “Деякі питання Державного концерну «Укроборонпром»” № 993 від 31 серпня 2011 р.

⁶ Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про передачу цілісних майнових комплексів державних підприємств та військових радгоспів до сфери управління Міністерства аграрної політики та продовольства” № 883 від 7 вересня 2011 р.

підготовки військ та Управління моніторингу повсякденної діяльності військ (сил) – Центральне управління підготовки та повсякденної діяльності військ (сил).

Удосконалено систему управління військово-медициним забезпеченням на оперативній та тактичній ланках. Створено Центральне військово-медицине управління, яке безпосередньо підпорядковане Генеральному штабу.

Структуру Міністерства оборони та Генерального штабу на кінець 2011 р. наведено в Додатку 4.

Оперативно-стратегічна ланка управління

Оперативно-стратегічна ланка управління значних змін не зазнала.

У видах Збройних Сил головні зусилля були спрямовані на розмежування функцій адміністративного та оперативного управління, усунення дублювання завдань і функцій органів військового управління, оптимізацію організаційно-штатних структур.

Управління миротворчими контингентами та персоналом

У 2011 р. змінено систему управління миротворчими контингентами Збройних Сил.

З початку року загальне керівництво миротворчими контингентами та персоналом Збройних Сил здійснювалося Генеральним штабом через Головне управління військового співробітництва та миротворчих операцій. Безпосереднє управління та координація їх застосування здійснювалися командуваннями видів Збройних Сил. Організація управління миротворчими контингентами та персоналом Збройних Сил України наведена на схемі 3.2.

Система управління миротворчими контингентами та персоналом набула тріступеневого рівня:

- *стратегічний рівень* – Генеральний штаб;
- *оперативний рівень* – командування видів Збройних Сил;
- *тактичний рівень* – штаб миротворчого контингенту.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ЗБРОЙНИХ СИЛ

Із прийняттям Верховною Радою України законів України “Про чисельність Збройних Сил України на 2011 рік” та “Про чисельність Збройних Сил України на 2012 рік”⁷ діяльність Збройних Сил повернуто в законодавче поле, за межами якого вони перебували, починаючи з 2008 р.

На кінець 2011 р. чисельність Збройних Сил становила 192 тис. осіб, у тому числі – 144 тис. військовослужбовців. Скорочення чисельності, поновлене після тривалої перерви, було здійснено в межах показників, визначених законодавством України. У цілому скорочено 8 тис. осіб, у т.ч. – 6 тис. військовослужбовців (Додаток 4).

З метою підвищення можливостей Збройних Сил до виконання завдань розвідки, оперативного реагування на асиметричні загрози та ведення бойових дій нетрадиційними способами у 2011 р. продовжувалося формування *Сил спеціальних операцій*.

⁷ Закон України “Про чисельність Збройних Сил України на 2011 рік” № 3312-VI від 12 травня 2011 р.
Закон України “Про чисельність Збройних Сил України на 2012 рік” № 3742-VI від 20 вересня 2011 р.

Протягом року в *Сухопутних військах* виконувалися роботи зі створення умов для дислокації військової частини в м. Болград. Для покращення підготовки фахівців за окремими спеціальностями сформовано Військову академію (м. Одеса).

У *Повітряних Силах* бригаду тактичної авіації переформовано в окрему авіаційну ескадрилью.

У *Військово-Морських Силах* удосконалено організаційно-штатні структури частин бойового та матеріально-технічного забезпечення.

Для організації всебічного забезпечення військ (сил) за територіальним принципом у складі *Тилу* створено об'єднані центри забезпечення в містах Київ, Львів, Одеса, Харків, Сімферополь та у складі *Повітряних Сил* – Об'єднаний центр забезпечення засобами ураження, озброєння та військової техніки.

Структуру Збройних Сил України, Сухопутних військ, Повітряних Сил та Військово-Морських Сил на кінець 2011 р. наведено в Додатку 4.

Система управління Збройними Силами забезпечує чіткий розподіл оперативних і адміністративних функцій та функцій всебічного забезпечення військ (сил) між органами військового управління всіх ланок. Зміни в управлінні миротворчими контингентами та персоналом не вплинули на якість виконання ними завдань за призначенням.

Структурні зміни у Збройних Силах мали за мету оптимізацію їх складу та чисельності відповідно до законодавчо встановлених показників.

Надалі вдосконалення структури апарату Міністерства оборони, органів військового управління буде проведено за результатами функціонального обстеження, яке полягатиме в уточненні функцій і завдань та подальшому скороченні витрат на їх утримання.

РОЗДІЛ 4

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬК (СИЛ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ
ВІЙСЬК (СИЛ)

ПІДСУМКИ ВИКОНАННЯ ПЛАНІВ
ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

МІЖНАРОДНІ НАВЧАННЯ
В ЗАГАЛЬНІЙ СИСТЕМІ
ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬК (СИЛ)

Головна мета підготовки у 2011 р. – опанування порядку та способів виконання завдань за призначенням, орієнтованих на перспективну структуру Збройних Сил і вжиття невідкладних заходів для відновлення процесу планомірного нарощування боєздатності військ (сил).

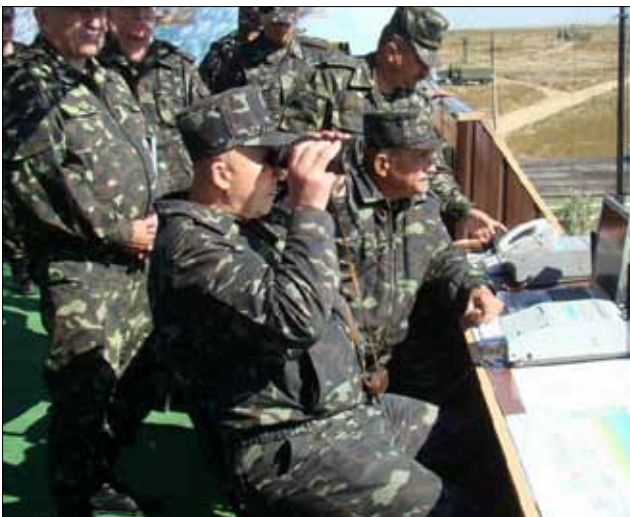
Основні зусилля підготовки Збройних Сил були зосереджені на:

- гармонізації та поєднанні систем підготовки підрозділів, укомплектованих військово-службовцями строкової і контрактної служби;
- упровадженні оперативного-тактичного навчального середовища, адаптованого до перспективної структури Збройних Сил;
- здобутті адекватного рівня підготовки та сумісності національних підрозділів з військовими формуваннями Європейського Союзу.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

У 2011 р. тривала реалізація Концепції підготовки Збройних Сил (2010 р.). Продовжено вдосконалення програмних засад підготовки військ (сил) у тактичній ланці, що дозволило оптимізувати перелік керівних організаційних документів¹ та узгодити між собою основні способи і методи реалізації бойової та професійної підготовки².

Уперше започатковано уніфікований підхід до визначення якісних показників у методиці оцінки рівня підготовки військ (сил). За результатами багаторічного моніторингу результатів військового навчання розроблено єдину методику оцінювання заходів з підготовки військ (сил)³, визначено перелік стандартів підготовки підрозділів механізованих і танкових військ⁴.

За підсумками року досягнуто найвищого за останні п'ять років рівня виконання планових показників фінансування підготовки військ (сил), що стало можливим завдяки:

- узгодженості завдань Збройних Сил, визначених керівництвом держави, і реальних фінансових можливостей;
- вдалому плануванню Генеральним штабом заходів підготовки, своєчасному уточненню планів підготовки та їх адаптації до обсягів фінансування, передбачених Державним бюджетом України.

Так, на підготовку військових частин і підрозділів Об'єднаних сил швидкого реагування (ОСШР) надійшло 82,7 % від передбачених фінансових ресурсів, при цьому частина гарантованого фінансування за загальним фондом становила 75,3 % (таблиця 4.1).

¹ Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Тимчасової настанови з бойової підготовки у Збройних Силах України" № 90 від 16 лютого 2011 р.

² Наказ начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України "Про затвердження Тимчасової інструкції з професійної підготовки офіцерського, сержантського (старшинського) складу тактичної ланки управління, установ та організацій Збройних Сил України" № 37 від 25 лютого 2011 р.

³ Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Інструкції про організацію підготовки та проведення інспекційних заходів" № 440 від 21 липня 2011 р.

⁴ У грудні 2011 р. командувачем Сухопутних військ Збройних Сил України затверджено Програму підготовки та оцінки підрозділів механізованих і танкових військ.

Таблиця 4.1. Фінансування підготовки Збройних Сил України, млн грн.

2006			2007			2008			2009			2010			2011		
план	факт	%	план	факт	%	план	факт	%	план	факт	%	план	факт	%	план	факт	%
Об'єднані сили швидкого реагування																	
257,30	137,70	53,5	301,30	147,30	48,9	316,11	211,12	66,8	252,9	40,19	15,9	312,4	76,4	24,5	188,7	156	82,7
Основні сили оборони																	
115,30	8,80	7,6	3,38	3,34	98,8	124,48	94,47	75,9	59,92	4,92	8,2	82,1	20,0	24,4	33,6	21,5	63,9

Ресурсний пріоритет мали заходи підготовки підрозділів і військових частин зі складу ОСШР. У зв'язку з цим фінансові надходження для них у 7,2 рази перевищили видатки для Основних сил оборони (ОСО), що дозволило розгорнути повноцінну бойову підготовку підрозділів і військових частин сил негайного реагування та чергових сил з протиповітряної оборони.

ПІДСУМКИ ВИКОНАННЯ ПЛАНІВ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК (СИЛ)

Головним підсумком 2011 р. є підтвердження здатності органів військового управління керувати діями підпорядкованих військ (сил) при підготовці та веденні операцій (бойових дій) в наявній і перспективній організаційно-штатній структурі військ (сил).

Спільні погляди на організацію управління військами (силами) та взаємодії на міжвидовому рівні досягнуто завдяки запровадженню єдиного оперативного-стратегічного фону навчань (тренувань). Показовими стали навчання з територіальної оборони “Сприяння – 2011”, які проведено на якісно новому рівні із залученням усіх 27 зон територіальної оборони держави. Практичні заходи цього навчання проводилися безпосередньо в Львівській, Чернівецькій, Чернігівській та Одеській областях.

Проведені заходи дозволили підвищити рівень теоретичних знань і практичних навичок генералів, адміралів, офіцерів, забезпечити злагодженість органів військового управління та посилити взаємодію з іншими військовими формуваннями і правоохоронними органами.

Упродовж року інтенсивність бойової підготовки військ (сил) зросла у 1,1 – 1,3 рази. Зокрема, порівняно з 2010 р. загальна кількість заходів бойової підготовки зросла на 30 %, кількість ротних тактичних навчань зросла майже у 2,5 рази (таблиця 4.2), кількість стрільб взводів – у 3 рази, стрільб відділень – у 3,5 рази.

Таблиця 4.2. Динаміка основних показників бойової підготовки ОСШР

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Заходи з підготовки військ (сил):	16	29	25	12	20	26
бригадні тактичні навчання	-	-	1	3	-	-
батальйонні тактичні навчання	1	6	7	4	6	4
ротні тактичні навчання	8	12	10	5	13	20
льотно-тактичні навчання	7	11	7	-	1	2
Середня наплавність кораблів (катерів), діб	20,1	30,3	29	9,4	21,8	22,3

Загалом у Збройних Силах було проведено 6 батальйонних, 31 ротне тактичне навчання, 88 стрільб взводів, понад 420 стрільб відділень. Авіаційними підрозділами здійснено понад 30 пусків керованих ракет. Кораблями і катерами виконано понад 190 артилерійських стрільб, 17 протичовнових бомбових вправ, 17 підривних та 8 тральних бойових вправ (Додаток 5).

Плани та програми підготовки військ (сил) виконано: у Сухопутних військах – на 75,3 %, у Повітряних Силах – на 83,26 %, у Військово-Морських Силах – на 91,4 %.

У Сухопутних військах у повному обсязі виконано заплановані тактичні навчання (з бойовою стрільбою) з ротами (19) і батальйонами (5), плани і програми

зі стрільби зі стрілецької зброї та практичні стрільби по наземних цілях (66) підрозділами армійської авіації. Збережено позитивну тенденцію щодо підвищення показників середнього нальоту екіпажів армійської авіації.

Водночас через проблеми в ресурсному забезпеченні показники виконання планів підготовки водіїв та механіків-водіїв не перевищують 11-30 %.

У *Повітряних Силах* майже на 30 % підвищено інтенсивність практичних пусків керованих авіаційних ракет. Порівняно з 2010 р. збільшено середній наліт на екіпаж, при цьому середній наліт на екіпаж зі складу ОСШР зріс на 7 %. Авіаційними частинами здійснено понад 350 льотних змін із загальним нальотом близько 4 тис. годин.

У зенітних ракетних військах виконано бойові стрільби зенітних ракетних комплексів. Зокрема, після ремонту практичну апробацію з пусками ракет пройшов зенітно-ракетний комплекс С-300 ПС. Під час несення бойового чергування підрозділами протиповітряної оборони виявлено і супроводжено понад 480 тис. повітряних цілей, виявлено та попереджено 22 порушення правил використання повітряного простору Державного кордону України.

У *Військово-Морських Силах* у повному обсязі виконано планові показники наплавності кораблів і катерів, підготовлено до виконання завдань за призначенням 27 кораблів і суден, 11 екіпажів морської авіації, проведено заходи з підготовки 7 корабельних тактичних груп. Успішно виконано заходи водолазної підготовки, час перебування водолазів під водою збільшено в 1,3 рази.

У військах берегової оборони підготовлено батальйонну тактичну групу, порівняно з 2010 р. удвічі більше проведено бойових стрільб взводів і відділень, збільшено в 1,9 рази інтенсивність підготовки в польових умовах. У 1,5 рази зросла кількість стрільб з озброєння танків, у 1,7 рази – з озброєння БМП (БТР).

У морській авіації збільшено в 1,7 рази загальний наліт екіпажів, продовжено практику льотно-тактичних навчань з ескадрильями. Збільшено на 3 години і 32 хвилини середній наліт екіпажів ОСШР морської авіації, а екіпажів ОСО – майже на 10 годин.

Дослідницьке командно-штабне навчання
“Адекватне реагування – 2011”

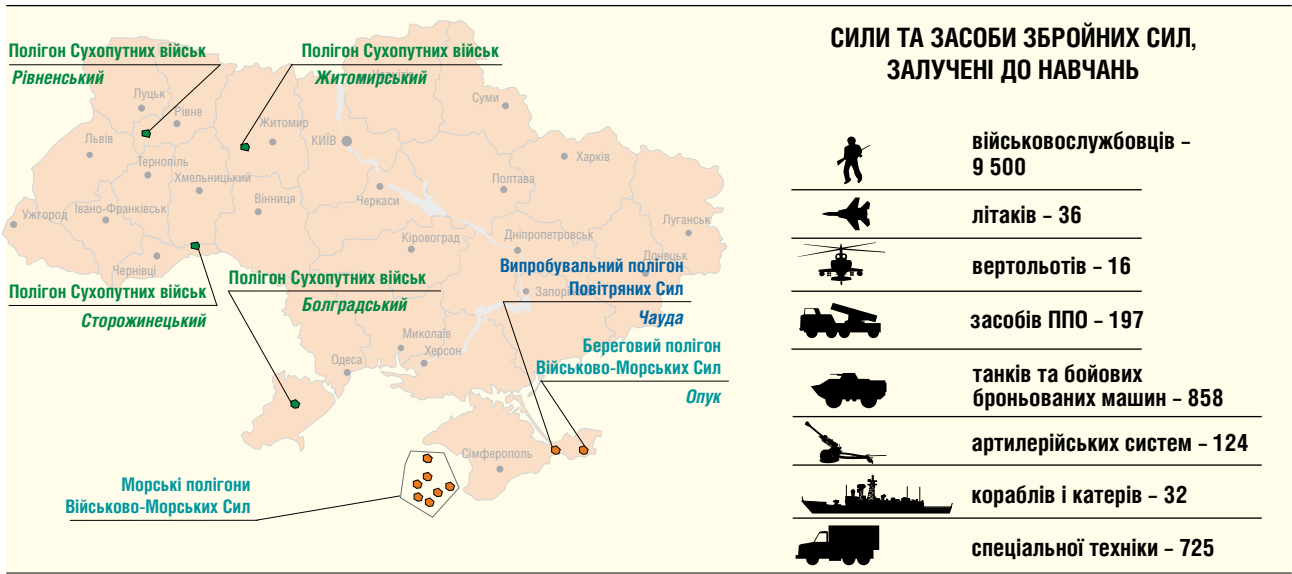
Апогеєм підготовки військ (сил) стали практичні дії в ході дослідницького командно-штабного навчання “Адекватне реагування – 2011” (схема 4.1). Метою цього навчання була перевірка рівня бойового вишколу військ (сил), а також дослідження напрямів формування перспективної моделі українського війська.

Під час навчання були апробовані новітні підходи до вдосконалення системи управління військами, їх майбутньої структури. Вперше були відтворені ймовірні ситуації, у яких за необхідністю повинні діяти Збройні Сили. Для цього були створені оперативні командування “Південь” і “Захід”.

Усього проведено 62 заходи бойової підготовки на 13 військових полігонах.

За результатами навчань підтверджено дієвість системи управління Збройними Силами та її спроможність функціонувати у ланці Генеральний штаб – оперативні командування (корпус негайного реагування) – бригади, напрацьовано перспективний бойовий склад Збройних Сил і перевірено на практиці нові підходи до його застосування.

Схема 4.1. Дослідницьке командно-штабне навчання “Адекватне реагування – 2011”

ЗАВДАННЯ, ЩО ВИКОНАНІ (ВІДПРАЦЬОВАНІ):

<p>Комплекс льотно-тактичних вправ з бойовим застосуванням авіації під час льотно-методичного збору екіпажів винищувальної авіації</p>			<p>Тактико-спеціальне навчання спеціальних підрозділів</p>
<p>Тактичні навчання з бойовою стрільбою по повітряних цілях зенітних ракетних комплексів “Бук М1” та С 300</p>			<p>Бойові ракетно-артилерійські стрільби по морських та берегових цілях корабельної ударної групи</p>
<p>Бойові стрільби гаубиць “Гіацинт-Б” і реактивних систем залпового вогню “Град” військ берегової оборони</p>			<p>Висадка тактичного морського десанту з великого десантного корабля “Костянтин Ольшанський”</p>
<p>Тактичні навчання з бойовою стрільбою механізованих, танкових та аеромобільних підрозділів Сухопутних військ</p>			<p>Тактичне навчання з бойовою стрільбою батальйонної тактичної групи військ берегової оборони</p>
<p>Комплексне тренування зв'язку</p>			<p>Надання медичної допомоги в польових умовах силами військового мобільного госпіталю</p>

МІЖНАРОДНІ
НАВЧАННЯ
В ЗАГАЛЬНІЙ
СИСТЕМІ
ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬК
(СИЛ)

Вагомий внесок у досягнення мети підготовки військ (сил) у 2011 р. зроблено завдяки участі підрозділів Збройних Сил у багатонаціональних військових навчаннях (Додаток 6).

Усього протягом року передбачалося проведення 21 міжнародного навчання⁵ (12 – на території України та 9 – поза її межами). Підрозділи Збройних Сил взяли участь у 17 великих міжнародних військових навчаннях. З їх числа на території України⁶ проведено 10 військових навчань, поза межами України – 7 (схема 4.2).

Відновлено практику проведення щорічних навчань Військово-Морських Сил Збройних Сил України та Чорноморського флоту Російської Федерації “Фарватер миру”. Метою було відпрацювання спільних дій щодо захисту судноплавства та економічної діяльності в умовній “зоні безпеки”. Уперше в навчаннях узяв участь екіпаж підводного човна “Запоріжжя”.

Таблиця 4.2. Динаміка участі підрозділів Збройних Сил у міжнародних військових навчаннях у 2006-2011 рр.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Загальна кількість військовослужбовців, осіб	569	2800	1640	882	2761	4191
Кількість військової техніки, одиниць	33	19	114	14	191	72

Таблиця 4.3. Результати самооцінок та оцінок НАТО підрозділів Збройних Сил у 2006-2011 рр.

	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Загальна кількість оцінок	1	4	8	9	3	5
Кількість позитивних оцінок	-	4	8	9	3	5

У 2011 р. проведено 5 заходів щодо оцінки рівня сумісності національних підрозділів (таблиця 4.4), у тому числі реалізовано два заходи самооцінки другого рівня, що були перенесені з 2010 р. (корвет “Тернопіль”, санітарний літак аеромедичної евакуації Ан-26 “Віта”).

Таблиця 4.4. Результати самооцінок 2-го рівня підрозділів Збройних Сил у 2011 р.

Сили та засоби	Результати оцінки			Під час якого навчання проводилась оцінка
	самооцінка		оцінка НАТО 2-го рівня	
	1-го рівня	2-го рівня		
2 екіпажі військово-транспортного літака Іл-76 МД Повітряних Сил			оцінені позитивно	українсько-датська операція “Північний сокіл – 2010” (квітень)
Інженерно-саперна рота 8-го АК Сухопутних військ			оцінена позитивно	українсько-американське навчання “Рapid Трайдент” (липень)
Корвет “Тернопіль”, рота морської піхоти Військово-Морських Сил			“Боеготові”	навчання “Сі Бриз – 2011” (червень)
Літак аеромедичної евакуації Ан-26 “Віта” Повітряних Сил та дві медичні бригади Військово-медичного клінічного центру Центрального регіону			“Боеготові”	навчання “Безпечне небо – 2011” (липень)
Аеромобільна рота Сухопутних військ			“Боеготова”	навчання “Рapid Трайдент – 2011” (липень)

У 2011 р. відновлено планомірний процес нарощування боєздатності військ (сил). Правомірність рішень Генерального штабу з організації та реалізації заходів оперативної і бойової підготовки підтверджено успішним проведенням Збройними Силами гуманітарної операції щодо евакуації громадян України з Лівії, наданням підтримки місії ООН у Кот-д’Івуарі та участю у миротворчих операціях.

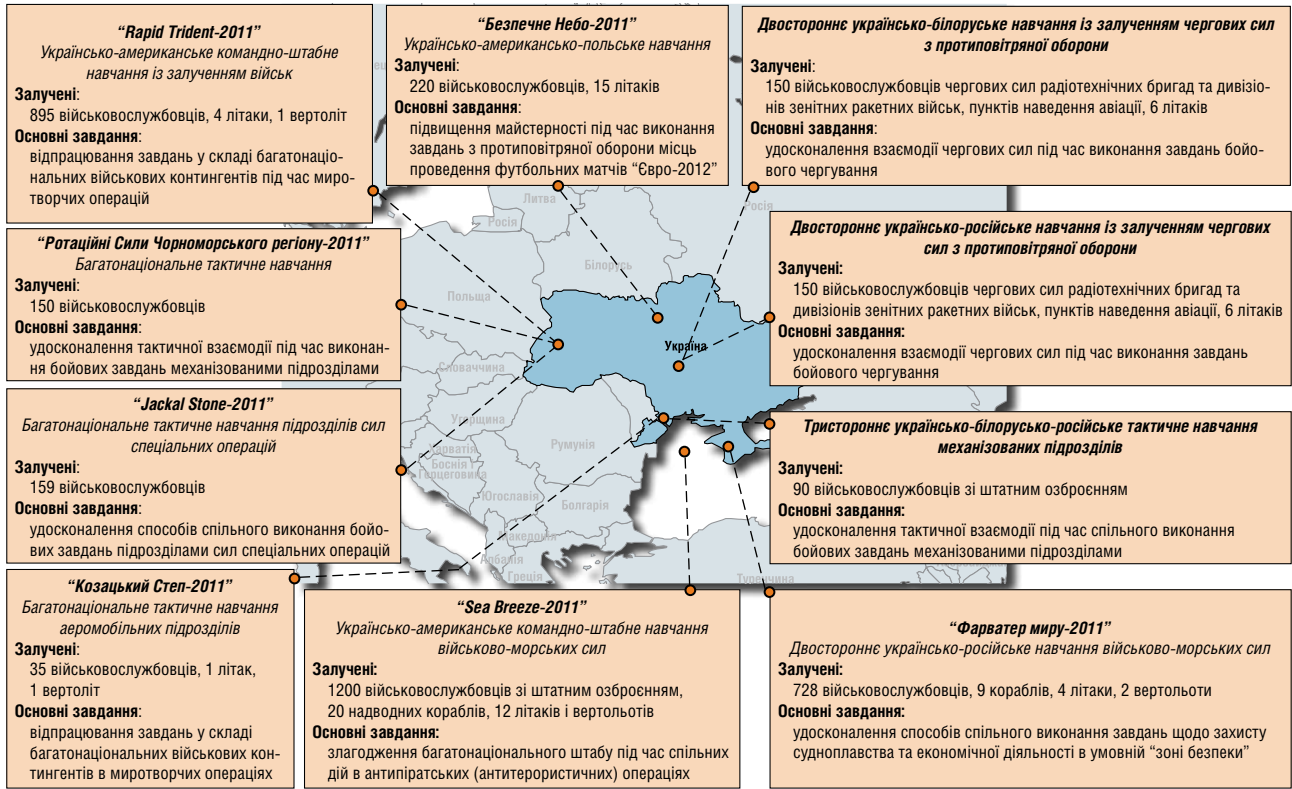
⁵ Указ Президента України “Про затвердження Плану проведення в рамках військового співробітництва багатонаціональних навчань на території України за участю підрозділів Збройних Сил України та їх участі у багатонаціональних навчаннях поза межами України у 2011 році” № 283/2011 від 11 березня 2011 р.

⁶ Закон України “Про схвалення рішення Президента України про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України у 2011 році для участі у багатонаціональних військових навчаннях” № 3313-VI від 12 травня 2011 р.

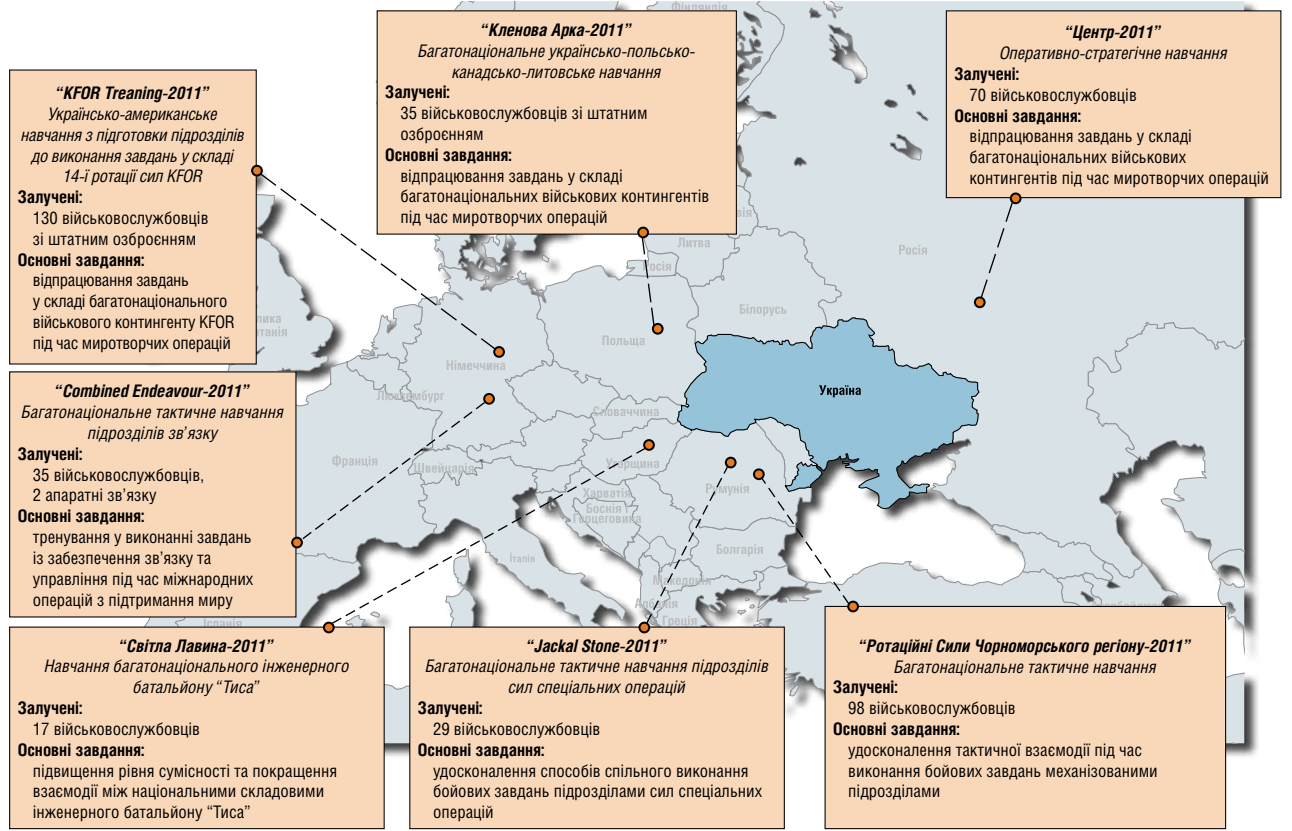

Схема 4.2. Великі багатонаціональні військові навчання за участю Збройних Сил України у 2011 р.

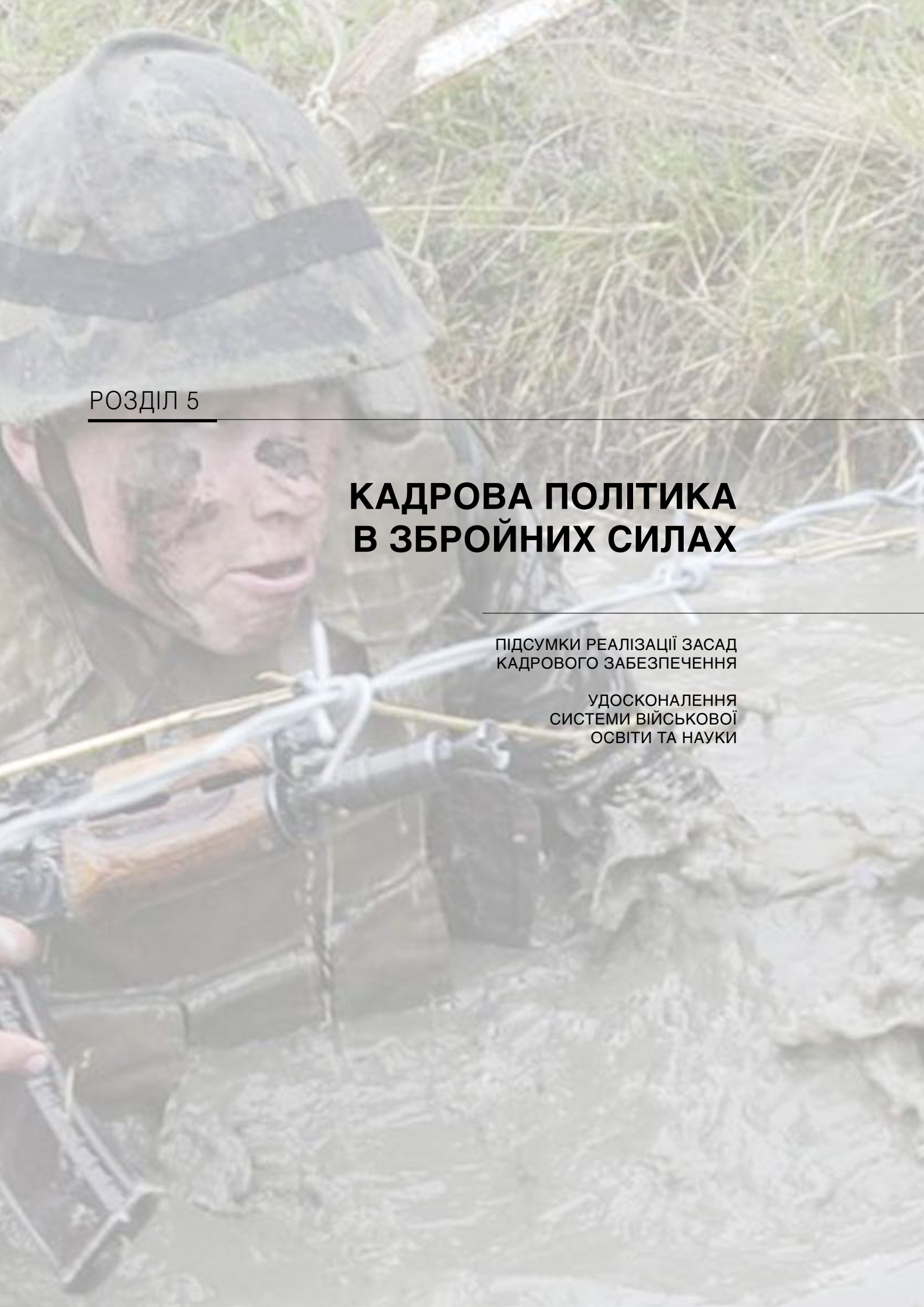
А. На території України або поблизу її кордонів

Б. Поза межами України

РОЗДІЛ 5

КАДРОВА ПОЛІТИКА В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ

ПІДСУМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД
КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДОСКОНАЛЕННЯ
СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ
ОСВІТИ ТА НАУКИ

КАДРОВА ПОЛІТИКА В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ

Наявність персоналу, професійно підготовленого, з високими морально-діловими якостями, здатного мотивовано та ефективно вирішувати складні військово-професійні завдання, – важливий чинник забезпечення спроможності Збройних Сил до виконання поставлених задач.

Запровадження нової системи кадрового забезпечення (централізованого виду) дозволило створити комплексний, ефективний, економічно доцільний механізм забезпечення військ (сил) висококваліфікованим персоналом з високими морально-діловими якостями.

ПІДСУМКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАСАД КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У 2011 р. завершено другий етап виконання Концепції кадрової політики в Збройних Силах (Концепція кадрової політики). Реалізація кадрової політики забезпечила гарантоване та якісне комплектування військ (сил) персоналом, спроможним виконувати завдання за призначенням.

На кінець другого етапу виконання Концепції кадрової політики було:

- створено систему кадрового менеджменту централізованого типу;
- запроваджено нові системні підходи із застосуванням індивідуального підходу до управління кар'єрою військовослужбовців;
- об'єднано в єдину комплексну систему заходи з правового захисту та забезпечення соціальних гарантій військовослужбовців, членів їх сімей, соціальної і професійної адаптації осіб, які звільнилися з військової служби, військово-патріотичного виховання молоді та рекламування військової служби.

Удосконалення кадрового забезпечення

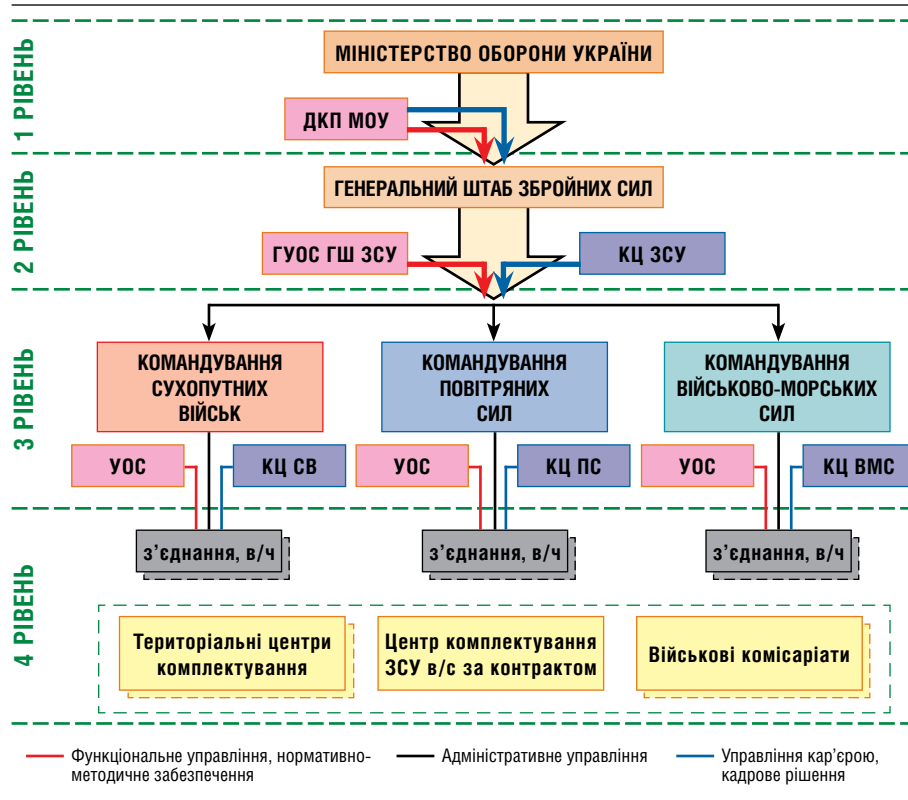
Передачею функцій та повноважень кадрових органів Міністерства оборони з управління службовою кар'єрою і підготовки проектів кадрових рішень стосовно військовослужбовців номенклатури першого заступника Міністра оборони (понад 5 тис. посад офіцерів та до 3 тис. посад солдатів і сержантів контрактної служби) до Кадрового центру Збройних Сил та надання йому статусу управління виду Збройних Сил завершено формування системи кадрового забезпечення офіцерського складу.

На кінець 2011 р. система кадрового забезпечення набула чотирирівневу структуру (схема 5.1):

- загальне керівництво системою здійснює Міністерство оборони (Департамент кадрової політики);
- безпосереднє управління кадровими органами Збройних Сил здійснює Генеральний штаб (Головне управління особового складу, Кадровий центр Збройних Сил);
- управління системою кадрового забезпечення на третьому (видовому) рівні здійснюється управліннями особового складу видів Збройних Сил та відповідними кадровими центрами;
- кадрове забезпечення в з'єднаннях, військових частинах, установах та закладах здійснюється відділами (відділеннями) особового складу.

Кадровий центр Збройних Сил та кадрові центри видів Збройних Сил функціонують як основні елементи запровадженої системи, в яких зосереджено функції і повноваження з комплектування посад та управління кар'єрою військовослужбовців.

Схема 5.1. Організаційна структура кадрових органів, на кінець року

Водночас у кадровій роботі реалізовано колегіальний принцип при призначенні військовослужбовців на посади та функціональний принцип при формуванні комісій з відбору кандидатів.

З метою підвищення ефективності кадрового забезпечення вдосконалено порядки підготовки і прийняття кадрових рішень та розроблено рекомендації зі збереження на службі кращих військовослужбовців¹.

У результаті вжитих заходів:

- укомплектованість командних посад різних ланок (від командирів бригад до командирів взводів) доведено до 98%;
- 100% випускників оперативно-стратегічного та 98% випускників оперативно-тактичного рівнів підготовки призначено на посади з відповідним рівнем освіти, а 99% випускників тактичного рівня – на посади, відповідно до набутої спеціальності;
- збільшено обсяги набору курсантів до вищих військових навчальних закладів більше ніж на 450 осіб;
- більше ніж у 1,5 рази зросли обсяги прийняття на військову службу осіб офіцерського складу запасу. Прийнято на військову службу 437 осіб.

Комплектування військовослужбовцями за контрактом

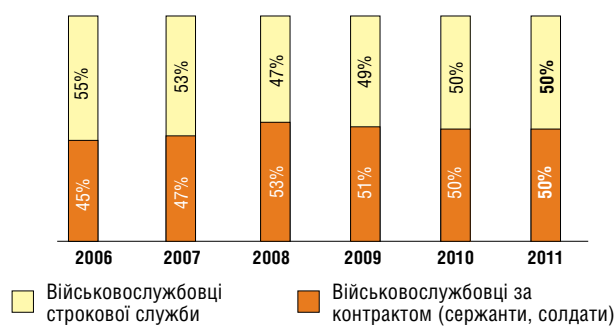
Упродовж року продовжувалося вдосконалення системи комплектування військ (сил) військовослужбовцями за контрактом, зокрема:

- упроваджено моніторинг та організовано своєчасне наповнення баз даних вакантних посад військовослужбовців за контрактом, а запровадження сучасних технологій у кадровій роботі, зокрема програмного комплексу “Контрактник”, забезпечило оперативність під час пошуку вакансій у цілому за Збройні Сили;

¹ Типовий план – графік підготовки і прийняття кадрових рішень щодо військовослужбовців Збройних Сил України та Методичні рекомендації командирам, посадовим особам кадрових органів, структур виховної та соціально-психологічної роботи щодо збереження на службі кращих військовослужбовців.

- удосконалено організацію повсякденної діяльності посадових осіб територіальних центрів комплектування військовослужбовцями за контрактом (ТЦК);
- змінено пріоритети комплектування військовослужбовцями за контрактом посад рядового, сержантського і старшинського складу військ (сил). У першу чергу забезпечено комплектування посад, що визначають бойову здатність Збройних Сил. Для цього підготовлено 4,6 тис. осіб або 90 % від загальної кількості прийнятих для проходження військової служби за контрактом;
- налагоджено взаємодію з місцевими органами виконавчої влади, які забезпечили дієву підтримку ТЦК у комплектуванні Збройних Сил громадянами України для проходження військової служби за контрактом;
- опрацьовано зміни до організаційно-штатних структур військових частин та передбачено поступову заміну первинних офіцерських посад на посади сержантів і старшин.

Схема 5.2. Динаміка змін укомплектованості військово-службовців за контрактом у Збройних Силах у 2006-2011 рр. на кінець року, %

Завдяки вжитим заходам удалося у 1,2 раза підвищити кількість прийнятих громадян на військову службу за контрактом. Загалом прийнято більше 6,1 тис. осіб, зокрема: через ТЦК – 5,7 тис. осіб та з числа військовослужбовців строкової служби – 370 осіб. Направлено до навчальних військових частин (центрів) понад 5,1 тис. осіб, з них для набуття фахової підготовки – більше 5,0 тис. осіб, отримання базового рівня підготовки – 79 осіб. Безпосередньо до військових частин направлено 598 військовослужбовців.

Укомплектованість Збройних Сил військовослужбовцями за контрактом на кінець 2011 р. становить 50 % (схема 5.2).

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ТА НАУКИ

У 2011 р. тривало вдосконалення військової освіти за видовим принципом. Зокрема, Військовий інститут Одеського національного політехнічного університету реорганізовано у Військову академію².

Мережу вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів військових навчальних закладів наведено на схемі 5.3.

Схема 5.3. Мережа вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів військових навчальних закладів, на кінець року

² Постанова Кабінету Міністрів України "Про реорганізацію Військового інституту Одеського національного політехнічного університету у Військову академію (м. Одеса)" № 286 від 23 березня 2011 р.

військовослужбовців, які направляються до військових навчальних закладів іноземних держав для отримання оперативно-стратегічного та оперативно-тактичного рівнів підготовки. Зокрема, вона передбачає зарахування військовослужбовця до Національного університету оборони України з постановкою на всі види забезпечення, а після повернення з-за кордону – звітування про навчання та отримання необхідних знань за індивідуальними планами підготовки.

Виконано державне замовлення на підготовку військових фахівців для Збройних Сил та інших військових формувань. Зокрема, вищими військовими навчальними закладами підготовлено майже 1,3 тис. офіцерів.

Проблему забезпечення воєнно-теоретичного та військово-технічного супроводу новітніх розробок ОВТ, визначення пріоритетних напрямів розвитку воєнної науки та організації фундаментальних і пошукових досліджень в інтересах оборони вирішено завдяки створенню єдиного консультативно-дорадчого органу Воєнно-наукової ради при Міністерстві оборони.

Тривала робота з формування потужних навчально-наукових центрів (комплексів). Передбачається створити навчально-науковий комплекс стратегічного рівня на базі Національного університету оборони, Центрального науково-дослідного інституту і Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки. Навчально-наукові центри видів Збройних Сил формуються на базі видових вищих військових навчальних закладів шляхом введення до їх складу відповідних наукових установ.

Розширено участь науково-педагогічних працівників, слухачів та курсантів провідних кафедр вищих військових навчальних закладів у наукових розробках. Відновлено функціонування науково-дослідних лабораторій у їх складі.

Мовна підготовка особового складу Збройних Сил здійснювалася у 22 групах інтенсивного вивчення англійської мови (у тому числі одна група військовослужбовців військової служби за контрактом), у двох групах з вивчення німецької мови та в одній групі французької мови. Набір слухачів на курси англійської, німецької та французької мов здійснювався двічі на рік.

Загалом протягом року підготовлено 655 осіб, у тому числі 578 військовослужбовців та 77 державних службовців Міністерства оборони, Генерального штабу та інших центральних органів виконавчої влади, що залучаються до оборони держави.

У 2011 р. у цілому завершено виконання Концепції кадрової політики в Збройних Силах. Створена цілісна система кадрового забезпечення, яка формує, здійснює підготовку та забезпечує ефективне використання персоналу, враховує потреби кожної особистості, розвиває в неї стійку мотивацію до військової служби та надає можливості для реалізації свого потенціалу під час її проходження.

РОЗДІЛ 6

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ,
КУЛЬТУРНО-ВИХОВНА І ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ З ІНСТИТУТАМИ
ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

СОЦІАЛЬНА ТА ПРОФЕСІЙНА АДАПТАЦІЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ І ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ

Головними напрямками реалізації гуманітарної та соціальної політики в Збройних Силах протягом року були: військово-патріотичне виховання; діяльність органів військового управління по забезпеченню виконання Плану соціального захисту військовослужбовців і членів їх сімей, осіб, звільнених з військової служби під час скорочення чисельності Збройних Сил України, на період до 2017 р.¹; а також формування позитивного іміджу Збройних Сил та підняття престижу військової служби в суспільстві.

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ, КУЛЬТУРНО-ВИХОВНА І ПРОСВІТНИЦЬКА РОБОТА

Основою військово-патріотичного виховання військовослужбовців і молоді у 2011 р. стала співпраця Збройних Сил з державними органами влади, місцевого самоврядування, громадськими та ветеранськими організаціями.

Ужиті заходи охоплювали широкий спектр питань, а саме:

- формування позитивного іміджу Збройних Сил в суспільстві та підняття престижу військової служби серед молоді. На провідних телеканалах України розпочато нові телепроекти: на Першому національному – програму “Армія”, на УТР – “Служу Україні”, на 5 каналі – “Доблесть, Мужність, Благородство”;
- реалізація військово-професійних та творчо-мистецьких проєктів. Проведено конкурс військово-професійної майстерності “Універсальний солдат”, пісенний конкурс “Озброєні пісню, покликані маршем”, творчий літературний конкурс на кращий твір про військову діяльність на премію імені Богдана Хмельницького, літературний конкурс імені Петра Яцика на краще знання української мови серед ліцеїстів, курсантів та слухачів військових навчальних закладів, художній конкурс серед дітей військовослужбовців “Як я захищатиму Батьківщину”. Участь у Міжнародному конкурсі військово-професійної майстерності “Воин Содружества” у м. Москва;
- підвищення ролі допризовної підготовки як основного виду роботи з військової професійної орієнтації з молоддю під час здобуття загальної середньої та спеціальної освіти. Збройні Сили здійснюють шефство над 196 загальноосвітніми школами та 20 ліцеями з посиленою військово-фізичною підготовкою. Постійно надають організаційну та методичну допомогу органам державної влади, загальноосвітнім навчальним закладам в організації і проведенні Всеукраїнської військово-патріотичної гри “Зірниця”.

Протягом року на базі 29 будинків офіцерів Збройних Сил діяла мережа з 226 клубних утворень військово-патріотичного та культурно-виховного спрямування (гуртки, курси, студії, секції тощо) та 61 об'єкта дозвілля (бібліотеки, музеї, кіно-, спортивні зали, спортмайданчики), у яких займалося понад 4,1 тис. осіб, з яких майже 3,3 тис. дітей військовослужбовців (схема 6.1).

Органи військового управління, з'єднання, військові частини спільно з органами місцевого самоврядування опікувалися 534 пам'ятниками, обелісками, меморіалами та військовими похованнями.

¹ План соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, осіб, звільнених з військової служби, під час проведення заходів реформування, пов'язаних із скороченням чисельності Збройних Сил України, на період до 2017 р. затверджено Міністром оборони України 31 серпня 2011 р.

Схема 6.1. Мережа клубних утворень військово-патріотичного та культурно-виховного спрямування у ЗС України на кінець 2011 р.

У форматі організації військово-патріотичного виховання, культурно-виховної, просвітницької роботи та дозволя у Збройних Силах організовано і проведено більше 9 тис. військово-патріотичних та культурно-мистецьких заходів (схема 6.2).

Схема 6.2. Культурно-виховні та просвітницькі заходи у 2011 р.

Проведено заходів військово-патріотичного спрямування та культурно-мистецьких акцій у 2011 р.

11 культурно-мистецьких та військово-патріотичних акцій,
802 тематичні масові заходи,
87 науково-практичних конференцій, семінарів, засідань "круглих столів"

Творчими колективами Ансамблю пісні і танцю Збройних Сил, Національного президентського оркестру здійснено 164 концертні виступи у гарнізонах та містах України

4 688 екскурсій до Національного військово-історичного музею України та його філій, прийнято понад 150 тис. відвідувачів

157 театралізованих свят,
341 концерт художньої самодіяльності,
1415 тематичних ранків, вечорів відпочинку,
279 бібліотечних заходів

У Центральному будинку офіцерів Збройних Сил проведено 243 концерти, літературно-мистецькі вечори, книжкові виставки

165 вікторин, оглядів-конкурсів, кінолекторіїв,
62 художні виставки та виставки народної творчості

Загалом вжиті заходи військово-патріотичного виховання сприяли формуванню патріотичних почуттів у громадян України, психологічних та військово-професійних якостей військовослужбовців. Так, за результатами соціологічних досліджень рівень військово-патріотичного виховання та забезпечення добробуту військовослужбовців з боку держави оцінили як позитивний приблизно 64 % опитаних².

² Наведено дані соціологічного дослідження, проведеного Центром воєнної політики та політики безпеки у жовтні – грудні 2011 р. серед усіх верств населення та регіонів України.

СОЦІАЛЬНИЙ ДІАЛОГ
З ІНСТИТУТАМИ
ГРОМАДЯНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА

Досвід провідних армій світу засвідчує, що саме спільні зусилля оборонного відомства та інститутів громадянського суспільства дозволяють домогтися більшої ефективності виконання завдань у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва та забезпечують демократичний цивільний контроль над Збройними Силами.

Шефство над Збройними Силами

Усталені традиції шефства над Збройними Силами³ у 2011 р. було продовжено та розвинуто. Упорядковано діяльність об'єктів та суб'єктів шефства, налагоджено взаємодію між шефами – органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування та підшефними – військовими частинами⁴.

Таблиця 6.1. З'єднання, військові частини, військові навчальні заклади, установи та організації Збройних Сил України, над якими здійснюється шефство

Функціональна підпорядкованість	Кількість
Міністерство оборони України	6
Генеральний штаб Збройних Сил України та органи військового управління, що йому підпорядковані	22
Сухопутні війська Збройних Сил України	62
Повітряні Сили Збройних Сил України	64
Військово-Морські Сили Збройних Сил України	106
РАЗОМ	260

Системний характер роботи дав можливість охопити всі види Збройних Сил. На кінець 2011 р. шефство встановлено над 260 військовими частинами (таблиця 6.1).

Загалом протягом року була надана шефська допомога на суму більше 9 млн грн. Найбільш ваговою є допомога від міст Київ і Севастополь, Запорізької, Чернігівської і Сумської областей.

Головні зусилля шефства були спрямовані на:

- підвищення готовності військової техніки та озброєння до застосування за призначенням та підтримання її у справному стані, на що було спрямовано приблизно 59 % фінансових ресурсів;
- вирішення соціально-побутових проблем військовослужбовців та членів їх сімей (більше 12% фінансових ресурсів);
- покращення військово-патріотичного виховання молоді, стану культурно-виховної роботи з військовослужбовцями та підготовки допризовної молоді до виконання обов'язків військової служби.

Удосконалення співпраці з інститутами громадянського суспільства

Основною формою роботи Міністерства оборони є налагодження діалогу з громадськістю через консультативно-дорадчий орган – Громадську раду при Міністерстві оборони України (Громадська рада).

Суттєвий внесок у підвищення якості підготовки і прийняття управлінських рішень з формування оновлених засад оборонної політики зроблено Кабінетом Міністрів України, яким урегульовано порядок участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики⁵. Зважаючи на це в Міністерстві оборони вдосконалено механізми співпраці з інститутами громадянського суспільства та визначено основні напрями спільної діяльності (схема 6.3)⁶.

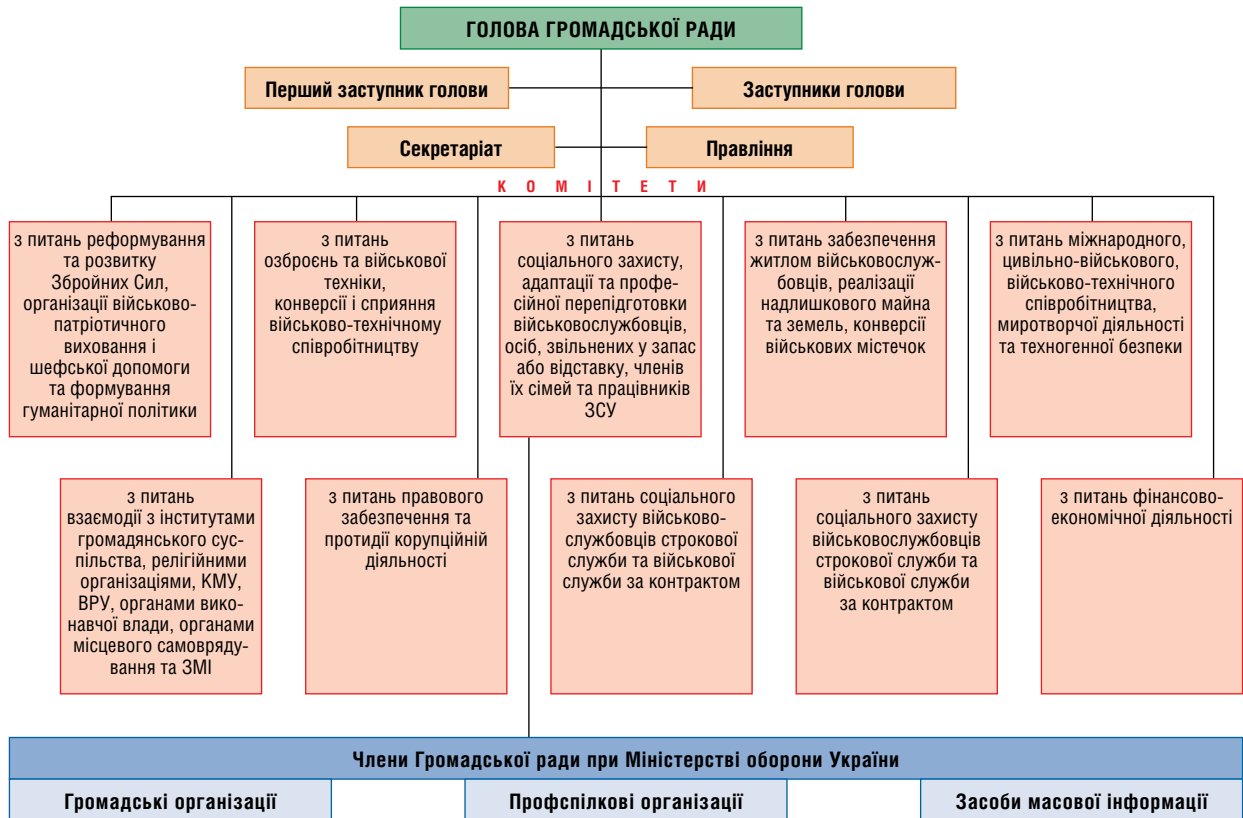
³ Указ Президента України "Питання шефства над Збройними Силами України" № 918/2010 від 27 вересня 2010 р.

⁴ Наказ Міністра оборони України "Про затвердження Інструкції про організацію виконання Указу Президента України від 27 вересня 2010 р. № 918/2010" № 55 від 28 січня 2011 р.

⁵ Постанова Кабінету Міністрів України "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" № 996 від 3 листопада 2010 р.

⁶ Наказ Міністра оборони України "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики у військовій сфері" № 262 від 18 травня 2011 р.

Схема 6.3. Громадська рада при Міністерстві оборони України

Реалізуючи права громадськості щодо формування та реалізації державної політики у військовій сфері, протягом року проведено консультації з питань:

- вирішення проблем забезпечення житлом, медичного та санаторно-курортного забезпечення військовослужбовців, ветеранів військової служби та членів їх сімей;
- реалізації ініціативи “Партнерство “Відкритий уряд”;
- утворення Координаційної ради з питань розвитку козацтва в Україні⁷ (Координаційна рада). 23 листопада 2011 р. проведено перше організаційне засідання Координаційної ради, під час якого затверджено її персональний склад, визначено основні напрями діяльності та розпочато опрацювання типового статуту козацької організації в Україні;
- реалізації проекту постанови Верховної Ради України “Про Національне військове меморіальне кладовище”.

Робота з релігійними організаціями

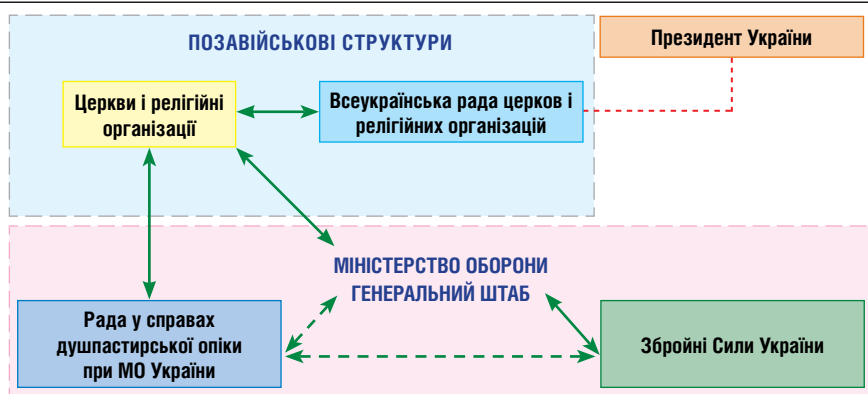
У 2011 р. продовжено співпрацю Міністерства оборони з релігійними організаціями в Україні. Нові підходи в роботі з релігійними організаціями, визначені в Концепції душпастирської опіки у Збройних Силах України (Концепція душпастирської опіки), зокрема, передбачають:

- виховання почуття поваги до загальнолюдських цінностей, культурного та духовного надбання, готовності до самопожертви заради Батьківщини і ближніх;
- розвиток у військовослужбовців стійких моральних якостей: справедливості, мужності, поміркованості, дисциплінованості, вірності своїм обов’язкам тощо;
- навчання віруючих військовослужбовців основам віровчення⁸.

⁷ Постанова Кабінету Міністрів України “Про утворення Координаційної ради з питань розвитку козацтва в Україні” № 885 від 1 серпня 2011 р.

⁸ Затверджено наказом Міністра оборони України № 115 від 21 квітня 2011 р.

Схема 6.4. Взаємодія з релігійними організаціями

З метою створення належних умов для реалізації Концепції душпастирської опіки проведено низку засідань “круглих столів”, збори священників усіх епархій Української православної церкви, які здійснюють духовно-патріотичну опіку в Збройних Силах та інших військових формуваннях. У грудні 2011 р. відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція “Збройні Сили України та українське військово-душпастирство”. За результатами роботи запропоновано механізм взаємодії Збройних Сил з релігійними організаціями (схема 6.4).

У рамках співробітництва з капеланськими службами іноземних держав представники Збройних Сил взяли участь у 53-му Міжнародному військовому паломництві до м. Люрд (Французька Республіка) і III Всеукраїнському військовому паломництві до чудотворної ікони Зарваницької Божої Матері (с. Зарваниця, Тернопільська область), яке проходило за участю капеланів та військовослужбовців збройних сил ФРН, Республіки Польща і Словацької Республіки.

Під опікою духовенства Української православної церкви та Української греко-католицької церкви відбулися приватні паломництва військовослужбовців на Святу Землю.

Соціальний діалог з інститутами громадянського суспільства в цілому забезпечив поступальний розвиток цивільно-військових відносин та дозволив збалансувати правові, організаційні, інформаційні заходи для сприяння ефективній діяльності Збройних Сил і виконанню покладених на них функцій та завдань.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ВІЙСЬКОВО- СЛУЖБОВЦІВ

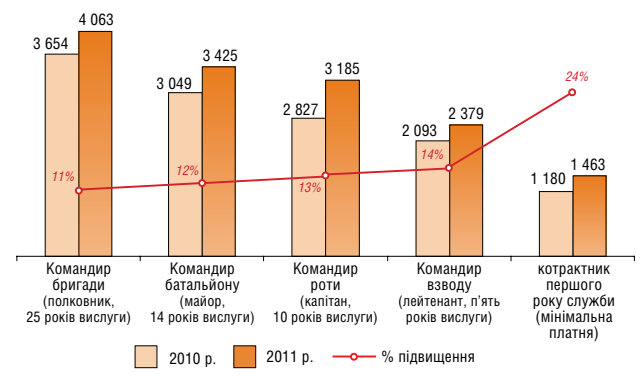
Стан грошового забезпечення військовослужбовців

З 1 червня 2011 р. Міністром оборони в межах наданих йому повноважень було прийнято рішення про підвищення грошового забезпечення шляхом збільшення розмірів щомісячних премій: особам рядового сержантського та старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом, – з 70 до 125 % посадового окладу, особам офіцерського складу – з 55 до 90 % посадового окладу.

У результаті такого підвищення грошове забезпечення осіб рядового, сержантського та старшинського складу військової служби за контрактом збільшилося на 19-24 %, офіцерського складу – на 11-14 % (схема 6.5.)

Схема 6.5. Розміри місячного грошового забезпечення військовослужбовців за основними типовими посадами, на кінець року, грн.

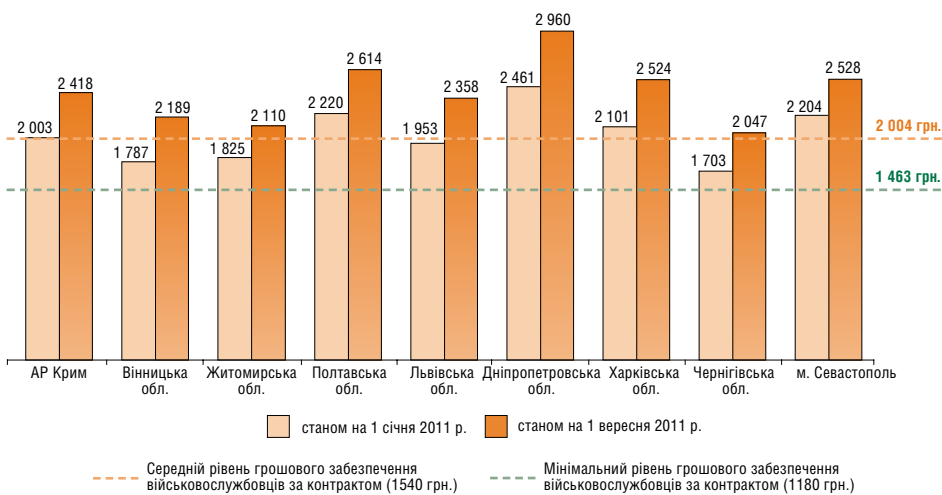

Проте рівень грошового забезпечення військовослужбовців за контрактом у порівнянні із середньою заробітною платою по регіонах України і надалі залишається низьким.

Так, місячне грошове забезпечення контрактника першого року служби з 1 червня 2011 р. становить 1463 грн., що майже вдвічі менше від середньої заробітної плати в Україні⁹ (схема 6.6), що не сприяє ефективному залученню громадян до Збройних Сил та комплектуванню їх військовослужбовцями за контрактом.

Водночас підняття рівня грошового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил перевищує темпи зростання середньої заробітної плати в Україні.

Схема 6.6. Порівняльний аналіз рівня грошового забезпечення військовослужбовців за контрактом із середньою заробітною платою по регіонах України, грн.

Зміни умов проходження військової служби та пенсійного забезпечення

У 2011 р. з метою недопущення відтоку досвідченого, найбільш підготовленого особового складу Збройних Сил, особливо тих, що набувають право на пенсію за вислугу років, змінено умови продовження військової служби¹⁰. Розширено права при укладанні нових контрактів та змінено терміни їх укладання, зокрема:

- для осіб офіцерського складу від 5 до 10 років;
- для осіб офіцерського складу, які мають право на пенсію, від 2 до 10 років за їх бажанням, до досягнення граничного віку перебування на військовій службі.

Значних змін зазнало забезпечення осіб, звільнених з військової служби¹¹.

⁹ За даними Державного комітету статистики у вересні 2011 р. – 2737 грн.). Середній рівень грошового забезпечення військовослужбовців служби за контрактом (2004 грн.) також в основному є нижчим від середньої заробітної плати по регіонах України.

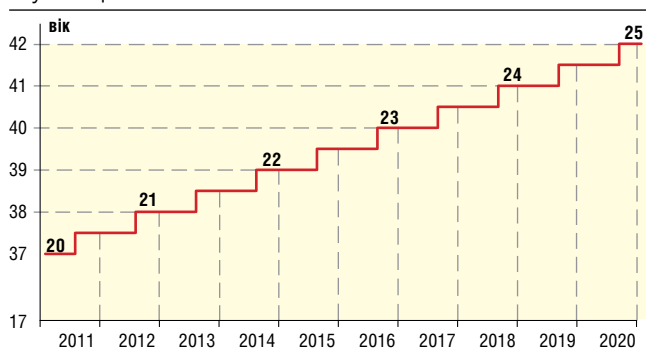
¹⁰ Закон України "Про внесення змін до Закону України "Про військовий обов'язок і військовою службу" № 3919-VI від 18 жовтня 2011 р.

¹¹ Закон України "Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи", яким внесено зміни до пункту «а» статті 12 Закону України "Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб" № 3668-VI від 08 липня 2011 р.

Відповідно до нового законодавства вислугу збільшено до 25 календарних років, однак це відбуватиметься поступово: на шість місяців щорічно до 1 вересня 2020 р. (схема 6.7).

Схема 6.7. Динаміка збільшення віку виходу військово-службовців на пенсію

Змінено з 15 до 20 вислугу років військовослужбовців служби за контрактом, які досягли 45-річного віку і звільняються з військової служби.

Водночас до вислуги років додатково зараховується час навчання в цивільних вищих навчальних закладах, а також в інших навчальних закладах, після закінчення яких присвоюється офіцерське (спеціальне) звання, до вступу на військову службу або призначення на відповідну посаду в межах до п'яти років із розрахунку один рік навчання за шість місяців служби.

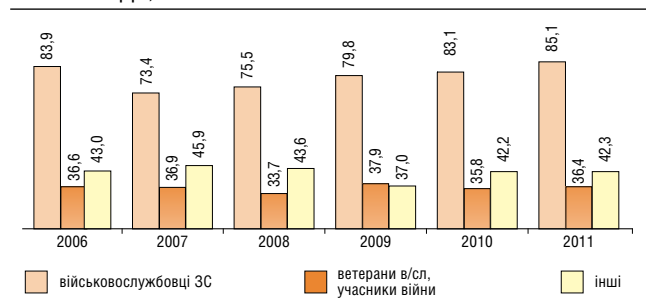
З 1 жовтня 2011 р. встановлено такий порядок нарахування пенсії: за вислугу 20 років – 50 % відповідних сум грошового забезпечення із збільшенням цього розміру на 3 % за кожний повний рік вислуги понад 20 років. Максимальний розмір пенсії за вислугу років не перевищує 80 %.

Медичне та санаторно-курортне забезпечення військовослужбовців

Медичне забезпечення залишається однією з основних складових соціального захисту військовослужбовців. Відповідно до чинного законодавства України на заклади охорони здоров'я Міністерства оборони покладаються завдання щодо медичного та санаторно-курортного забезпечення військовослужбовців Збройних Сил, ветеранів військової служби, ветеранів війни, учасників ліквідації аварії на

Чорнобильській АЕС, членів сімей військовослужбовців та ветеранів військової служби, а також інших визначених законодавчо категорій громадян¹².

Схема 6.8. Стан стаціонарного лікування протягом 2006-2011 рр., тис. осіб

Місткість військово-медичних клінічних центрів, військових госпіталів та військових лазаретів становить 5,95 тис. ліжок-місць. Щорічно проходять стаціонарне лікування приблизно 160 тисяч осіб, у цьому році його пройшли майже 164 тисячі військовослужбовців, ветеранів війни та військової служби, членів їх сімей (схема 6.8). Кількість звернень за амбулаторно-поліклінічною допомогою у 2011 р. становила приблизно 1,45 мільйона випадків.

¹² Загальна чисельність осіб, що мають право на медичне та санаторно-курортне забезпечення в медичних закладах Міноборони, становить приблизно 1 млн 180 тис. осіб.

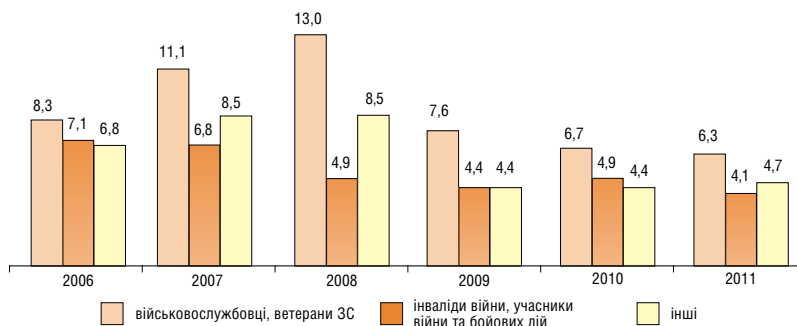
На сьогодні у підпорядкуванні медичної служби Збройних Сил для санаторно-курортного забезпечення військовослужбовців, ветеранів війни та військової служби, членів їх сімей знаходиться шість центрів медичної реабілітації та санаторного лікування, чотири санаторно-курортних заклади і одне санаторне відділення, місткість яких становить 5,5 тис. ліжок-місць (врізка 6.1).

Врізка 6.1. Санаторно-курортні заклади Міноборони, станом на кінець року

- Євпаторійський центральний дитячий клінічний санаторій;
- Центральний військовий клінічний санаторій “Хмільник”;
- 6 центрів медичної реабілітації та санаторного лікування: “Крим”, “Алупкінський”, “Феодосійський”, “Судак”, “Трускавецький”, “Пуца-Водиця”;
- 2 державних підприємства Міністерства оборони України: “Сакський центральний військовий клінічний санаторій ім. М.І.Пирогова”, “Укрвіськкурорт”;
- 1 санаторне відділення Військово-медичного клінічного центру Центрального регіону (м. Вінниця)

Упродовж року отримали санаторно-курортне лікування та медичну реабілітацію понад 15 тис. військовослужбовців, ветеранів військової служби, членів їх сімей та працівників Збройних Сил. Із них забезпечено безкоштовними санаторними путівками більше 4 тис. інвалідів війни та учасників бойових дій (схема 6.9).

Схема 6.9. Стан санаторно-курортного забезпечення протягом 2006-2011 рр., тис. осіб

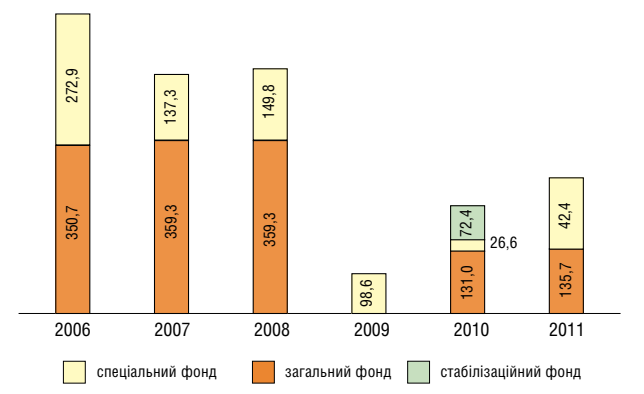

Забезпечення військовослужбовців постійним та службовим житлом

Протягом року Міністерство оборони вживало всі можливі заходи для реалізації права на житло військовослужбовців Збройних Сил.

Міністром оборони України було затверджено Перелік житлових об’єктів¹³, які передбачалося фінансувати у 2011 р. за рахунок коштів Державного бюджету, у якому передбачено фінансування будівництва та придбання житла для забезпечення сімей військовослужбовців Збройних Сил у сумі 654,7 млн грн. З них за загальним фондом – 320,0 млн грн., за спеціальним фондом – 334,7 млн грн.

Схема 6.10. Фінансування житлової програми МО України у 2006-2011 рр., млн. грн.

Фактично надійшло 178,1 млн грн. (27 % від передбачених на рік), з них за загальним фондом – 135,7 млн грн. (42 %), за спеціальним – 42,4 млн грн. (13 %) (схема 6.10).

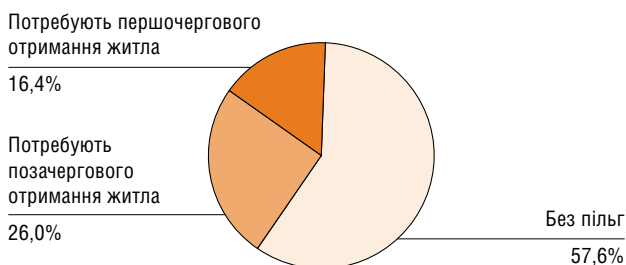
На кінець 2011 р. кількість сімей військовослужбовців, які потребують поліпшення житлових умов, становить 44,9 тис. сімей.

Із загальної кількості сімей військовослужбовців, що потребують забезпечення житлом, 18,5 тис. сімей перебуває на квартирному обліку понад 10 років, що становить 41,2% від загальної

¹³ Наказ Міністра оборони України “Про затвердження Переліку житлових об’єктів, які передбачається фінансувати у 2011 р. за рахунок коштів бюджетної програми КПКВ 2101190” «Будівництво (придбання) житла для військовослужбовців Збройних Сил України” № 131 від 9 березня 2011 р.

Схема 6.11. Структура сімей військовослужбовців, що потребують забезпечення житлом, за пільговими категоріями

Схема 6.12. Стан забезпечення житлом військовослужбовців, членів їх сімей

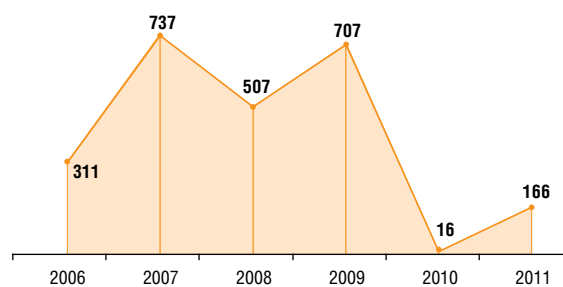

кількості. Водночас 7,4 тис. осіб (16,4%) перебуває у списках першочергового забезпечення, 11,7 тис. осіб (26,0%) у списках позачергового забезпечення, у тому числі 15,6 тис. сімей військовослужбовців, які відносяться до соціальнонезахищених груп. Пільгові категорії сімей військовослужбовців, які потребують житла, становлять 42,4 % від загальної кількості (схема 6.11).

Протягом року основна увага приділялася забезпеченню житлом військовослужбовців гарнізонів м. Київ, м. Севастополь та Львівського, Одеського, Вінницького гарнізонів, у яких було отримано понад 1,6 тис. квартир (схема 6.12).

У 2011 р. продовжувалася цілеспрямована робота щодо створення фонду службового житла для військовослужбовців служби за контрактом.

Схема 6.13. Стан забезпечення військовослужбовців служби за контрактом службовим житлом, ліжка-місць

Протягом року проведено роботи з капітального ремонту на 6 об'єктах. У результаті виконання цих заходів здано в експлуатацію 45 блок-секцій та забезпечено 166 ліжка-місць (схема 6.13).

СОЦІАЛЬНА ТА
ПРОФЕСІЙНА
АДАПТАЦІЯ
ВІЙСЬКОВО-
СЛУЖБОВЦІВ І
ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ

З метою поєднання інтересів держави та особистості в процесі використання потенціалу осіб, звільнених з військової служби в запас або відставку, у 2011 р. було створено умови для виконання державних гарантій у проведенні соціальної і професійної адаптації військовослужбовців та інтегровано систему соціальної і професійної адаптації військовослужбовців у загальнодержавну систему.

За результатами проведення адміністративної реформи центральних органів виконавчої влади функції забезпечення адаптації військовослужбовців було передано до сфери діяльності Міністерства соціальної політики України¹⁴.

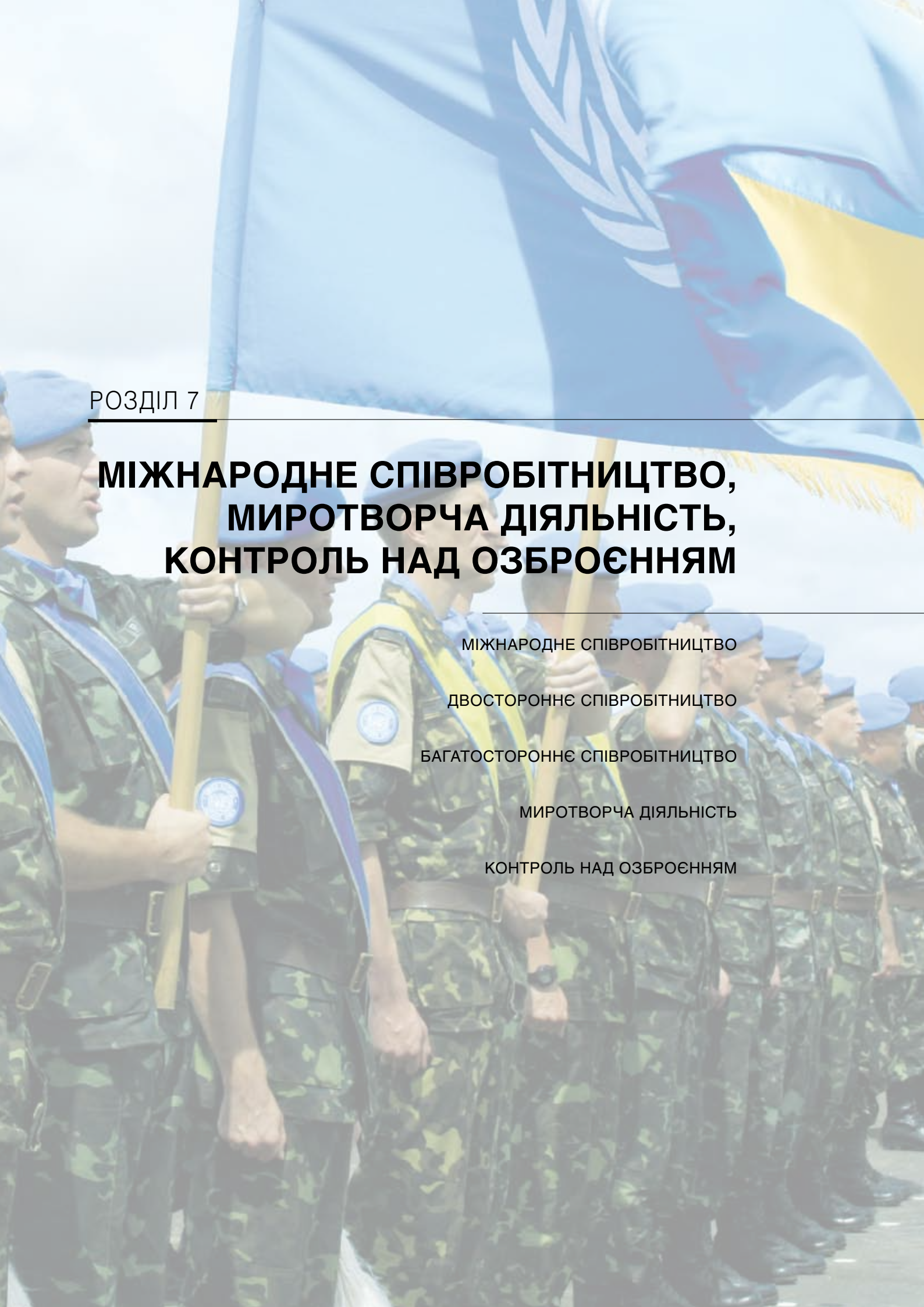
У Міністерстві оборони було уточнено завдання, функції та повноваження органів військового управління з питань адаптації військовослужбовців до цивільного життя.

Водночас протягом року продовжувалася реалізація міжнародних проектів, які діють в Україні та фінансуються Північноатлантичним альянсом, Організацією з безпеки та співробітництва в Європі і Міністерством закордонних справ Королівства Норвегія.

Загалом на курсах професійного навчання в рамках міжнародних проектів і програм проведено професійне навчання за цивільними спеціальностями приблизно 2,4 тис. військовослужбовців та членів їх сімей (Додаток 7).

Головною умовою успішного виконання завдань реформування та розвитку Збройних Сил є забезпечення конкурентоспроможності військової служби на ринку праці, безумовне дотримання соціальних гарантій військовослужбовців та членів їх сімей, передбачених законодавством. Міністерство оборони та Генеральний штаб максимально ефективно використовували ресурси для формування позитивного іміджу Збройних Сил у суспільстві, привабливості військової професії та вирішення соціальних проблем військовослужбовців.

¹⁴ Указ Президента України № 389/2011 від 6 квітня 2011 р.

РОЗДІЛ 7

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ, КОНТРОЛЬ НАД ОЗБРОЄННЯМ

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

ДВОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

БАГАТОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

КОНТРОЛЬ НАД ОЗБРОЄННЯМ

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО, МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ, КОНТРОЛЬ НАД ОЗБРОЄННЯМ

Модернізація державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сфері оборони і військового будівництва потребує посилення міжнародного співробітництва як одного з чинників запобігання виникненню воєнних загроз та підтримання процесу реформування і розвитку Збройних Сил.

Головні зусилля Міністерства оборони та Генерального штабу в 2011 р. були спрямовані на активізацію багатостороннього співробітництва в рамках міжнародних та регіональних організацій, розвиток двосторонніх відносин з Російською Федерацією, виконання положень Хартії Україна – США про стратегічне партнерство.

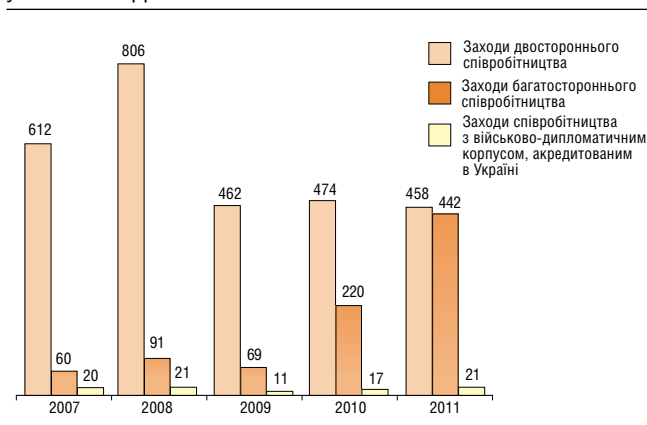
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

У 2011 р. Міністерство оборони забезпечило виконання міжнародних зобов'язань України по врегулюванню криз та практичній реалізації основних засад зовнішньої політики держави¹.

За своїм змістом та результатами міжнародне співробітництво було спрямоване на:

- забезпечення європейської інтеграції України й участі в удосконаленні та розвитку європейської системи колективної безпеки;
- розвиток двосторонніх відносин з Російською Федерацією на основі стратегічного партнерства, дружби і добросусідства, взаємовигідного співробітництва;
- забезпечення виконання положень Хартії Україна – США, формування механізмів стратегічного партнерства на засадах ефективного і взаємовигідного співробітництва;
- підтримання діалогу з ключовими партнерами України, країнами-сусідами, іншими провідними державами світу та міжнародними безпековими організаціями;
- продовження конструктивного партнерства з Організацією Північноатлантичного договору з усіх питань, що становлять взаємний інтерес;

Схема 7.1. Кількісні показники міжнародного співробітництва у 2007-2011 рр.

- використання можливостей міжнародного співробітництва для адаптації військовослужбовців до цивільного життя, забезпечення утилізації надлишкових боєприпасів, стрілецької зброї та ракетного палива, контролю над озброєнням та нерозповсюдження зброї масового знищення.

Протягом року проведено 921 захід, з яких 198 – позапланово (схема 7.1).

Переважну кількість заходів було проведено в рамках багатостороннього співробітництва, що становить майже 50 % загальної кількості міжнародних заходів та в два рази перевищує показник 2010 р.

У цілому приблизно 3 тис. представників Міністерства оборони та Збройних Сил взяли участь у заходах міжнародного співробітництва.

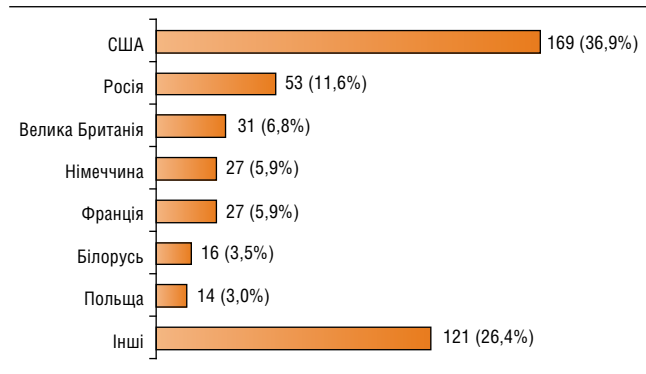
¹ Закон України "Про засади зовнішньої та внутрішньої політики" № 2411-VI від 1 липня 2010 р.

ДВОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

Двостороннє співробітництво з оборонними відомствами країн світу є базовим фактором підвищення взаємної довіри держав в умовах реалізації Україною політики позаблоковості.

Протягом року з оборонними відомствами 48 країн проведено 458 заходів, найбільшу кількість яких здійснено зі Сполученими Штатами Америки, Російською Федерацією, Великою Британією, Федеративною Республікою Німеччина, Французькою Республікою, Республікою Білорусь та Республікою Польща (схема 7.2).

Схема 7.2. Двостороннє співробітництво з оборонними відомствами країн світу у 2011 р.

Дієвих результатів досягнуто у співпраці України зі Сполученими Штатами Америки. Відповідно до Меморандуму² (2009 р.) у квітні 2011 р. завершено ліквідацію ракетних комплексів 9K72 (Scud) та обладнання, матеріалів і компонентів ракетного палива, що входять до їх складу.

Продовжено співпрацю з реформування системи військової освіти України. У навчальних закладах США пройшли підготовку 79 військовослужбовців Збройних Сил. Відновлено переговорний процес з питань військово-технічного співробітництва. Міністерством оборони використано досвід Міністерства оборони США в будівництві військових житлових містечок.

Значно розширено співробітництво з оборонним відомством Російської Федерації. Упродовж року було підготовлено та проведено сім зустрічей керівників оборонних відомств України і Російської Федерації та засідання Підкомітету з питань безпеки українсько-російської міждержавної комісії.

У рамках цих заходів досягнуто практичних результатів з подальшого використання полігона злітно-посадкових систем “Нитка”, закладено підґрунтя для залучення українських підприємств до утилізації боєприпасів, озброєння, військової техніки та ремонту і модернізації кораблів Чорноморського флоту Російської Федерації. Започатковано підготовку українських військовослужбовців у військових навчальних закладах Російської Федерації.

У 2011 р. після тривалої перерви спільно з Російською Стороною проведено командно-штабне навчання “Фарватер миру”. Аеромобільний підрозділ Збройних Сил України взяв участь в оперативно-стратегічних навчаннях Збройних

² Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Державним департаментом Сполучених Штатів Америки про допомогу в ліквідації та демілітаризації ракетних комплексів 9K72 (SCUD) та обладнання, матеріалів і компонентів ракетного палива, які входять до їх складу від 30 листопада 2009 р.

Сил Російської Федерації “Центр-2011”. Успішно проведено тристороннє українсько-російсько-білоруське навчання механізованих підрозділів на полігоні “Широколанівський” та двостороннє тренування чергових сил ППО.

Важливим чинником у підтриманні сталого рівня співробітництва між оборонними відомствами України та Великої Британії є широке залучення цивільного радника від Великої Британії при Міністерстві оборони до цієї роботи. Започатковано проведення “експертних класів” та стажування представників Міністерства оборони та Збройних Сил у його офісі. Водночас за підтримки Міністерства оборони Великої Британії в рамках програми оборонної дипломатії представниками Кранфілдського університету Академії оборони Великої Британії спільно з викладачами Національного університету оборони України двічі за рік проведено короткостроковий курс “Управління оборонною галуззю в широкому контексті безпеки” для працівників Сектору безпеки і оборони та військовослужбовців Збройних Сил.

Важливим аспектом співробітництва з Республікою Польща стали щорічні стажування представників Міністерства оборони та Генерального штабу у структурних підрозділах Міністерства національної оборони Республіки Польща та Генерального штабу Війська Польського. Протягом року стажування пройшли п'ять представників Збройних Сил.

Триває робота зі створення литовсько-польсько-української бригади ЛИТПОЛУКРБРИГ. За результатами тристоронніх переговорів досягнуто домовленості завершити роботу над Угодою про формування багатонаціонального з'єднання у 2012 р.

Ефективно розвивалося воєнно-політичне та військово-технічне співробітництво з Французькою Республікою. Продовжувалася реалізація контракту з модернізації вертольотів Мі-24 та підготовки їх серійного виробництва. У 2011 р. конкретизовано участь Міністерства оборони Французької Республіки у програмі створення українського корвета та спільного виробництва безпілотних літальних апаратів.

Продовжено конструктивне співробітництво з Республікою Білорусь. Розширено співпрацю у проведенні спільних заходів з бойової підготовки. Це, зокрема, участь у двосторонніх та багатосторонніх навчаннях (“Безпечне небо-2011”, “Рапід Трайдент-2011”, “Центр-2011”) та українсько-білоруських навчаннях чергових сил з протиповітряної оборони.

Уже втретє поспіль у рамках спільної з Королівством Данії операції “Північний сокіл-2011” екіпажі військово-транспортної авіації Повітряних Сил успішно виконали завдання з перевезення пального та іншого вантажу в заполярних умовах з авіабази ВПС США “Туле” на датську полярну станцію “Норд”. За три тижні операції виконано 20 повітряних перевезень, екіпажі провели в полярному небі майже 100 годин. Загалом перевезено понад 600 тисяч літрів пального та 17,5 тонн вантажів.

Між оборонними відомствами України та Турецької Республіки продовжується воєнно-політичний діалог на вищому рівні. Активізовано двостороннє співробітництво в рамках регіональних безпекових проектів “Чорноморська гармонія”, Чорноморської групи військово-морського співробітництва BLACKSEAFOR, Документа щодо зміцнення довіри та безпеки у військово-морській галузі на Чорному морі та з питань обміну даними про повітряну обстановку. У перспективі передбачається поглиблення прикордонної співпраці, проведення спільних військово-морських навчань миротворчого та антитерористичного спрямування, спільного реагування на кризові ситуації, обміну досвідом у питаннях підготовки миротворчих контингентів і персоналу, участь в операціях з підтримання миру.

Серед країн Центральної та Східної Азії найбільш динамічно розвивається співробітництво з Китайською Народною Республікою, основними напрямками якого в оборонній сфері є: проведення воєнно-політичних консультацій на рівні керівництва оборонних відомств; обмін підготовкою кадрів; реалізація спільних проектів зі створення зразків ОВТ.

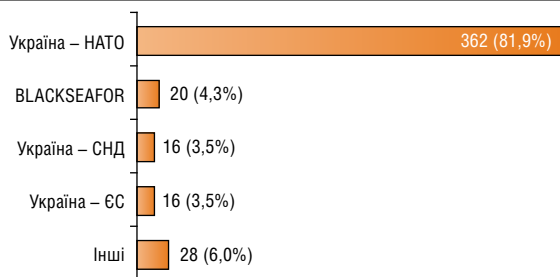
Подальшого розвитку зазнали двосторонні відносини в оборонній сфері з провідними країнами Південної Америки. У вересні 2011 р. вперше в історії двосторонніх відносин відбувся візит Міністра оборони України до Федеративної Республіки Бразилія. У рамках проведення заходу обговорено великий спектр питань двостороннього військового та військово-технічного співробітництва.

Реалізуючи двостороннє співробітництво, Україна закріплює позитивний імідж контрибутора різноманітних складових європейської безпеки. Головним інструментом такої співпраці залишаються міждержавні консультації та співпраця у сфері врегулювання криз.

БАГАТОСТОРОННЄ СПІВРОБІТНИЦТВО

Дотримання Україною політики інтеграції в європейській політичний, економічний, правовий простір визначає пріоритетність її участі у заходах удосконалення та розвитку європейської системи колективної безпеки, продовження

Схема 7.3. Стан багатостороннього співробітництва у 2011 р.

конструктивного партнерства з Організацією Північноатлантичного договору й іншими військово-політичними блоками. Загалом упродовж року проведено 442 заходи (схема 7.3).

Співробітництво з Європейським Союзом

Співробітництво з ЄС у 2011 р. здійснювалося відповідно до пріоритетів, визначених Порядком денним асоціації Україна – ЄС у частині, що стосується Міністерства оборони, а також Робочого плану співробітництва Збройних Сил України і Секретаріату Ради ЄС (у сфері Спільної політики безпеки та оборони) (врізка 7.1).

У рамках налагодження співпраці зі структурами та агенціями ЄС проведено консультації з Європейським оборонним агентством, Європейським коледжем безпеки і оборони, Інститутом досліджень безпеки ЄС.

Уперше в історії взаємовідносин України та ЄС підрозділ морської піхоти, військово-транспортний літак Іл-76МД з екіпажем та група офіцерів Збройних Сил у другому півріччі 2011 р. були залучені до оперативного чергування у складі багатонаціональної бойової тактичної групи Європейського Союзу HELBROC (Грецька Республіка, Республіка Болгарія, Румунія, Республіка Кіпр).

Тривала робота щодо залучення сил та засобів Збройних Сил до багатонаціональної бойової тактичної групи, яка формуватиметься країнами-членами Вишеградської четвірки (Республіка Польща, Словацька Республіка, Угорська Республіка, Чеська Республіка).

Продовжується робота щодо залучення до операції EU NAVFOR ATALANTA основного (Ан-26) і резервного (Ан-30Б) літака та укладення Технічної угоди щодо завдань і статусу українського підрозділу в операції. Порядок застосування і використання Збройних Сил, їх зброї та бойової техніки за межами держави для протидії актам піратства врегульовано законодавством України³.

Врізка 7.1. Пріоритетні напрями співпраці України та ЄС у 2011 р.

- підтримання формату воєнно-політичного діалогу між керівництвом Збройних Сил України та Військовим комітетом і Секретаріатом Ради ЄС;
- підготовка до багатонаціональних операцій з підтримання миру;
- залучення ЗС України до формування багатонаціональних бойових тактичних груп ЄС;
- навчання представників ЗС України в освітніх закладах ЄС;
- використання можливостей України щодо повітряних перевезень під час операцій Євросоюзу

³ Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про Збройні Сили України» № 4026 від 15 листопада 2011 р.

Наполеглива робота у виконанні заходів співробітництва з Європейським Союзом, зокрема в галузі реалізації Спільної політики безпеки та оборони, дала практичні результати в імплементації завдань щодо залучення підрозділів Збройних Сил до складу БТГ ЄС. Зроблено ще один внесок у зміцнення довіри та безпеки в Європі.

Партнерство з НАТО

Співпраця з Організацією Північноатлантичного договору у 2011 р. в оборонній сфері здійснювалася в рамках програми «Партнерство заради миру» в межах виконання заходів Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО, Індивідуальної програми партнерства, а також дворічного Робочого плану Військового комітету Україна – НАТО та інших спільних ініціатив (врізка 7.2).

Врізка 7.2. Основні документи, що визначають співпрацю між Україною і НАТО в оборонній сфері

Хартія про особливе партнерство між Україною та НАТО від 09 липня 1997 р. і Декларація про її доповнення від 21 серпня 2009 р.
Річна національна програма співробітництва Україна – НАТО.
Рамковий документ програми «Партнерство заради миру», яка є основою для військової співпраці та проведення спільних багатонаціональних навчань.
Імплементаційна програма Робочого плану Військового комітету Україна – НАТО, яка окреслює виконання конкретних заходів військового співробітництва.
Індивідуальна програма партнерства Україна – НАТО, яка забезпечує навчання та підготовку особового складу Збройних Сил України

У рамках реалізації Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО у 2011 р. Міністерство оборони брало участь у виконанні 217 заходів, у тому числі як відповідальний виконавець 195 заходів, з яких виконано повністю 169 заходів (78 %), частково – 24 заходи (11 %), не виконано – 9 заходів (4 %), скасовано – 6 заходів (2,5 %), перенесено – 9 заходів (4,5 %).

Протягом року були задіяні всі механізми військового співробітництва з НАТО (врізка 7.3).

У рамках діяльності Комісії з питань партнерства України проведено три засідання робочої групи з питань оборони та військових питань, під час яких обговорювалися практичні питання порядку денного подальшого партнерства з НАТО.

Дієва допомога в реформуванні Збройних Сил надавалася в рамках проведення засідань Спільного координаційного комітету за участю іноземних радників при Міністерстві оборони та Генеральному штабі.

Збройні Сили забезпечили виконання міжнародних зобов'язань щодо участі в операціях з урегулювання криз і, як у минулому році, взяли участь у чотирьох міжнародних операціях під проводом НАТО, зокрема:

- Багатонаціональних силах у Косово (KFOR);

- Тренувальній місії НАТО в Іраку, яка на підставі рішення Північноатлантичної ради у грудні 2011 р. завершила свою діяльність;
- Антитерористичній операції в Середземному морі «Активні зусилля»;
- Міжнародних силах сприяння безпеці в Афганістані.

Водночас тривала підготовка підрозділів Військово-Морських Сил до участі в антипіратській операції «Океанський щит». Досягнуто згоди в тому, що залучення активів Збройних Сил до операцій EU NAVFOR ATALANTA та «Океанський щит» здійснюватиметься поперемінно, з річним інтервалом, починаючи з 2012 р.

Продовжено практику залучення підрозділів Збройних Сил до Сил реагування НАТО. У другому півріччі 2011 р. на оперативному чергуванні у складі 17-ї ротації Сил реагування НАТО перебував військово-транспортний літак Іл-76МД з екіпажем, групою наземного обслуговування та командним елементом⁴.

Врізка 7.3. Основні механізми співробітництва з НАТО в оборонній сфері

Комісія Україна – НАТО.
Військовий комітет Україна – НАТО.
Спільні робочі групи Україна – НАТО з питань воєнної реформи високого рівня, оборонно-технічного співробітництва та співробітництва з питань науки та довкілля.
Комітет НАТО з політики та партнерства.
Комітет НАТО з питань нерозповсюдження зброї масового знищення.
Комісія з питань партнерства України з Організацією Північноатлантичного договору.
Процес планування та оцінки сил

⁴ Указ Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 21 квітня 2011 року «Про участь Збройних Сил України у багатонаціональних військових формуваннях високої готовності» № 492/2011 від 21 квітня 2011 р.

На виконання Меморандуму (2010 р.)⁵ у квітні 2011 р. підписано Технічну угоду між Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки та Штабом Верховного головнокомандувача Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо встановлення та технічного обслуговування системи обміну даними про повітряну обстановку між командним пунктом повітряного командування "Південь" (м. Одеса, Україна) та Центром управління та оповіщення (м. Ерзурум, Турецька Республіка). Обмін інформацією між Україною і Туреччиною заплановано розпочати у 2012 р.⁶

Триває співпраця з Агенцією НАТО з технічного обслуговування і постачання (NAMSA) з утилізації надлишкових та непридатних до застосування боеприпасів і озброєнь. У 2011 р. завершено перший етап проекту Тростового фонду програми НАТО "Партнерство заради миру". Загалом протягом 2006-2011 рр. знищено 15 тис. тонн звичайних боеприпасів, 400 тис. тонн легких озброєнь і стрілецької зброї і 1 тис. ракет до переносних зенітно-ракетних комплексів⁷.

Беручи до уваги успішну реалізацію заходів першого етапу проекту Тростового фонду НАТО/ПЗМ, у вересні 2011 р. між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО підписано відповідну угоду щодо утилізації легких озброєнь і стрілецької зброї, звичайних боеприпасів і протипіхотних мін типу ПФМ-1 та розпочато другий етап проекту⁸.

Іншим механізмом здійснення практичного співробітництва з Альянсом є Індивідуальна програма партнерства між Україною та НАТО. У її реалізації перевага надавалася військовослужбовцям, що проходять службу в органах військового управління, військових частинах і підрозділах Збройних Сил, визначених для участі у міжнародних програмах, міжнародних військових навчаннях, багатонаціональних військових формуваннях та міжнародних миротворчих операціях. У рамках програми більше 200 представників Збройних Сил взяли участь у 70 заходах.

Ефективно реалізується Програма професійної підготовки цивільного персоналу сектору безпеки. Протягом року на фахових курсах пройшли підготовку 168 осіб.

Партнерство України та НАТО не втратило своєї цілеспрямованості щодо проведення реформ в оборонній сфері, зменшення наслідків військової діяльності та забезпечення спільного внеску в гарантування миру і стабільності в Європі та світі.

Співробітництво в рамках інших міжнародних і регіональних організацій та ініціатив

Реалізація сучасних можливостей співробітництва в рамках міжнародних і регіональних організацій та ініціатив надає Україні додаткові інструменти для впровадження національних інтересів та визнання держави рівноправним партнером на міжнародній арені.

Україна як одна з країн-засновників Організації Об'єднаних Націй уже понад 19 років виступає як країна-контрибутор військових підрозділів та персоналу для участі у миротворчих операціях з підтримання міжнародного миру і безпеки.

⁵ Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки та Штабом Верховного головнокомандувача Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо обміну даними про повітряну обстановку.

⁶ Програма НАТО з обміну даними про повітряну обстановку (ОДПО) була започаткована Північноатлантичною радою в січні 2001 р. Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України, Генеральним штабом Збройних Сил Турецької Республіки та Штабом Верховного головнокомандувача Об'єднаних збройних сил НАТО в Європі щодо обміну даними про повітряну обстановку (2010 р.)

⁷ Імплементційна угода між Кабінетом Міністрів України та Організацією НАТО з питань матеріально-технічного забезпечення й постачання (NAMSO) щодо утилізації переносних зенітно-ракетних комплексів, легких озброєнь, стрілецької зброї та звичайних боеприпасів (2005 р.).

⁸ Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про підписання Імплементційної угоди між КМУ та Організацією НАТО з матеріально-технічного забезпечення і обслуговування щодо утилізації легких озброєнь і стрілецької зброї, звичайних видів боеприпасів і протипіхотних мін ПФМ-1" № 533-р від 16 травня 2011 р. Угода була підписана 21 вересня 2011 р. у штаб-квартирі НАТО.

Виходячи з нагальної необхідності розроблення світовою спільнотою ефективних заходів боротьби з тероризмом, Україна підтвердила свою готовність докласти максимум зусиль до спільної боротьби. На виконання Резолюції № 1991, прийнятої Радою Безпеки на 6568-му засіданні 28 червня 2011 р., український миротворчий контингент направлено для участі у Місії ООН зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго (MONUSCO)⁹.

Діяльність України в ОБСЄ забезпечила рівноправну участь нашої держави в обговоренні і вирішенні актуальних проблем міжнародної безпеки, розвитку і активізації міжнародного співробітництва в напрямі роззброєння та врегулювання “заморожених” конфліктів.

Протягом року тривала реалізація проекту ОБСЄ – Україна щодо утилізації рідкого ракетного палива (меланжу) в Україні¹⁰. Важливою складовою співробітництва є забезпечення адаптації звільнених військовослужбовців до цивільного життя. Загалом, починаючи з 2008 року, в рамках програми з соціальної адаптації звільнених військовослужбовців за сприяння ОБСЄ пройшли перенавчання більше 4 тис. військовослужбовців.

Якісно нового рівня набуло міжнародне співробітництво в рамках організації Співдружності Незалежних Держав. Українська делегація двічі брала участь у засіданнях Ради міністрів оборони держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав (РМО СНД), у тому числі в ювілейному 60-му засіданні. РМО, яка є статутним органом СНД, сформувалася як дієвий інструмент забезпечення багатосторонньої військової співпраці та інтеграції.

У 2011 р. закладено значний потенціал подальшої співпраці в рамках реалізації Концепції військового співробітництва держав-учасниць СНД до 2015 р., зокрема:

- здійснено обмін інформацією з проблем організації об'єднаної системи ППО держав-учасниць СНД, розвитку її сил і засобів, а також організації та проведення навчання з бойовою стрільбою підрозділами зенітних ракетних військ на перспективу;
- обговорено питання щодо участі в перспективі підрозділів Збройних Сил у спільних оперативних навчаннях СНД;
- узгоджено плани багатостороннього військового та військово-технічного співробітництва.

У контексті поглиблення військової співпраці у рамках СНД в квітні 2011 р. вперше проведено в Україні засідання Координаційного комітету з питань

протиповітряної оборони при Раді міністрів оборони держав – учасниць СНД та методичний збір з його членами.

Прагнучи до подальшої інтеграції в європейську спільноту, Україна в повному обсязі виконала зобов'язання в рамках регіональних ініціатив. Зокрема, у жовтні 2011 р. делегація Міністерства оборони взяла участь у черговому засіданні Ради міністрів оборони Південно-Східної Європи в Турецькій Республіці, на якому було підтверджено готовність України реалізувати вже розпочаті проекти та взяти участь у врегулюванні конфліктних ситуацій на регіональному рівні, передусім так званих заморожених конфліктів.

⁹ Закон України “Про схвалення рішення Президента України щодо направлення миротворчого контингенту для участі України в Місії ООН зі стабілізації у Демократичній Республіці Конго” № 4274-VI від 22 грудня 2011 р.

¹⁰ 16 вересня 2009 р. між Міністерством оборони України, Секретаріатом ОБСЄ та переможцем відкритого міжнародного тендеру російськими компаніями “Техноазот”, “Завод імені Я.М. Свердлова”, “Бійський олеумний завод” укладено міжнародний контракт № CPA 92602 щодо надання послуг, пов'язаних з утилізацією 3,2 тис. тонн окислювача ракетного палива (меланж).
8 вересня 2010 р. підписано Доповнення № 2 до Контракту щодо утилізації 2,6 тис. тонн меланжу, який реалізований у 2010-2011 рр.
У травні 2011 р. підписано доповнення № 3 до Контракту щодо утилізації 9,4 тис. тонн протягом 2011-2012 рр.

У рамках співпраці з Вишеградською четвіркою продовжено обговорення питання створення спільної бойової тактичної групи ЄС. Досягнуто згоди про головування у проєкті Республіки Польща та визначено термін досягнення повної оперативної готовності БТГ для участі в операціях та місіях у першому півріччі 2016 р. У лютому 2011 р. Україна передала Угорській Республіці повноваження на головування в багатонаціональній ініціативі “Тиса”.

Два кораблі Військово-Морських Сил Збройних Сил України взяли участь у квітневій та серпневій 2011 р. активаціях Спільної чорноморської групи військово-морського співробітництва BLACKSEAFOR. У квітні корабель управління “Славутич” пройшов понад 1860 морських миль, його екіпажем проведено 25 корабельних навчань та 52 корабельні бойові навчання. У складі міжнародного з'єднання корабель взяв участь у комплексі тактичних навчань і тренувань. У серпні морський тральщик “Черкаси” брав участь у відпрацюванні пошуково-рятувальних та гуманітарних завдань.

Належна підготовка заходів та представлення України на міжнародному рівні сприяли тому, що держава активно впливала на становлення добросусідських відносин на регіональному рівні, забезпечила належний захист національних інтересів у світі та зробила вагомий внесок у загальноєвропейську систему безпеки.

МИРОТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Участь України в миротворчих операціях є важливою складовою внеску країни у сферу зміцнення миру і безпеки в усьому світі. Протягом року близько 960 військовослужбовців Збройних Сил взяли участь в 11 миротворчих місіях і операціях на територіях 8 країн світу (схема 7.4). Організовано та практично проведено 63 планові ротації українського миротворчого контингенту та персоналу.

Нарощено загальний внесок Збройних Сил у міжнародні зусилля з урегулювання криз. Додатково направлено трьох військових лікарів до складу військового госпіталю польського контингенту Міжнародних сил сприяння безпеці в Ісламській Республіці Афганістан (провінція Газні) та двох військових фахівців до складу литовської групи радників армійської авіації Афганської Національної Армії (провінція Кандагар). Загалом кількість миротворчого персоналу в Ісламській Республіці Афганістан становить 22 особи. Крім того, на три офіцери збільшено чисельність українського миротворчого персоналу в Тренувальній місії НАТО в Іраку. Водночас у зв'язку із завершенням діяльності Тренувальної місії НАТО в Іраку український персонал повернувся до України.

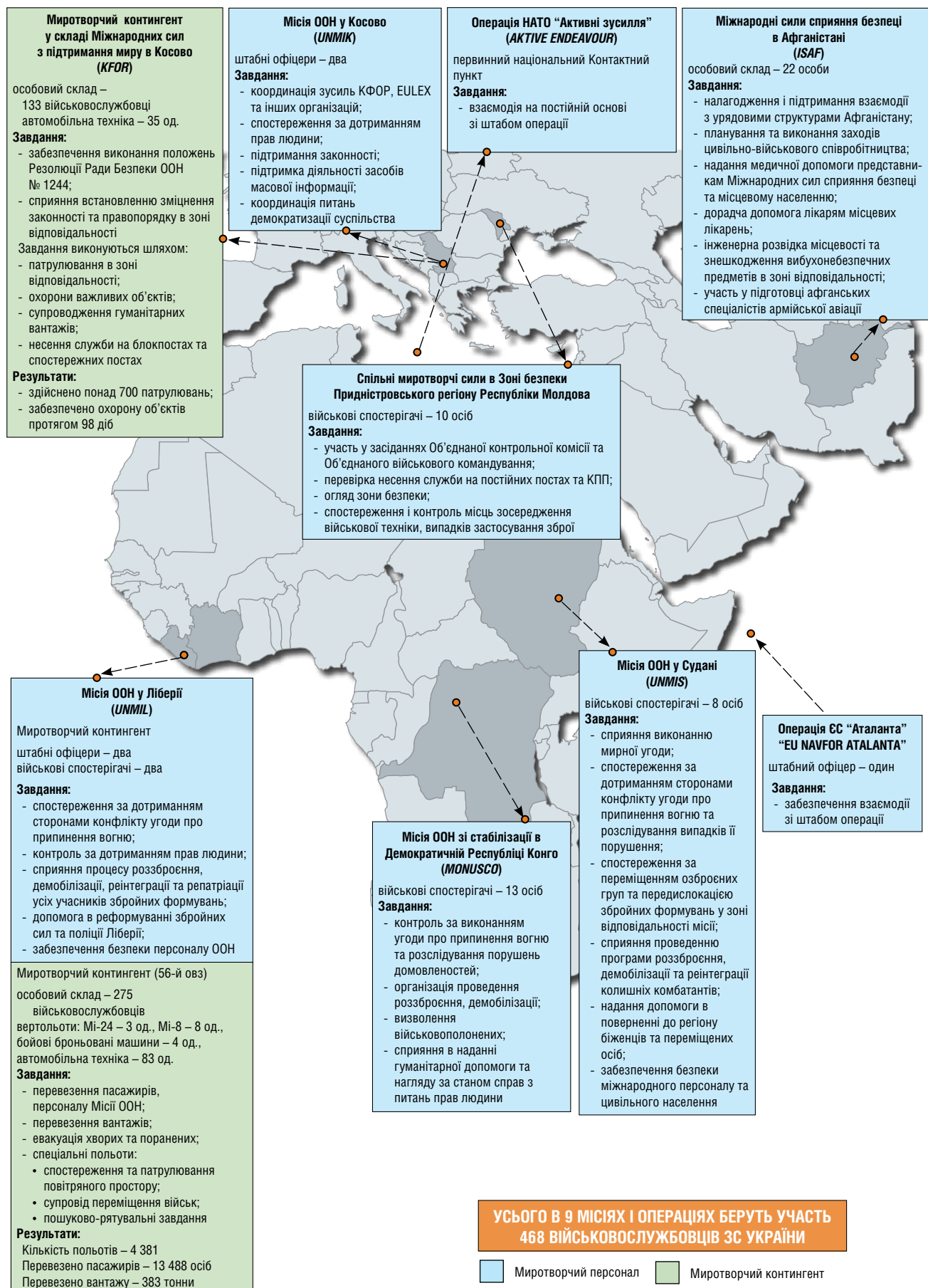

З метою збереження рівня залучення Збройних Сил до миротворчих операцій під егідою ООН та у зв'язку з переформатуванням у липні 2011 р. Місії ООН у Судані український миротворчий персонал переведено на посади офіцерів взаємодії та спостереження у складі новоствореної Місії ООН у Південному Судані та Тимчасових силах ООН із забезпечення безпеки в Аб'ей.

У 2011 р. Збройні Сили залучалися до виконання резонансних міжнародних операцій. Проведено гуманітарну місію з евакуації українських та іноземних громадян із зони бойових дій на території Великої Соціалістичної Народної Лівійської Арабської Джамагирії із застосуванням великого десантного корабля “Костянтин Ольшанський” та літака Іл-76МД¹¹. Силами авіаційної групи 56-го овз Місії ООН у Лібрії надано ефективну підтримку операції ООН у Кот-д'Івуарі.

¹¹ Загалом двома рейсами літака Іл-76 та десантним кораблем “Костянтин Ольшанський” було евакуйовано 530 осіб, з яких 378 громадян України та 152 громадянина з 18 країн світу.

Схема 7.4. Участь миротворчих контингентів і персоналу України в миротворчих місіях і операціях, на кінець 2011 р.

Результативна діяльність 56-го овз Місії ООН у Ліберії сприяла вирішенню питання із Секретаріатом ООН щодо збільшення Україні з боку ООН суми відшкодування за наліт годин авіаційними засобами з лютого 2011 р.

Для забезпечення та підтримання набутого рівня миротворчої діяльності військовослужбовцями Збройних Сил, які виконують службові обов'язки за межами України, з 1 січня 2012 р. розміри щомісячної грошової винагороди в іноземній валюті збільшено у 2,5 рази¹².

Участь Збройних Сил у міжнародних миротворчих та багатонаціональних операціях з урегулювання криз стимулює розвиток військ (сил) і сприяє їх відповідності сучасним вимогам, а також

залишається дієвим інструментом нарощування власних оперативних спроможностей.

КОНТРОЛЬ НАД ОЗБРОЄННЯМ

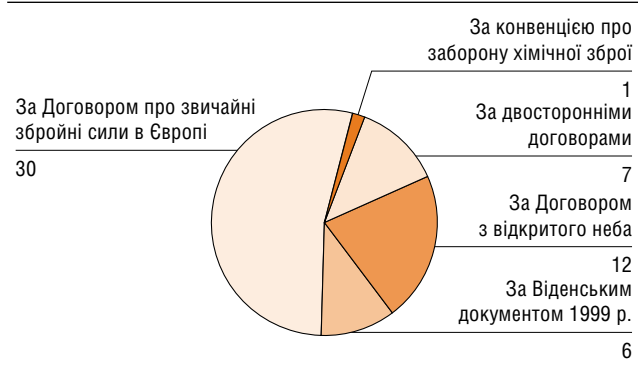
Зважаючи на те, що європейська спільнота виявляє значне зацікавлення в розвитку системи верифікаційного контролю над озброєнням у європейському та регіональному вимірах, Україна повною мірою забезпечила виконання міжнародних зобов'язань у цій сфері.

2011 р. характеризувався високою активністю та використанням усіх наявних можливостей з боку держав для здійснення контрольних заходів за міжнародними договорами. Це пояснюється активним проведенням переговорного процесу з внесення змін у договірну базу у сфері контролю над звичайними озброєннями на регіональному вимірі, зокрема Договору про звичайні сили в Європі¹³.

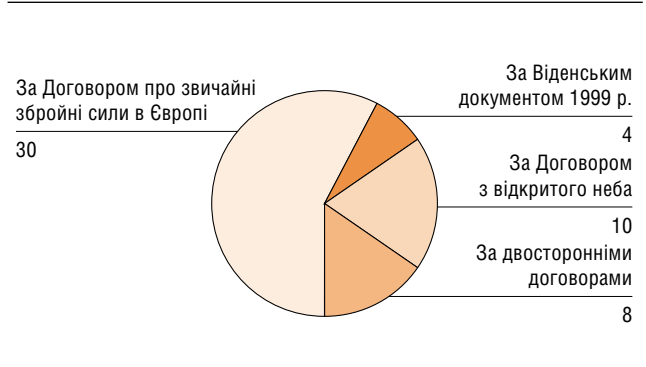
Протягом року на території України проведено 56 контрольних заходів (схема 7.5).

Зі свого боку Україна провела на території держав-учасниць 52 контрольні заходи. Загалом кількість контрольних заходів у 2011 р. залишилася на рівні минулого року (схема 7.6).

Схема 7.5. Кількісні показники верифікаційної діяльності на території України

Схема 7.6. Кількісні показники верифікаційної діяльності поза межами України

¹² Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання забезпечення миротворчого контингенту" № 150 від 23 лютого 2011 р.

¹³ Договір з відкритого неба, Договір про звичайні збройні сили в Європі, Віденський документ 1999 року, двосторонні міжурядові угоди між Кабінетом Міністрів України та урядами Словацької Республіки, Угорської Республіки, республік Білорусі та Польщі про додаткові заходи зміцнення довіри та безпеки.

Іншим форматом верифікаційної діяльності є підготовка та розповсюдження щорічної інформації з військових питань відповідно до положень Віденського документа 1999 року, Договору про звичайні збройні сили в Європі та Документа з глобального обміну військовою інформацією. Основним результатом цієї роботи стало своєчасне та якісне виконання нашою державою зобов'язань щодо надання державам-учасникам ОБСЄ таких документів, як Щорічний обмін військовою інформацією, Глобальний обмін військовою інформацією та Планування в галузі оборони. Усього надано понад 200 форматів повідомлень за Україну. Водночас отримано від держав-учасниць і опрацьовано понад 2500 форматів повідомлень.

Міністерство оборони та Збройні Сили забезпечили реалізацію завдань держави, спрямованих на її європейську інтеграцію, та виконали прийняті на себе міжнародні зобов'язання. Українські миротворчі контингенти і персонал підтвердили заявлені спроможності діяти спільно з підрозділами інших держав при виконанні завдань міжнародних миротворчих місій і операцій.

ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

За підсумками року Збройні Сили України в цілому готові визначеними силами до виконання завдань за призначенням. Підвищено технічну готовність озброєння і військової техніки та створено необхідні умови для модернізації військ (сил).

2012 рік оголошений Роком командира-лідера, фізичної підготовки і спорту.

Пріоритетами розвитку Збройних Сил на 2012 рік будуть:

- удосконалення законодавства з питань національної безпеки і оборони, військового будівництва та оборонного планування, життєдіяльності військ (сил);
- забезпечення створення сил постійної готовності, удосконалення системи управління з оптимізацією організаційних структур і штатної чисельності органів військового управління, продовження створення Єдиної автоматизованої системи управління Збройними Силами України та переведення системи зв'язку Збройних Сил України на цифрові засоби;
- продовження розроблення найбільш важливих для обороноздатності держави зразків озброєння та військової техніки, у тому числі ракетного комплексу, корабля класу “корвет”, державних випробувань військово-транспортного літака Ан-70 та прийняття його на озброєння Збройних Сил України;
- вивільнення Збройних Сил України від надлишкового майна, утилізація непридатних та надлишкових ракет, боєприпасів, а також ракетного палива;
- продовження оптимізації системи військової освіти та науки, збереження кадрового потенціалу Збройних Сил України, зменшення плінності кадрів військовослужбовців і державних службовців, подальше комплектування Збройних Сил України за змішаним принципом з нарощуванням показників укомплектованості посад рядового, сержантського і старшинського складу військовослужбовцями за контрактом, насамперед тих військових частин (підрозділів), які визначають бойову здатність військ (сил);
- забезпечення реалізації соціально-економічних і правових гарантій військовослужбовцям, членам їх сімей та працівникам Збройних Сил України, особам, звільненим у запас або відставку; удосконалення системи санаторно-курортного лікування і медичного забезпечення військовослужбовців; підвищення рівня соціального захисту та грошового забезпечення військовослужбовців з метою підняття їх життєвого рівня до середнього в державі; забезпечення військовослужбовців житлом;
- забезпечення участі України в підтриманні миру і стабільності у світі в рамках міжнародних договорів у сфері контролю над озброєнням та участі Збройних Сил України в міжнародних миротворчих операціях;
- зміцнення позитивного іміджу Збройних Сил України в суспільстві.

ДОДАТКИ

ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ У 2011 р.

Відповідно до Закону України “Про Державний бюджет України на 2011 р.” на потреби Збройних Сил передбачалося 13 804,4 млн. грн. (1,07 % від ВВП), з них загальний фонд становив 11 594,8 млн. грн. (84 % видатків), спеціальний фонд – 2 209,6 млн. грн. (16 % видатків).

Протягом 2011 р. Міністерство оборони отримало 12 709,1 млн. грн. (0,98 % від ВВП), з них: із загального фонду – 11 594,8 млн. грн. (100 % надходжень), зі спеціального фонду – 1 114,3 млн. грн. (50,4 % надходжень).

Схема 1. Фінансування Збройних Сил у 2011 р., %

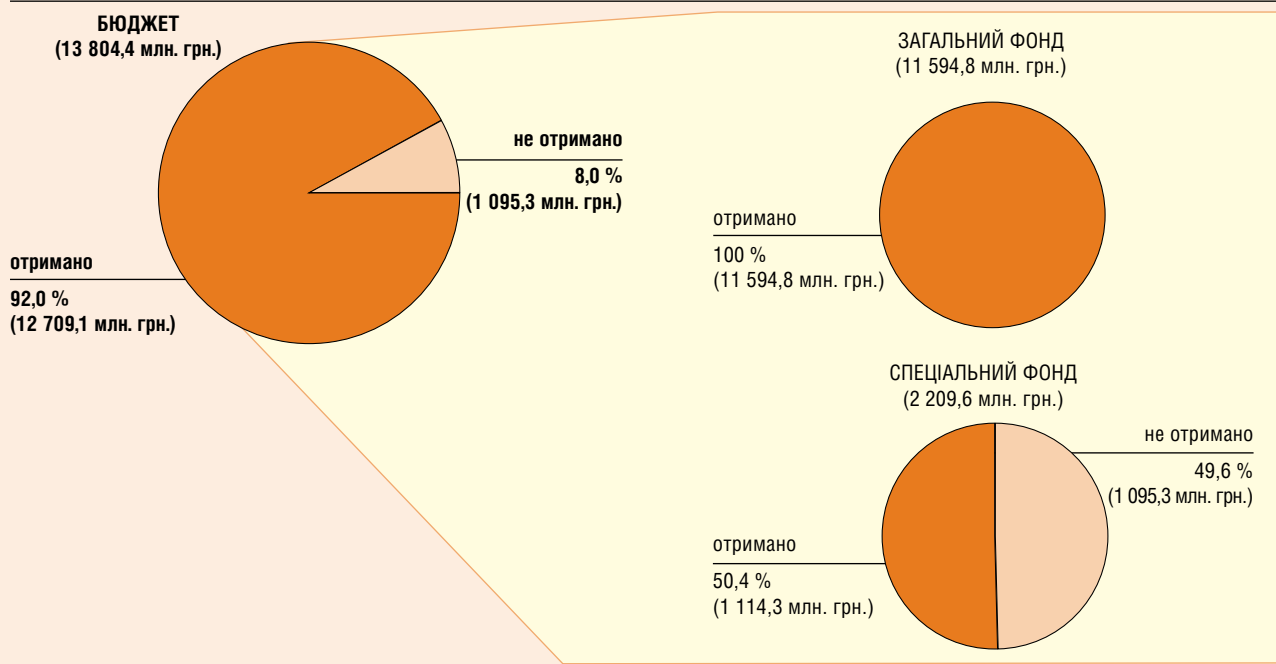
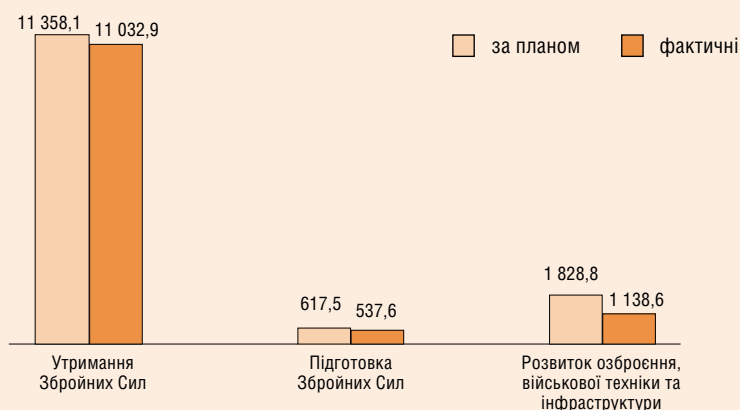

Схема 2. Фінансування за функціональним призначенням у 2011 р., млн. грн.

ОСНАЦЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ ОЗБРОЄННЯМИ ТА ВІЙСЬКОВОЮ ТЕХНІКОЮ У 2011 р.

	ВИПРОБУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ ПРОЕКТИ З РОЗРОБКИ ОВТ	ПРИЙНЯТТЯ НА ОЗБРОЄННЯ НОВИХ ЗРАЗКІВ ОВТ	ЗАКУПІВЛЯ ОВТ, од.	МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА ПODOВЖЕННЯ РЕСУРСУ ОВТ
ОВТ ДЛЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК	<ul style="list-style-type: none"> • бронетранспортер БТР-4; • мінометний комплекс з високоточною керованою міною; • комплекс машин управління вогнем артилерійських підрозділів; • багатифункціональний ракетний комплекс; • 152-мм постріл із снарядом з напівактивною лазерною головкою наведення; • інженерні боеприпаси дистанційного мінування; • зенітний ракетний комплекс 9К33М3 "Оса - АКМ"; • автоматизований звуковий комплекс розвідки 	<ul style="list-style-type: none"> • переносний протитанковий ракетний комплекс "Стугна-П"; • комплект гіроскопічної насадки 1Г51У; • армійський автомобіль КраЗ-5233ВЕ, автотягач КраЗ-5233ВЕ та спеціальне колісне шасі КраЗ-5233НЕ; • комплект тренажерно-контрольний КТК1 	<ul style="list-style-type: none"> • танк БМ "Булат" – 10; • лазерний прилад розвідки "Сердолик-2" – 17; • пристрій кумулятивного захисту – 2 002; • комплект маскувальних сіток – 65 	<ul style="list-style-type: none"> • танк БМ "Булат"; • реактивна система залпового вогню БМ-21 "Град"; • бронетранспортер БТР-70; • бойова розвідувально-дозорна машина БРДМ-2; • бойова машина піхоти БМП-1У; • переносний зенітний ракетний комплекс "Ігла-1"
ОВТ ДЛЯ ПОВІТРЯНИХ СИЛ	<ul style="list-style-type: none"> • військово-транспортний літак Ан-70; • комплекс засобів автоматизації для оснащення Повітряних Сил; • вертоліт Мі-24; • авіаційна ракета класу "повітря-повітря" 	<ul style="list-style-type: none"> • автоматизований командно-диспетчерський пункт; • модернізована наземна рухома радіолокаційна станція дальнього виявлення 5Н84АМА; • радіолокаційна станція посадки РСР-10МА; • стаціонарний комплексний тренажер пілота літака ЛЗ9С "КТС-ЛЗ9" 	<ul style="list-style-type: none"> • модернізований літак МіГ-29 – 1; • модернізований літак Л-39 – 2; • модернізований літак Су-25М1 – 2 	<ul style="list-style-type: none"> • вертольоти Мі-8 МТ, Мі-24; • комплексний тренажер льотчика літака МіГ-29 "КТС-21М"
ОВТ ДЛЯ ВІЙСЬКОВО-МОРСЬКИХ СИЛ	<ul style="list-style-type: none"> • корабель класу "корвет"; • комплекс навігації та кораблеводіння; • оптико-електронна система керування стрільбою корабельної артилерії "Спис" 	<ul style="list-style-type: none"> • мобільна когерентно-імпульсна твердотільна двокоординатна РЛС кругового обзору СР-210; • шлюпки з жорстким корпусом та надувними бортами "Willard SF-540" та "Willard SF-730" 		<ul style="list-style-type: none"> • підводний човен "Запоріжжя"
СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ОВТ	<ul style="list-style-type: none"> • оптико-електронний комплекс захисту об'єктів від високоточної зброї; • базова цифрова радіорелейна станція; • АСУ повсякденною діяльністю військ; • командно-штабна машина 	<ul style="list-style-type: none"> • програмно-технічні комплекси, комплекси засобів зв'язку АСУ; • прилад радіаційної розвідки ДРГ-Т; • техніка спеціального зв'язку 	<ul style="list-style-type: none"> • навігаційна апаратура СН-3003М – 4; • малогабаритний передавач перешкод – 2; • комплектувальні вироби для АСУ – 8 	<ul style="list-style-type: none"> • засоби зв'язку

СТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЖАНТСЬКОГО СКЛАДУ

Схема 1. Кодекс сержанта Збройних Сил України

КОДЕКС СЕРЖАНТА ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Сержант – це лідер для солдат, зразок для підлеглих, опора для командира.

Честь сержанта – це внутрішня гідність, благородство душі, чистота совісті, бездоганність поведінки на службі та в побуті.

Девіз сержанта – честь, відповідальність, професіоналізм.

Я, _____, приймаючи Кодекс сержанта Збройних Сил України, зобов'язуюсь:

(прізвище, ім'я, по батькові)

бути патріотом, вірно служити Вітчизні, знати і поважати історію держави та українського війська, бойові традиції з'єднання і військової частини, зберігати і примножувати їх;

стійко переносити випробування військової служби, бути готовим до виконання завдань там, де цього потребують інтереси Вітчизни, захищати і відстоювати інтереси держави зі зброєю у руках, а коли цього потребуватиме військовий обов'язок – стати мужнім воїном-миротворцем;

бути прикладом у виконанні службових обов'язків, знанні бойової техніки і озброєння підрозділу, дбати про справність власної зброї та зброї підлеглих;

бути лідером, виховувати у собі дисциплінованість, рішучість, самовладання, виявляти мужність та винахідливість, хоробрість, сміливість, наполегливість у досягненні поставленої мети;

турбуватися про підпорядкований особовий склад, його стан здоров'я та побут, родинне благополуччя, знати професійні та морально-психологічні якості кожного підлеглого;

удосконалювати стройовий вишкіл, рівень фізичної підготовки та особистого професіоналізму;

пишатися військовою формою одягу, належністю до роду військ, бути взірцем акуратності і шляхетства.

Я, сержант, особисто несу відповідальність за навченість моїх підлеглих, їх підготовку до виконання завдань.

Я завжди буду поважати старших, допомагати молодшим, підтримувати взаємодопомогу та взаємовиручку.

Я завжди буду передавати свої знання і досвід підлеглим та зроблю все можливе для того, щоб заслужити їх повагу, довіру і авторитет.

Як сержант буду зміцнювати армійську дружбу та стану для співслужбовців старшим братом – надійним та авторитетним.

Поза службою я буду прикладом взірцевості та ввічливості, пам'ятаючи, що від мене також залежить довіра громадян до своєї армії.

Зобов'язуюся оберігати та захищати честь та гідність сержанта, дорожити своєю належністю до сержантського корпусу Збройних Сил України.

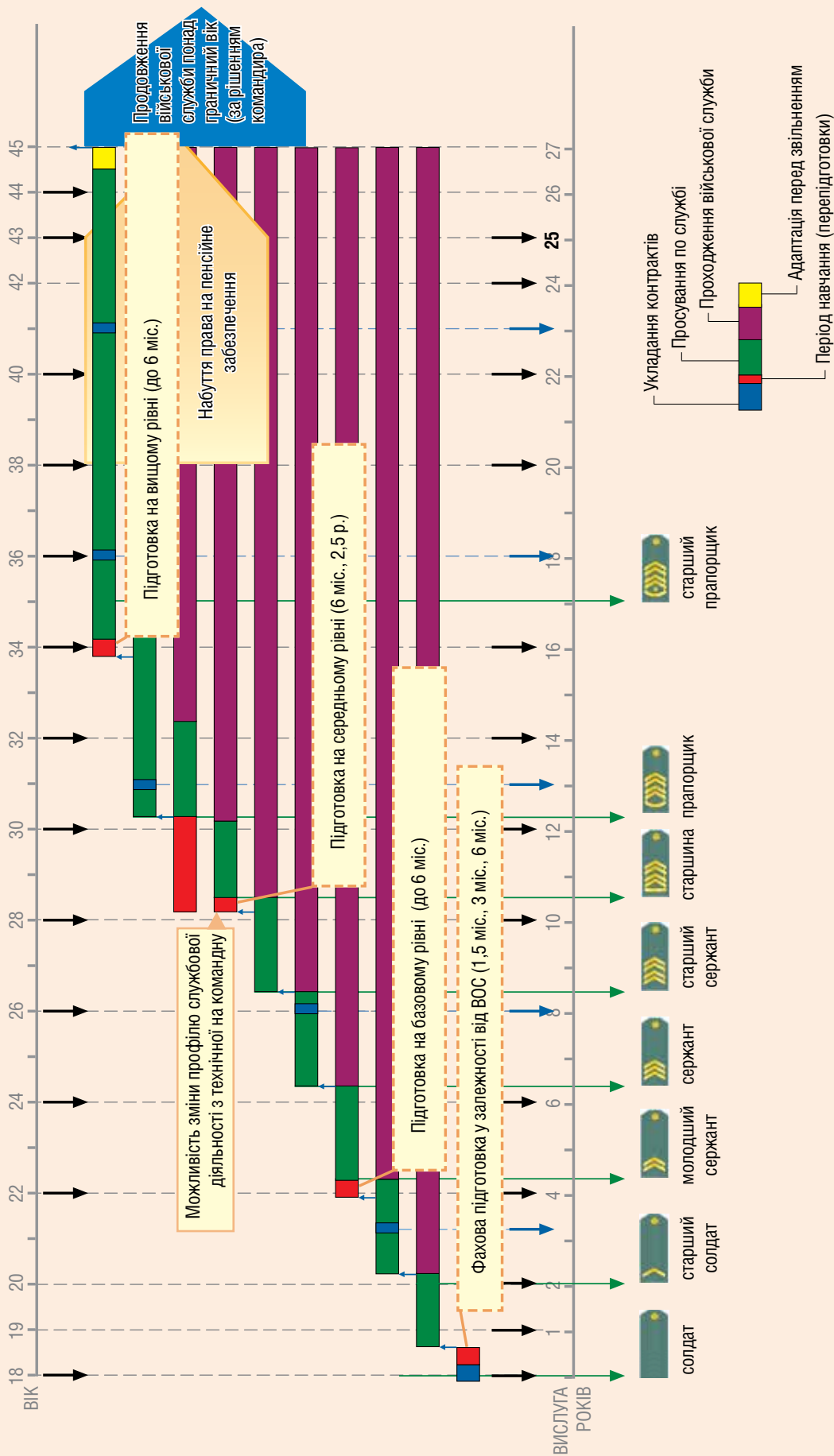
За порушення Кодексу сержанта Збройних Сил України я несу моральну відповідальність перед співслужбовцями та відповідальність, встановлену чинним законодавством України.

Схвалено на Перших всеармійських зборах сержантського та старшинського складу Збройних Сил України та затверджено наказом начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України № 40 від 03 березня 2011 року.

Таблиця. Основні функціональні обов'язки сержантського і старшинського складу Збройних Сил України

Посада	Основні посадові обов'язки
Командир відділення	<ul style="list-style-type: none"> вміле керівництво відділенням під час виконання бойових завдань та у повсякденній діяльності; навчання та виховання особового складу відділення
Головний сержант взводу	<ul style="list-style-type: none"> підготовка підрозділу до виконання завдань за призначенням; ефективне використання бойових можливостей зброї, озброєння, бойових машин у різних видах бою; контроль за утриманням в належному стані озброєння, техніки, спорядження та іншого майна взводу та за їх наявністю; вміле керівництво підрозділом у разі відсутності командира; навчання та виховання особового складу взводу
Головний сержант роти	<ul style="list-style-type: none"> підготовка сержантського складу роти; організація бойової підготовки; управління повсякденною діяльністю; контроль проведення занять з бойової підготовки; забезпечення дотримання рядовим, сержантським і старшинським складом статутного порядку та військової дисципліни
Сержант з матеріального забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> підтримання внутрішнього порядку в роті; облік та належне зберігання стрілецької зброї і боєприпасів до неї, речового та іншого майна роти; матеріальне забезпечення занять з бойової підготовки роти та харчування особового складу роти під час навчання (занять) на полігонах та під час несення служби в добовому наряді; підтримання у протипожежному стані та виконання заходів безпеки у приміщеннях роти і закріпленій за нею території
Командир взводу (сержантський склад)	<ul style="list-style-type: none"> бойова готовність взводу та успішне виконання ним бойових завдань; організація бойової підготовки; навчання та виховання особового складу; підтримання військової дисципліни та морально-психологічного стану особового складу; збереження озброєння, боєприпасів, техніки та майна; підтримання внутрішнього порядку
Головний старшина батальйону	<ul style="list-style-type: none"> забезпечення командирів, (начальників) інформацією з питань, що стосуються рядового, сержантського і старшинського складу: стану його професійного розвитку, кар'єрного росту та просування по службі, морально-психологічного стану, рівня підготовки, грошового забезпечення, присвоєння військових звань, а також соціально-побутового забезпечення військовослужбовців зазначеної категорії і членів їх сімей; забезпечення правильного розуміння підпорядкованими військовослужбовцями визначених завдань стосовно рядового і сержантського складу з метою дотримання вимог законодавства щодо порядку проходження військової служби, соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей, а також сприяння щодо підтримання у військових частинах (підрозділах) належного стану військової дисципліни і готовності до виконання завдань за призначенням; надання пропозицій з усіх питань, що стосуються проходження військової служби, кар'єрного росту та виконання службових обов'язків рядовим, сержантським і старшинським складом, забезпечення їх практичного впровадження в ході повсякденної діяльності, участь у відпрацюванні та корегуванні програм підготовки сержантського і старшинського складу ЗС України
Головний старшина корпусу (бригади, полку)	
Головний старшина виду Збройних Сил України	
Головний старшина Збройних Сил України	

Схема 2. Типовий алгоритм управління кар'єрою рядового, сержантського і старшинського складу Збройних Сил України

ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ, СТРУКТУРА ТА БОЙОВИЙ СКЛАД ЗБРОЙНИХ СИЛ

Схема 1. Структура Міністерства оборони України, на кінець року

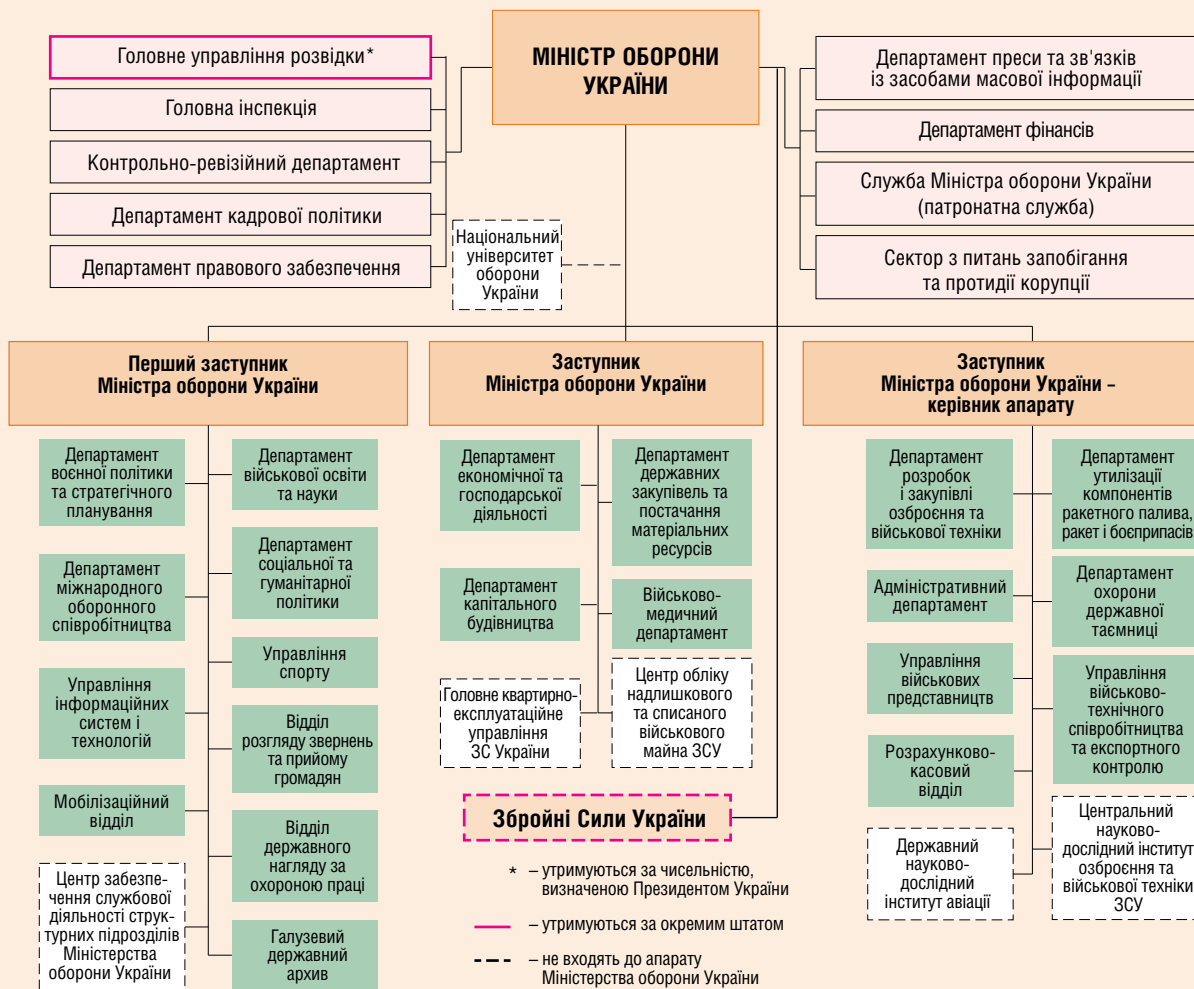

Схема 2. Структура Генерального штабу, на кінець року

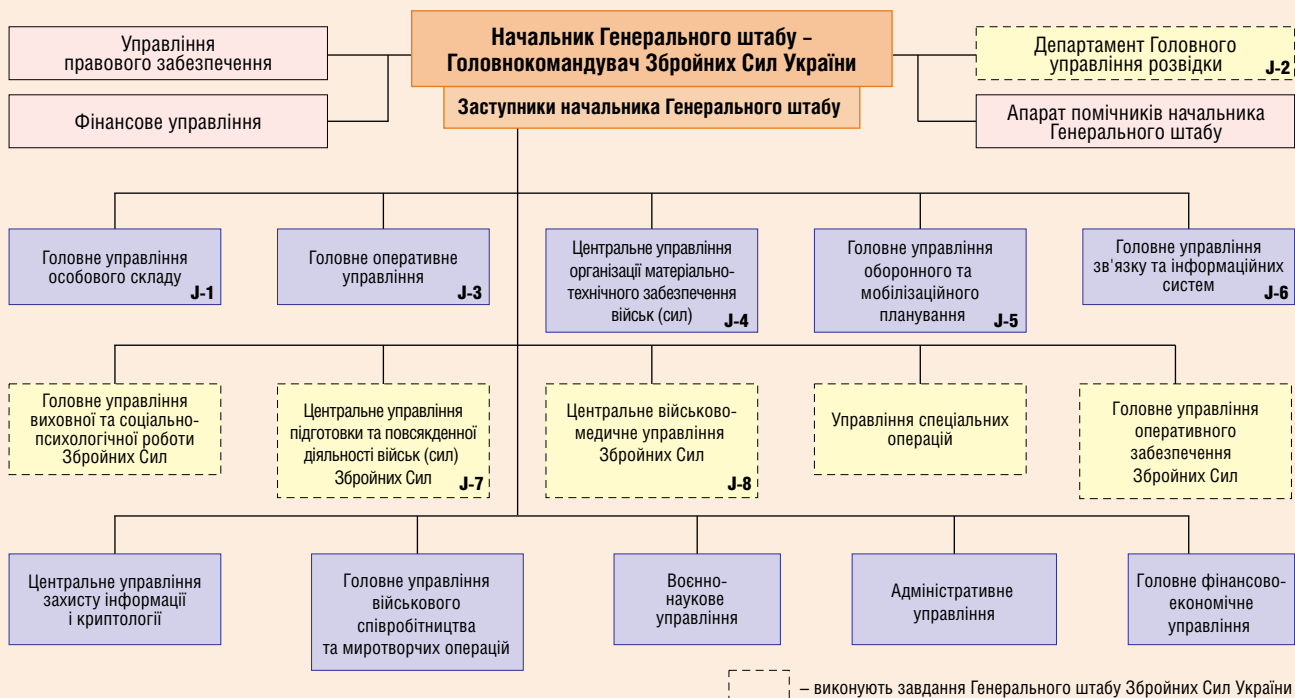

Схема 3. Структура Збройних Сил, на кінець року

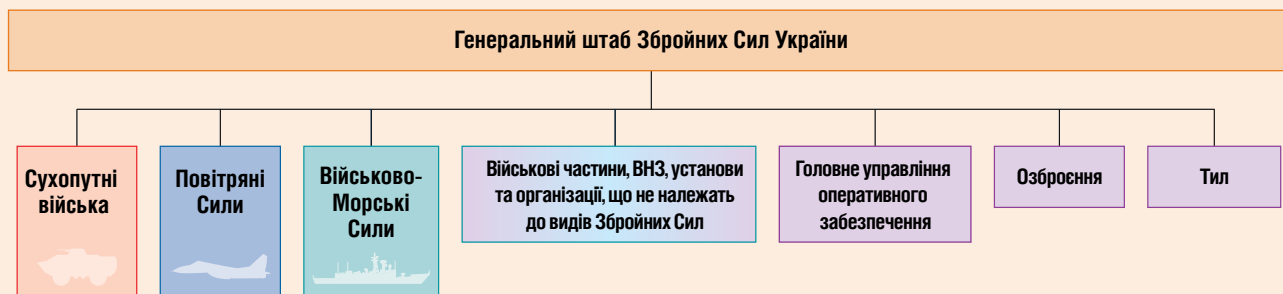

Схема 4. Чисельність Збройних Сил у 2006-2012 рр., на кінець року, осіб

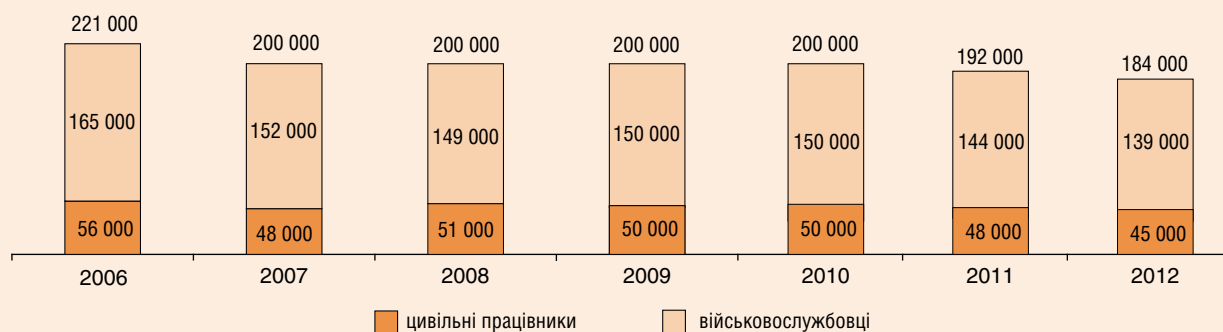

Схема 5. Організаційна структура та бойовий склад Сухопутних військ, на кінець року

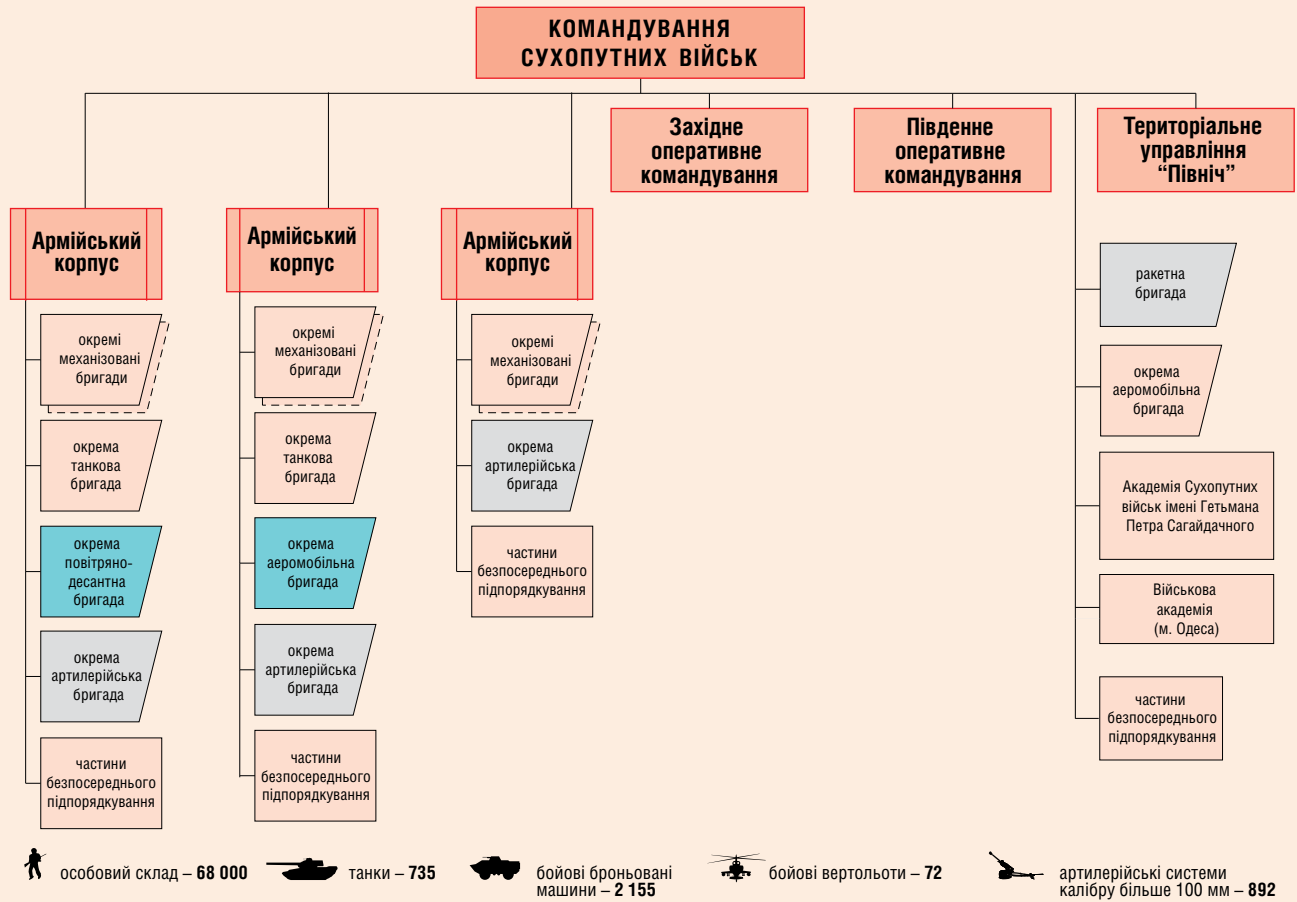

Схема 6. Організаційна структура та бойовий склад Повітряних Сил, на кінець року

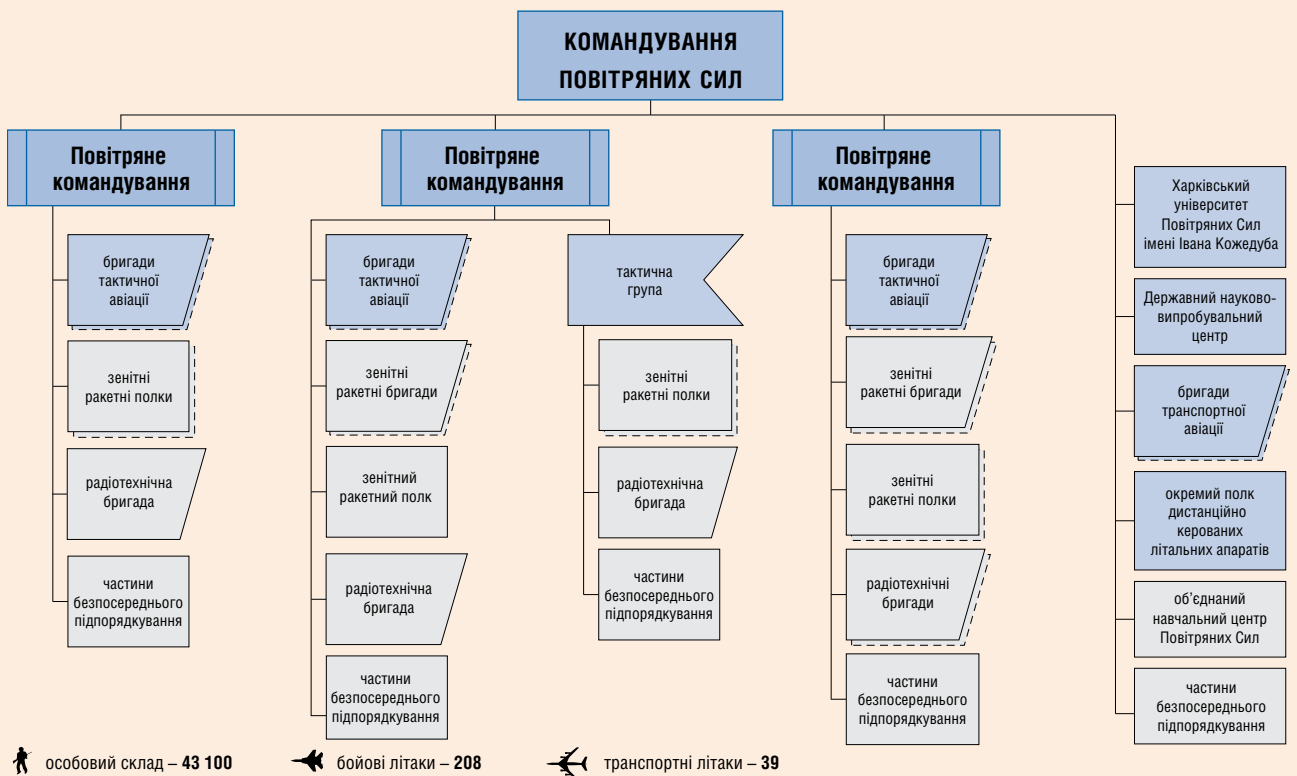
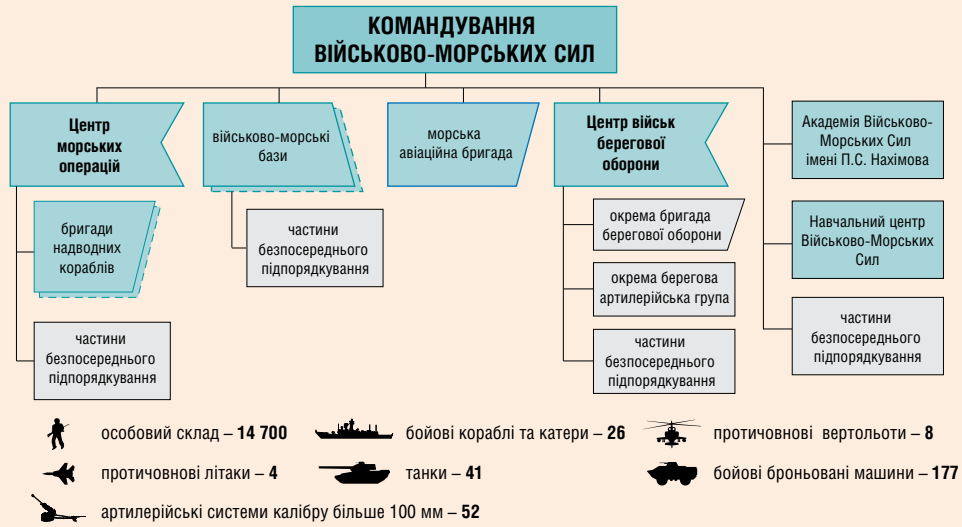

Схема 7. Організаційна структура та бойовий склад Військово-Морських Сил, на кінець року

РЕЗУЛЬТАТИ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ У 2011 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ

ПІДГОТОВКА ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ

Таблиця 1. Підготовка органів військового управління

Найменування заходів	Кількість заходів	
	Заплановано на рік	Проведено
Оперативні (оперативно- спеціальні) збори	18	18
Командно-штабні воєнні ігри	14	14
Спільні штабні тренування	14	14
Командно-штабні тренування	14	14
Спільні штабні тренування з ТрО	28	28
Командно-штабні тренування з ТрО	3	3
Двосторонні командно-штабні тренування з черговими силами з ППО	2	2
Комплекс навчань з ТрО	1	1
Дослідницьке командно-штабне навчання	1	1
РАЗОМ:	95	95

ПІДГОТОВКА ВІЙСЬК (СИЛ)

Таблиця 2. Підготовка органів управління видів Збройних Сил

Найменування заходів	Кількість заходів	
	Заплановано на рік	Проведено
Сухопутні війська		
Командно-штабні навчання на картах	28	28
Командно-штабні тренування	39	39
Повітряні Сили		
Командно-штабні навчання на картах	33	33
Командно-штабні тренування	31	31
Військово-Морські Сили		
Командно-штабні навчання на місцевості	1	1
Командно-штабні навчання на картах	15	15
Командно-штабні тренування	13	13

БОЙОВА ПІДГОТОВКА ПІДРОЗДІЛІВ ВІЙСЬК (СИЛ)

Таблиця 3. Механізовані, танкові та аеромобільні війська Сухопутних військ

Найменування заходів	Заплановано на рік		Проведено		% виконання	
	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО
Батальйонні тактичні навчання	4	1	4	1	100	100
Ротні тактичні навчання	14	5	14	5	100	100
Бойові стрільби взводів	60	15	60	15	100	100
Бойові стрільби відділень	246	94	246	94	100	100
Стрільби з озброєння танків	78	309	66	267	84,6	86,4
Стрільби з озброєння БМП (БТР)	759	465	480	278	63,2	59,8
Стрільби зі стрілецької зброї	1 128	766	1 128	766	100	100
Водіння танків	78	309	3	10	3,8	3,2
Водіння БМП (БТР)	833	287	177	35	21,2	12,2
Водіння автомобілів	60	-	36	-	60	-
Стрибки з парашутом	23 945	-	17 199	-	71,8	-

Таблиця 4. Льотно-тактична підготовка і застосування армійської авіації Сухопутних військ

Найменування заходів	Заплановано на рік	Проведено	% виконання	
Льотно-тактичні навчання ескадрилій	-	-	-	
Практичні стрільби по наземних цілях	49	66	134	
Середній наліт на один екіпаж	екіпажі ОСШР	25 год.	20 год. 34 хв.	82,3
	екіпажі ОСО	15 год.	18 год. 31 хв.	123,4

Таблиця 5. Льотно-тактична підготовка і застосування авіації Повітряних Сил

Найменування заходів	Заплановано на рік	Проведено	% виконання	
Льотно-тактичні навчання ескадрилій		Не планувалися		
Практичні стрільби по наземних цілях	218	44	20,2	
Практичні пуски керованих ракет	48	32	66,7	
Практичне бомбометання	265	40	15,1	
Десантування повітряних десантів	194	87	44,8	
Середній наліт на один екіпаж	екіпажі ОСШР	29 год.	19 год. 02 хв.	65,6
	екіпажі ОСО	2 год.	12 год. 16 хв.	613,3

Таблиця 6. Виконання курсів бойової підготовки кораблями (катерами) Військово-Морських Сил

Найменування заходів	Заплановано на рік		Проведено		% виконання		
	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО	
Артилерійські стрільби по морських цілях	82	66	71	43	86,6	65,2	
Артилерійські стрільби по берегових цілях	28	14	6	3	21,4	21,4	
Артилерійські стрільби по повітряних цілях	78	72	45	24	57,7	33,3	
Ракетні стрільби (по морських цілях)	1	1	-	-	-	-	
Мінні вправи	приймка мін	10	8	3	2	33,3	25
	постановка мін	7	5	1	1	14,3	20
Протичовнові бомбові вправи	20	25	11	6	55	24	
Підривні бойові вправи	8	23	9	8	112,5	34,8	
Тральні бойові вправи	12	10	-	8	-	80	
Стрільби ЗРК	8	4	4	-	50	-	
Середня наплаваність кораблів (катерів), діб	20	12	22,3	11,2	111,5	93,3	

Таблиця 7. Льотно-тактична підготовка і застосування морської авіації

Найменування заходів	Заплановано на рік	Проведено	% виконання	
Льотно-тактичні навчання ескадрилій	2	2	100	
Практичне бомбометання	22	8	36,4	
Десантування повітряних десантів	30	134	446,7	
Середній наліт на один екіпаж	екіпажі ОСШР	67 год.	32 год. 09 хв.	47,9
	екіпажі ОСО	9 год. 30 хв.	15 год. 05 хв.	158,8

Таблиця 8. Бойова підготовка підрозділів військ берегової оборони Військово-Морських Сил

Найменування заходів	Заплановано на рік		Проведено		% виконання	
	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО	ОСШР	ОСО
Батальйонні тактичні навчання	-	1	-	1	-	100
Ротні тактичні навчання	4	19	6	6	150	31,6
Бойові стрільби взводів	9	37	4	9	44,4	24,3
Бойові стрільби відділень	27	118	24	58	88,9	49,2
Стрільби з озброєння танків	-	19	-	32	-	168,4
Стрільби з озброєння БМП (БТР)	180	120	67	69	37,2	57,5
Стрільби зі стрілецької зброї	220	820	94	435	42,7	53,1
Водіння танків, БМП (БТР)	90	190	34	20	37,8	10,5
Стрибки з парашутом	470	-	528	-	112,3	-

БАГАТОНАЦІОНАЛЬНІ НАВЧАННЯ ЗА УЧАСТЮ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ У 2011 р.

Навчання	Термін проведення	Район проведення	Завдання, що вирішувалися	Загальна чисельність сил, озброєння та військової техніки
НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ АБО ПОБЛИЗУ ЇЇ КОРДОНІВ				
Фарватер Миру-2011 Двостороннє українсько-російське навчання військово-морських сил	23-27 травня	м. Севастополь, морські і берегові полігони ВМС ЗС України	Покращення взаємодії та удосконалення способів спільного виконання бойових завдань	Від України – 728 військовослужбовців, 9 кораблів, 4 літаки, 2 вертольоти. Від Російської Федерації – 600 військовослужбовців, 5 кораблів та суден, 3 літаки, 1 вертоліт
Sea Breeze-2011 Українсько-американське командно-штабне навчання військово-морських сил	3-21 червня	м. Одеса, Південно-західна частина акваторії Чорного моря, полігон СВ “Широколанівський” (Миколаївська обл.)	Злагодження багатонаціонального штабу та сил під час планування та проведення міжнародної антипіратської операції	Від України – 1200 військовослужбовців, 20 кораблів, 12 літаків та вертольотів. Від країн-партнерів – 650 військовослужбовців, 8 кораблів, 1 літак
Двостороннє українсько-білоруське навчання із залученням чергових сил протиповітряної оборони Повітряних Сил Збройних Сил України та Військово-Повітряних Сил і Військ Протиповітряної оборони Республіки Білорусь	8 червня	Повітряний простір у межах відповідальності за місцями постійної дислокації чергових сил з ППО	Удосконалення взаємодії чергових сил з протиповітряної оборони під час виконання завдань бойового чергування	Від України – 150 військовослужбовців чергових сил радіотехнічних бригад та дивізіонів зенітних ракетних військ, пунктів наведення авіації, 6 літаків. Від Республіки Білорусь – 10 літаків
Безпечне Небо-2011 Українсько-американсько-польське навчання	18-27 липня	м. Миргород	Підвищення майстерності та набуття практичних навичок льотних екіпажів і бойових розрахунків органів і пунктів управління під час виконання завдань з протиповітряної оборони місць проведення матчів 14-го чемпіонату з футболу “Євро-2012”	Від України – 220 військовослужбовців, 15 літаків. Від Республіки Польща – 6 літаків. Від США – 50 військовослужбовців та 10 літаків
Rapid Trident-2011 Українсько-американське командно-штабне навчання із залученням військ	25 липня – 5 серпня	Міжнародний центр миротворчості та безпеки ЗС України (м. Яворів)	Відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів під час миротворчих операцій	Від України – 895 військовослужбовців, 4 літаки, 1 вертоліт. Від країн-партнерів – 681 військовослужбовець, 5 літаків
Ротаційні Сили Чорноморського Регіону-2011 Багатонаціональне тактичне навчання	28 серпня – 10 вересня	Міжнародний центр миротворчості та безпеки ЗС України (м. Яворів)	Удосконалення тактичної взаємодії під час виконання бойових завдань механізованими підрозділами	Від України – 150 військовослужбовців. Від Республіки Болгарія – 32 військовослужбовця. Від США – 25 військовослужбовців
Козацький Степ-2011 Багатонаціональне тактичне навчання аеромобільних підрозділів	29 серпня – 9 вересня	Полігон СВ “Широколанівський” (Миколаївська обл.)	Відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів під час миротворчих операцій	Від України – 35 військовослужбовців, 1 літак та 1 вертоліт. Від Республіки Польща – 53 військовослужбовця
Jackal Stone-2011 Багатонаціональне тактичне навчання підрозділів сил спеціальних операцій	6-28 вересня	Міжнародний центр миротворчості та безпеки ЗС України (м. Яворів)	Удосконалення способів спільного виконання бойових завдань підрозділами сил спеціальних операцій	Від України – 159 військовослужбовців. Від Республіки Польща – 47 військовослужбовців. Від США – 44 військовослужбовця. Від Угорської Республіки – 17 військовослужбовців
Тристороннє українсько-білорусько-російське тактичне навчання механізованих підрозділів	3-8 жовтня	Полігон СВ “Широколанівський” (Миколаївська обл.)	Удосконалення тактичної взаємодії під час виконання бойових завдань механізованими підрозділами	Від України – 90 військовослужбовців. Від Республіки Білорусь – 32 військовослужбовця. Від Російської Федерації – 74 військовослужбовця
Двостороннє українсько-російське навчання із залученням чергових сил протиповітряної оборони Повітряних Сил Збройних Сил України та Військово-Повітряних Сил Російської Федерації	19 жовтня	Повітряний простір у межах відповідальності за місцями постійної дислокації чергових сил з ППО	Удосконалення взаємодії чергових сил з протиповітряної оборони під час виконання завдань бойового чергування	Від України – 150 військовослужбовців чергових сил радіотехнічних бригад та дивізіонів зенітних ракетних військ, пунктів наведення авіації, 6 літаків. Від Російської Федерації – 10 літаків

Навчання	Термін проведення	Район проведення	Завдання, що вирішувалися	Загальна чисельність сил, озброєння та військової техніки
ПОЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ				
KFOR Treaning-2011 Українсько-американське навчання з підготовки військ до виконання завдань у складі 14-ї ротації сил KFOR	28 лютого – 15 березня	Федеративна Республіка Німеччина	Відпрацювання завдань у складі багатонаціонального військового контингенту KFOR під час миротворчих операцій	Від України – 130 військовослужбовців. Від США – 150 військовослужбовців
Ротаційні Сили Чорноморського Регіону-2011 Багатонаціональне тактичне навчання	29 серпня – 13 вересня	Румунія	Удосконалення тактичної взаємодії під час виконання бойових завдань механізованими підрозділами	Від України – 98 військовослужбовців. Від Румунії – 120 військовослужбовців. Від США – 56 військовослужбовців
Кленова Арка-2011 Багатонаціональне українсько-польсько-канадсько-литовське навчання	4-17 вересня	Республіка Польща	Обмін досвідом та практичне відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів під час миротворчих операцій	Від України – 35 військовослужбовців. Від Литовської Республіки – 18 військовослужбовців. Від Республіки Польща – 50 військовослужбовців. Від Канади – 15 військовослужбовців
Combined Endeavour-2011 Багатонаціональне тактичне навчання підрозділів зв'язку	5-25 вересня	Федеративна Республіка Німеччина	Тренування у виконанні завдань із забезпечення зв'язку та управління під час міжнародних операцій з підтримання миру	Від України – 35 військовослужбовців, 2 апаратні зв'язку. Від країн-партнерів – до 350 військовослужбовців
Jackal Stone-2011 Багатонаціональне тактичне навчання підрозділів сил спеціальних операцій	6-28 вересня	Румунія	Удосконалення способів спільного виконання бойових завдань підрозділами сил спеціальних операцій	Від України – 29 військовослужбовців. Від Республіки Польща – 46 військовослужбовців. Від США – 150 військовослужбовців. Від Угорської Республіки – 10 військовослужбовців
Світла Лавина-2011 Навчання багатонаціонального інженерного батальйону "Тиса"	19-23 вересня	Угорська Республіка	Підвищення рівня сумісності та покращення взаємодії між національними складовими інженерного батальйону "Тиса"	Від України – 17 військовослужбовців. Від країн-партнерів – 105 військовослужбовців
Центр-2011 Оперативно-стратегічне навчання	14-23 вересня	Російська Федерація	Відпрацювання завдань у складі багатонаціональних військових контингентів під час миротворчих операцій	Від України – 70 військовослужбовців. Від країн-партнерів – 700 військовослужбовців

ПРОФЕСІЙНА ПЕРЕПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ У 2011 р.

Назва проекту	Джерело фінансування	Партнери, навчальні заклади	Напрями перепідготовки	Місце, де проводилися курси	Результат у 2011 р., (осіб)
Проект НАТО з перепідготовки військовослужбовців	НАТО	Британська Рада, Інститут Гёте, Французький культурний центр, Ліга офіцерів Севастополя, Міжнародний інститут бізнес-освіти Київського національного економічного університету, Чернігівський Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, керівників державних підприємств, установ та організацій, Хмельницький центр перепідготовки та адаптації, Львівський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом, Волинський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом, Херсонський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом, Українсько-Баварський менеджмент-тренінг центр (м. Одеса), Національний авіаційний університет (Інститут післядипломного навчання), Капітал-Спецресурс (м. Миколаїв)	Мовні курси <ul style="list-style-type: none"> • англійська • німецька • французька Перепідготовка за спеціальностями: <ul style="list-style-type: none"> • Інформаційні технології в бізнесі • Економіка підприємства • Менеджмент підприємницької діяльності • Менеджмент з рекламно-видавничої діяльності • Маркетинг на ринку товарів та послуг • Менеджмент готельного та туристичного бізнесу • Менеджмент охоронної діяльності • Менеджмент фінансової та економічної діяльності • Митний брокер • Фінансово-економічна безпека • Спецкурс для військових моряків 	Київ, Севастополь, Сімферополь, Миколаїв, Харків, Новоозерне, Луцьк, Донецьк, Рівне, Чернігів, Львів, Одеса, Ніжин, Херсон, Луцьк, Євпаторія, Перевальне, Саки, Запоріжжя, Полтава, Мукачеве, Тернопіль, Резервне	600
Проект трастового фонду НАТО – в межах Програми “Партнерство заради миру”	Трастовий Фонд НАТО (Нідерланди, Данія, Люксембург, Польща, Чехія, Болгарія)	Хмельницький національний університет, Міжгалузевий інститут післядипломної освіти при Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут”	Перепідготовка за спеціальностями: <ul style="list-style-type: none"> • Менеджмент підприємницької діяльності • Маркетинг на ринку товарів і послуг • Комп’ютерні технології в економічних системах • Комп’ютерні системи та мережі • Графічний дизайн та реклама 	Хмельницький, Харків	320

Назва проекту	Джерело фінансування	Партнери, навчальні заклади	Напрями перепідготовки	Місце, де проводилися курси	Результат у 2011 р., (осіб)
Проект ОБСЄ “Допомога в соціальній адаптації звільненим військовослужбовцям Збройних Сил України”	ОБСЄ	Ресурсний та кар’єрний центр для звільнених військовослужбовців Збройних Сил України, Національний авіаційний університет, Білоцерківський інститут економіки та управління, Житомирський державний технологічний університет, Чорноморський державний університет імені Петра Могили, Сумський державний університет, Херсонський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом, Міжнародний фонд “ЄвроАзія”, Відкритий міжнародний університет розвитку людини “УКРАЇНА”, Кіровоградський соціально-економічний інститут, Ліга офіцерів Севастополя, Севастопольський економіко-гуманітарний інститут Таврійського національного університету, Харківська фінансово-економічна академія, Західний регіональний центр перепідготовки і соціальної адаптації, Рівненський інститут Міжрегіональної академії управління персоналом	Перепідготовка за спеціальностями: • Менеджмент підприємницької діяльності • Економіка малого підприємства • Логістика • Інформаційні системи менеджменту • Організація та управління підприємствами малого та середнього бізнесу • Менеджмент охоронної діяльності • Менеджмент і адміністрування • Менеджмент малого підприємства • Менеджмент туристичної діяльності • Менеджмент управління персоналом • Інформаційні технології в бізнесі • Інформаційний менеджмент • Менеджмент готельного та туристичного бізнесу	Київ, Біла Церква, Миколаїв, Житомир, Суми, Охтирка, Херсон, Вінниця, Озерне, Калинівка, Бердичів, Гайсин, Одеса, Нерубайське Прилуки, Умань, Кіровоград Севастополь, Інкерман, Новоозерне, Балаклава, Перевальне, Саки, Євпаторія, Мирний, Новофедорівка Рівне	984
Проект “Україна-Норвегія”	Уряд Королівства Норвегія	Ліга офіцерів Севастополя, Таврійський національний університет (м. Сімферополь), Севастопольський економіко-гуманітарний інститут Таврійського національного університету, Севастопольська торгово-економічна палата, Громадське об’єднання “Авангард,” Феодосійська фінансово-економічна академія Київського інституту ринкових відносин, Класичний приватний університет (м. Запоріжжя), Мелітопольський інститут державного і муніципального управління Класичного приватного університету, Міжнародний благодійний фонд соціальної адаптації, Університет економіки і права “КРОК”	Перепідготовка за спеціальностями: • Менеджмент туристичної діяльності • Менеджмент підприємницької діяльності • Економіка малого підприємства • Організація малого бізнесу • Організація і управління безпекою бізнесу на підприємствах України • Страховий бізнес • Митний брокер • Агент з організації туризму	Севастополь, Сімферополь, Саки, Феодосія, Чорноморське, Запоріжжя, Київ, Мелітополь	476

ЗМІСТ

Вступне слово Міністра оборони України	3
Розділ 1 Підсумки розвитку Збройних Сил України у 2006-2011 рр.	5
Розділ 2 Рік технічної готовності озброєння і військової техніки та підготовки професійного сержантського складу.....	11
Розділ 3 Система управління Збройними Силами, їх структура, чисельність.....	19
Розділ 4 Підготовка військ (сил).....	27
Розділ 5 Кадрова політика в Збройних Силах	35
Розділ 6 Реалізація соціальної та гуманітарної політики в Збройних Силах	41
Розділ 7 Міжнародне співробітництво, миротворча діяльність, контроль над озброєнням	53
Заключна частина	66
Додатки	67

**БІЛА КНИГА
2011**

ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ

Міністерство оборони України, 2012
Дизайн і макет ФОП Москаленко О.М., 2012

Наклад _____ прим.
